

8. В синагогата. В съответствие с апостолския обичай (виж гл. 9:20). Тези посещения несъмнено са били главно в съботни дни, на първо място, защото Павел е бил пазител на съботата (виж гл. 13:14; 16:13), а също и защото Павел е работил с ръцете си през седмицата (Деяния 18:3; 20:34; 1 Сол. 2:9; 2 Сол. 3:8), и защото съботите са предоставяли най-добрите възможности за установяване на контакт с евреите.

Говори смело. Вижте гл. 9:27.

Период от три месеца. Тези кратки думи обхващат разказа за период на тежък труд. Несъмнено ежедневната работа като производител на шатри продължавала за Павел както преди (вж. гл. 20:34), докато поне в съботата той бил в синагогата, проповядвайки, че Исус е Христос, и излагайки естеството на Неговото дело и вечните закони на Неговото царство.

Спор. По-скоро „разсъждение“, както в гл. 17:2; 18:4, 19; виж върху гл. 20:7.

Убеждаване. Или „опит за убеждаване“.

Божието Царство. Вижте гл. 1:6.

9. Гмуркачите се закоравяха и не вярваха. Или: „Някои се закоравяваха и непокорни.“ Вижте гл. 14:2.

Злословеха за този път. Тоест, за християните и християнството. Невярващите евреи постъпиха в Ефес така, както техните събратя в Солун. Вероятно показаха омразата си към Павел, като се опитаха да настроят езичниците срещу него. Хората от по-нисшите класи винаги бяха готови на бунтове.

Той си тръгна. Тоест, престана да участва в обществените служби на синагогата.

Отделил учениците. Тоест, християнската част от събранието в синагогата била оттеглена, заедно с всички евреи, които се заинтересували от неговото учение. Това е първият документиран случай, когато цялата група християнски вярващи прекъснала връзката си с еврейската синагога. Процесът на оттегляване сигурно се е ускорил по време на периода на еврейските войни, 68-135 г. сл. Хр., когато е било не само неудобно, но на някои места дори опасно да се общува с евреи (виж том V, стр. 80).

Спор. Могат да се цитират някои текстови доказателства (вж. стр. 10) за алтернативното тълкуване, „разпитвайки всеки ден в училище за някой си Тиран от петия час до десетия.“ Учените не са единодушни дали това тълкуване трябва да се счита за оригинално. Ако е така, то подсказва интересната мисъл, че тъй като периодът от петия до десетия час (около 11:00 до 16:00 часа) е часът за сиеста в източните страни, Павел би използвал тази сграда за своето преподаване по време на „извънработно време“, когато училището на Тиран не е било в сесия.

Ежедневно. Колко често Павел е поучавал в синагогата през първите си три месеца в Ефес, не е известно, въпреки че несъмнено е бил там всяка събота, а може би и по-често. Сега поне той е започнал интензивна програма за публично евангелизиране, на която е посвещавал поне част от всеки ден. Вероятно е продължил едновременно с това да си изкарва прехраната (вижте на стих 8).

Училището. Гръцки *scholē*. Тази дума има интересна история. Първоначално е означавала „свободно време“; след това е била прилагана за свободното време, дарено от учено обсъждане и изучаване; след това, както тук, за мястото, където се е провеждало обучението. Накрая се е превърнала в събирателен термин за последователите на определен учител, като „училището на Зенон“. В този стих вероятно се посочва лекционна зала, която, като частна собственост на собственика, е била отдадена под наем или наета на апостола.

Един Тиран. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на думата „един“, което предполага, че Тиран може да е бил добре позната личност. За този човек не се знае нищо повече.

известно със сигурност. Може да е бил учител по философия или реторика, но ако е така, едва ли е могъл да бъде напълно необърнат езичник. Такъв човек вероятно не би позволил класната му стая да бъде използвана от учител на нова вяра, която е била осмивана в определени кръгове (виж гл. 17:32).

Следователно някои смятат, че това е било еврейско училище, Бет-Хамидраш, в което Павел е учил. Еврейските слушатели биха били по-склонни да се съберат. Слушателите очевидно са били отчасти евреи, а отчасти гърци. Без съмнение в Ефес е имало достатъчно евреи, за да направят подобни „училища“ необходими за тяхното образование, а ръководителят на такова училище много лесно би приел езическо име в допълнение към еврейското си. Така че е възможно Тиран да е бил евреин.

10. Периодът от две години. Когато по-късно говори на ефеските старейшини в Милет, Павел заявява, че е увещавал църквата в Ефес „три години“ (гл. 20:31). Няма противоречие между тези две твърдения. Към двете години, споменати тук, трябва да се добавят трите месеца от стих 8 и времето, което може да е предшествовало неговото поучаване в синагогата (виж АА 291).

Всички те... в Азия. За „Азия“ вижте гл. 2:9. Очевидно Ефес става център на труда на Павел и оттам той несъмнено посещава и съседните градове. Следователно съществува възможността църквите, споменати в Откровение (гл. 2; 3), да дължат произхода си на Павел, въпреки че тази възможност трябва да бъде ограничена с твърдението, че някои не са виждали лицето на Павел (Кол. 2:1; вж. Деяния 18:23). Разрастването на новата християнска общност в Ефес, която привлича членове както от евреи, така и от гърци, става забележим факт. Броят на даровете за Артемида и продажбата на нейни спомени значително намаляват. Лука предполага, че публиката, привлечена от Павел, е била съставена не само от установените жители на Ефес, но и от тези, които са посещавали града и са разнасяли новини за проповедника и неговото послание до всички краища на областта. Филимон от Колоса може би е бил един от обрънатите във вярата на Павел през този период (виж Филимон 19).

11. Изкован. Времето на глагола в гръцкия език предполага, че тези проявления на Божията сила беше непрекъсната по време на престоя на апостола в Ефес. Това не беше спазматично проявление, резултат от някаква силна, но самотна беседа.

Специални чудеса. Буквално „могъщи [дела], не [такива], случващи се случайно“, тоест не такива, каквито човек може да срещне всеки ден (вж. гл. 28:2). Гръцкото съществително, използвано тук за „чудо“, е *dynamis* (вж. том V, стр. 208). Бог извърши делото; Павел беше инструментът.

За ръцете. Буквално възпроизвеждане на познат еврейски идиом, изразяващ действие (вижте на гл. 5:12).

12. От тялото му. Клаузата може да гласи: „носни кърпички или престилки бяха отнесени“ от тялото си на болните“ (RSV). Гръцките думи както за „кърпички“, така и за „престилки“ са транслитерации от латински. „Кърпичките“ (*sudaria*) са били използвани за

избърсват потта от лицето; „престилки“ (*semicinctia*) са били къси престилки, носени от занаятчии. Изглежда доста странно, че след като е отхвърлил две години служение с няколко думи, Лука се спира толкова подробно на тези подробности. Възможно е интересите му като лекар естествено да са насочили вниманието му към свръхестествените дела на изцеление. Изглежда, че искрени хора са идвали при апостола, докато той е работил в занаята си, и са получавали същите кърпички или престилки, които е използвал. Ефективността на тези инструменти за изцеление е сравнима с тази на подгъва на Господната дреха (вижте върху Марк 5:27, 28) и глината, която е използвал.

при изцелението на слепия (вижте върху Йоан 9:6). Има само две условия, универсално необходими за свръхестествените действия на божествено изцеление: божествена сила и вяра. Материалните неща, които могат да преодолеят пропастта между божествената сила и човешката вяра, са просто средства за упражняване на вярата.

Болестите отшумяха. В град Ефес, където, както разкрива тази глава, екзорсизъм и любопитни изкуства на магьосничество и заклинания са били дефилирани пред очите на хората, Бог изглежда е направил чудотворните изцеления да стоят като специални доказателства за силата на вярата.

13. Определени. По-скоро „някои дори“, „някои също“.

Скитащи евреи, екзорсисти. Или „пътуващи еврейски екзорсисти“ (RSV). Измамници обикаляли наоколо, търсейки облага, като използвали имената на Павел и Исус. Тези евреи твърждали, че лекуват болести чрез заклинания и магии (вижте гл. 8:9; 13:6). Еврейският историк Йосиф Флавий, пишейки за предполагаемите умения на Соломон срещу демони и за използването на екзорсизъм, добавя: „Този вид лечение е с много голяма сила сред нас и до днес“ (Древности viii. 2. 5 [46]; изд. на Льоб, том 5, стр. 595).

Да ги призове. Още от много ранна дата традиционната юдейска литература приписва големи резултати на произнасянето на несъобщаемото име на Божеството. Те твърдят, че именно с него Моисей е убил египтянина и че Елисей е донесъл унищожение върху подиграващите се деца „в името на Йехова“. Лесно е да се разбере, че тези „скитащи юдеи“, виждайки резултатите от използването на името на Исус от Павел, са се опитали да излекуват хора със същото име (вижте гл. 3:16).

Заклеваме ви. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) тълкуването „Заклевам ви“. Това е несъмнено правилно, защото думите биха били произнесени от конкретния човек, който извършваше акта на екзорсизъм.

14. Юдеин и главен свещеник. Или „еврейски главен свещеник“. Това предполага, че той може да е бил главен свещеник на един от 24-те класа, на които са били разделени свещениците (вижте Матей 2:4; Лука 3:2). Ако е така, възможно е този човек да е загубил мястото си по някаква причина, но след като е дошъл в Ефес, все още да се е наричал главен свещеник и е описан така от Лука.

Коего и направи. Седемте синове на Скева приеха за своите екзорсизми формата на думи цитирана, формула, която би им придала привидна респектабилност.

15. Отговорено. Екзорсистите стоят лице в лице с обзет от демони, обезумели и силен като онзи, който среща Господа в Гадара (Марк 5:3, 4; срв. Матей 8:28).

Исус познавам. Гръцки тон Иесуун гиноско, „Исус познавам“. Гиноско тук предполага, че не само лични знания, но и признание за авторитет.

Павел познавам. Гръцки тон Паулон епистамай, „Познавам Павел.“ Епистамай може предполагат познато познанство или познаване на факт.

Кои сте вие? Буквално „но вие, кой сте вие?“ По този начин обладаният човек се идентифицира с демона (вж. Марк 5:7–12). Той се страхуваше от името на Исус, когато то беше изговорено от човек като Павел, но не се страхуваше от тези самозванци.

16. Скочи върху тях. Демоничното обсебване тук, както в случая с гадаринския, даваше на жертвата си повече от нормална сила. Измамниците бягаха ужасени пред демоничната ярост на мъжа.

Преодоля ги. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочита „преодолявайки и двамата“. Този вариант на прочитане може да показва, че са участвали само двама от седемте сина

в този случай. Папирусите обаче показват, че гръцката дума, преведена тук като „и двете“, може да има и значението на „всички“ (повече от две).

Голи. Това може да не означава непременно нещо повече от това, че горната дреха или наметалото са били разкъсани от мъжете, оставяйки ги облечени само в късите си туники (вижте Матей 5:40). Разказът спира дотук. Ако авторът беше измислил необикновени неща, той би могъл да развие историята до кулминация с изцелението на мъжа от ръцете на Павел след провала на синовете на Скева. Но разказът на Лука е фактически.

17. Беше известен на всички. Буквално „стана известен“. Без съмнение историята се разпространи бързо. Синовете на Скева вероятно самите те не са имали какво да кажат за инцидента.

Юдеи и гърци. По-скоро „и юдеи, и гърци“.

Господ Исус беше възвеличен. Времето на глагола предполага непрекъснато възвеличаване. Разказът показва, че името на Исус се откроявало далеч над всички имена във формуляриите, използвани от екзорсистите. Очевидно е било също така опасно да се използва името прибързано, без вяра в това, което то предполага. Както никога досега, жителите на Ефес уважавали това име, когато ставали свидетели на наказанието, което сполетявало онези, които го осквернявали.

18. Много от повярвалите дойдоха и изповядаха. Или „Много от повярвалите започнаха да дохождат и да изповядват“. Както в стих 2, глаголът „вярвам“ вероятно е използван за целия процес на обръщане, включително кръщението (вж. стих 3). Тези вярващи бяха направили изповед, но очевидно бяха преживели несъвършено преживяване.

Сега се правеха признания за грехове, може би в някои случаи във връзка с окултни практики, в които са се впуснали, след като са били кръстени. Под Духа църквата премина през опит на задълбочено изследване на сърцето. Не е ясно дали признанията са били направени насаме пред Павел и другите учители или публично в присъствието на събранието. Последното е по-вероятно, както е било вярно и за признанията, направени пред Йоан Кръстител (вижте Матей 3:6). Те бяха видели какво може да направи злият, злоупотребявайки с името на Исус, и се чудеха дали не злоупотребяват с името, като се наричат християни. Те осъзнаха, че трябва да се изправят пред Христос като Съдия на всички. Съвестта им беше събудена към интензивна дейност. Те изповядаха греховете си, като по този начин попаднаха под благодатното осигуряване на Христовата прошка и ходатайство (1 Йоан 1:9; 2:1). Вижте АА 288.

19. Много от тях. Клаузата гласи буквално „Много от онези, които практикуваха излишни неща“, което означава суеверните, магически изкуства. Тези изкуства бяха почти специалитет в Ефес. Магьосниците и астролозите бяха наоколо в голям брой и водеха оживена търговия с заклинания, книги за гадаене и правила за тълкуване на сънища.

Така наречените „ефески заклинания“ или „ефески писания“ (ефески граматични) представлявали малки листчета пергамент, съхранявани в копринени торбички, а върху тези листчета били написани архаични думи с неясно значение. Климент Александрийски изброява тези думи (Стромата, ст. 8) и въпреки че са толкова неясни, че не се поддават на лингвистичен анализ, той ги тълкува като означаващи тъмнина и светлина, земя и година, слънце и истина. Те несъмнено представляват оцелял остатък от стария фригийски култ към природата, предшестваш гръцката богиня Артемида и по-късно комбиниран със суеверия, дошли от други религии.

Събрали книгите си. Това сигурно означава събирането на хартиите, върху които са били написани заклинанията и заклинанията, „ефеските писания“ и книгите, издадени като трактати за тези окултни „изкуства“. Някои от тези „писания“ били

твърди се, че са от голяма древност, може би чак до времето на Мойсей. Вероятно са били донесени и талисмани или амулети.

Изгорих ги. Изглежда има връзка между това изгаряне и изцеленията чрез Павел, последвани от победата над мними екзорсисти от демона (виж стихове 12, 16). Тези, които „вярваха“, ясно усещаха, че силата на християнството е по-висша от „странните изкуства“. Заклинания, мистични имена, формули и „букви“ бяха разобличени като празни претенции. Съответно, писмените заклинания и трактатите, които ги съдържаха, бяха изгорени. Гръцката глаголна форма може да означава или непрекъснато горене, в продължение на часове, докато книга след книга е била хвърляна, или многократни актове на горене. Подобна демонстрация сигурно е привлякла значително внимание.

Те прецениха цената. Жертвата, направена от вярващите, се състоеше не само от цената на книгите, която е посочена от Лука, но също и загубата на потенциален доход, който биха могли да получат от практикуването на „любопитните изкуства“.

Петдесет хиляди сребърници. След това драматично изгаряне на книги, ценени от т.н. много от тях, за да бъдат ценни, са се случили сред гръцко население, вероятно е Лука да е имал предвид гръцките драхми като „сребърници“. Ако е така, 50 000 от тях, взети заедно, биха стрували малко над 5000 долара. Тъй като обаче драхмата е била приблизително еквивалентна на дневна заплата по това време, ще се види, че тогавашната пазарна стойност е била много по-висока, отколкото би се предположило от еквивалентната цифра в долари. Някои от книгите несъмнено биха донесли висока цена, ако бъдат предложени за продажба. Вижте том V, стр. 49.

20. Мощно растеше словото Божие. Буквално „Мощно словото Господне продължаваше да расте“. „Мощно“ може да се разбира като „с непреодолима сила и мощ, на която нищо не можеше да устои“.

Преобладаваше. Или „продължаваше да се укрепва“.

21. След тези събития в Ефес се събраха много души в църквата. Чрез забележителни събития Бог се намеси в дейността на църквата и града. Тези, които „повярваха“, бяха преживели реформация. Беше станало зрелищно унищожение на инструментите на злото, привличайки вниманието на целия град. Делото вече беше добре установено и Павел чувстваше, че може да напусне града.

Целеустремен в духа. На гръцки език изразът е двусмислен; може да означава собствения дух на Павел или може да означава, че Павел е бил вдъхновен от Светия Дух да цели това, което е направил (вижте гл. 17:16).

През Македония и Ахая. Първото послание до коринтяните дава предисторията на целта на Павел. През годините, които Павел прекара в Ефес, е имало повече или по-малко честа комуникация с църквите в Македония и Ахая и той е имал причина за безпокойство. Беше необходимо той да напише до коринтяните писмо, което вече не е съществувало, предупреждавайки ги срещу тежкия грях на блудството сред тях (1 Кор.

5:9–11). Членовете на домакинството на Хлоя бяха донесли новини за разколи; имаше също така съобщения за сериозни безредици и липса на църковна дисциплина, и дори за кръвосмесително прелюбодеяние (1 Кор. 1:11; 5:1; 11:18–22). Тези въпроси изискваха личното внимание на Павел. Освен това той искаше да посети отново Йерусалим, за да занесе даренията на езическите църкви на нуждаещите се еврейски християнски вярващи в Палестина (вижте 1 Кор. 16:1; 2 Кор. 8:1–4).

Отидете в Йерусалим. За да занесете гореспоменатите дарения. Павел беше говорил за „зверове в Ефес“ (1 Кор. 15:32) и за „голямата и действена врата“, която му беше „отворена“ в Ефес (1 Кор. 16:9). Сериозните проблеми, през които той беше преминал

В този град несъмнено бяха открити както врати на възможности, така и смъртни заплахи за Павел. Сега той може да си тръгне, да посети църквите в Гърция и след това да продължи към Йерусалим.

Вижте Рим. Това е първият записан израз на желанието на Павел да отиде в Рим. Неговото Предложеното посещение в Рим (виж Рим. 1:13; 15:23) показва, че той е имал това желание от години, вероятно от времето, когато за първи път му е било казано, че ще бъде апостол на езичниците (Деяния 22:21). Желанието му да достигне столицата на империята несъмнено е било засилено и от факта, че е имал голям брой приятели в Рим, които е познавал и от други места (Рим. 16:1–15). Делото на Павел нямало да му се струва завършено, докато не е дал свидетелството си в големия център на империята. Но тези надежди досега са били осуетени; затова той заявил, когато е щял да напусне Ефес, че определено планира да отиде в Рим, а също и в Испания (Рим. 15:28).

22. Изпратен в Македония. Без съмнение, за да бъдат готови даренията, които трябва да се съберат в църквите, и за да не се налага, както е писал до коринтяните, да има никакви събирания, когато самият той дойде (1 Кор. 16:2).

Служил. Гръцко *diakoneō*, „служи“, „служи“. От този глагол произлиза съществителното, преведено като „дякон“. Вижте стр. 25.

Тимотей. Информация за мисията на Тимотей е предоставена в 1 Кор. 4:17. Той е изпратен напред, за да предупреждава и съветва вярващите и по този начин да спести на самия Павел необходимостта да бъде прекалено строг, когато трябва да посети Коринт. Павел увещава коринтските вярващи да приемат Тимотей с уважение (1 Кор. 16:10). Беше му наредено да се върне при Павел (ст. 11) и така беше и с апостола, когато пишеше второто послание до Коринт (2 Кор. 1:1).

Ераст. В Коринт е открит паважен блок, датиращ от средата на 1 век век сл. Хр. и носещ надписа „Ераст, в замяна на едилството, положи [подлогата] за своя сметка“. Учените обикновено отъждествяват този Ераст със споменатия тук (вж. Рим. 16:23; вж. 2 Тим. 4:20).

23. Не е малка изненада. Негативно подценяване за акцент.

По този начин. Буквално „пътят“, но гръцкият член често има демонстративен израз. сила. Вижте на гл. 9:2.

24. Димитрий. Този човек не е известен по друг начин. Името е било често срещано сред гърците.

Светилища. Гръцки *naoi* (единствено число, *naos*; виж върху Матей 4:5). Тази дума, обикновено превеждана като „храм“, винаги се отнася до вътрешното светилище, където се предполага, че обитава божественото присъствие, и тук съответно трябва да означава вътрешното светилище, съдържащо статуята на богинята. Малките сребърни (или теракотени) изображения на храма вероятно са съдържали мъничка статуя на богинята. Тези модели са могли да бъдат поставени в къща или носени като амулет.

Диана. Гр. Артемида. Изглежда не е имало основателна причина за преводачите на KJV да се използва тук името на римската богиня Диана, която е била отъждествявана само приблизително с ефеското божество, вместо името, което се появява в гръцкия текст. От древни времена култът към Артемида, първоначално азиатски култ, е бил съсредоточен в Ефес. Когато гърците изпращат колонии в Мала Азия, те намират тази форма на религия вече установена там и поради някаква прилика, която откриват в култа, дават на азиатското божество името на гръцката богиня Артемида.

Четвъртият храм на Артемида дължи голяма част от великолепието си на Крез. Твърди се, че са били опожарени в нощта на раждането на Александър Велики през 356 г. пр.н.е. от Херострат, който бил воден от безумно желание да си осигури безсмъртие, слава или по-скоро известност, чрез това деяние. По времето на Александър Велики храмът е бил възстановен, по-величествен от всякога, и е бил смятан за едно от Седемте чудеса на света. Портиците му са били украсени с картини и скулптури от великите майстори на гръцкото изкуство. Той е имал своя група от свещеници, жрици и момчета прислужници. Децата, работещи в храмовите служби, са получавали образование, а свещениците и жриците са били пенсионирани след 60-годишна възраст (вж. 1 Тим. 5:9). Един клас свещеници, известни като теологи, са били натоварени да тълкуват мистериите на култа.

Големи дарения бяха направени за поддръжката на храма, чиито благодетели бяха отдавани най-високите почести, които градът можеше да им окаже. Поклонници от всички краища на света идваха да се поклонят и купуваха паметници, изработени от сребро, бронз, мрамор или глина. Те представлявали светилището и изображението на Диана, което се намирало вътре.

Горната част на изображението на Диана е била на женска фигура с много гърди. От кръста надолу това беше просто квадратна колона, украсена с мистериозни символи, включително пчели, царевични кочани и странно преплетени цветя. Беше издълбана от дърво и сега беше почерняла от времето. Във Ватиканския музей има репродукция на тази фигура, която прилича повече на някакъв странен ориенталски идол. Може би именно грозотата ѝ е била тайната на предполагаемата ѝ сила.

Първият истински удар, който идолопоклонството е получавало в Ефес в продължение на векове, е този, нанесен от Павел по време на престоя му в града. Колкото и да е странно, следващият идва от ръката на безумния Нерон, който ограбил храма на Артемида, както бил ограбил и други в Гърция и Азия (Тацит, „Анали“ хв. 45), за да украси Златния си дом в Рим със съкровищата на изкуството. По-късно Траян изпраща богато изваяните му порти като подарък на храм във Византион, мястото на по-късния град Константинопол.

С напредването на християнството почитането на Артемида естествено запада и скоро след това тя Светилищата са били до голяма степен изоставени. Когато готите опустошават Мала Азия около 262 г. сл. Хр., те ограбват храма на Диана, а разрушаването му е завършено векове по-късно от турците. Когато империята става християнска, храмът в Ефес, заедно с този в Делфи, осигурява материали за църквата „Света София“, издигната от Юстиниан в Константинопол в чест на Светата Мъдрост. След турското нашествие църквата служи като джамия. Сега е музей. Град Ефес изпада в такова състояние на разруха, че мястото на храма е било несигурно до миналия век. Разкопките оттогава разкриват мястото на храма и изваждат наяве много надписи, свързани с него.

Печалба. Гръцки *ergasia*, „работа“, „бизнес“; също „печалба, произведена от дела“, т.е. печалба. Думата се използва два пъти в гл. 16:16, 19, за „печалбата“, реализирана от филипянските майстори от бълнуванията на момичето, което било обладано. Занаятчиите в Ефес създали шум, защото печалбите им изчезвали. Може би самият Димитрий, най-свирепият от всички бунтовници, не е извършил никаква от действителната работа, но чрез наемането на много работници е получил голям дял от печалбите. Цялата символика и символика на Артемида биха предоставили изобилна възможност за занаята на сребърниците.

25. Наречен. По-скоро „събран“. Занаятът на Димитрий бил резбарството и гравирването на тези светилища, както е показано от думата, преведена като „сребърник“. Но преди работата да достигне този по-висок етап, материалите трябвало да преминат през много ръце в подготовка, чак до

умел занаятчия, който нанасяше последните щрихи по украсата и полирането. Всички бяха загрижени за заплашената загуба на търговия.

Господа. Буквално „мъже“.

Чрез този занаят. Думата, преведена тук като „занаят“, е същата като преведената като „печалба“ в стих 24, и на двете места може да означава „бизнес“. С почти наивна простота думите на Димитрий разкриват факта, че религията често заплашва лични икономически интереси и че могат да доведат до гонения. Тази ситуация значително увеличи трудностите, с които християнските евангелисти трябваше да работят. Всеки град имаше своите храмове и свещеници, своите оракули и светилища. Жертвоприношенията и празненствата създаваха пазар за индустрията, който иначе би липсвал. Така в ранните християнски времена, когато евангелието беше поставено в конфликт с езичеството, икономическата намеса, която то представляваше, нерядко предизвикваше гнева на онези, чиито доходи бяха засегнати.

26. Виждате и чувате. Златарят им напомня, че са очевидци на това, което се случва в Ефес – спад в търсенето на продуктите, свързани с богослужението, тъй като проповядването и проповедниците на християнството се разпространяват надалеч и нашир.

В цяла Азия. Речта на Димитрий, макар и несъмнено оцветена от неговата собствена страховете, потвърждава твърдението от стих 10 относно успеха на труда на Павел. Както вече беше отбелязано, възможно е писанията на Павел, ако не и неговото присъствие, да са достигнали до Колоса, Лаодикия и Хиераполис. Църквите в близките градове Пергам, Смирна, Тиатира, Сардис и Филадельфия са споменати в Откровението. По един или друг начин евангелието се е разпространило широко в целия регион, сега наричан Мала Азия. Плиний, в посланието си до Траян (Писма х. 96), почти половин век по-късно, използва език, подобен на този на Димитрий. Той говори за храмове, „почти пусати“ и „мало купувачи“ за жертвени жертви, в района на Понт, точно на североизток от Ефес.

Този Павел. Ако физическото присъствие на Павел наистина е било толкова невпечатляващо, колкото самият той го е описал (виж 2 Кор. 10:10; Гал. 4:13–15), лесно можем да си представим презрението, което Димитрий е хвърлил в думите, когато е говорил за „този Павел“.

Отблъсна много хора. Те бяха отвърнати от предаността си към Артемида и по този начин от закупуването на светилища и други материали, продавани във връзка с храма.

Те не са богове. Вижте върху Деяния 14:14, 15; 1 Кор. 8:4. В гняв Димитрий на практика се ангажира с противоположната идея – че идолът е бог. Езическите философи винаги настояваха, че изображенията са просто символични и идеални изображения.

27. Занаят. Гръцки *meros*, „част“, „дял“, т.е. клон, от бизнес. *Meros* не е Гръцка дума, преведена като „занаят“ в стих 25.

Велика богиня. Прилагателното „велика“ (*megas*) е било използвано особено по отношение на Артемида Ефеска. То се появява на много от монетите и медалите на града.

Трябва да бъде презрян. Буквално „може да се счита за нищо“. Това би било така, ако хората започнат да мислят, че боговете, представени от делото на човешките ръце, не са истински богове. В нетърпението си Димитрий забрави да посочи това, което градският писар спомена по-късно (ст. 35), че изображението е трябвало да е слезло от небето. Той се интересува само от въпроса за доходите, свързани с поклонението на богинята. Ефеският сребърник несъзнателно се беше превърнал в пророк на бъдещата гибел за езичеството.

Нейното великолепие... унищожено. По-скоро „да бъде свалено от величието си“. Великата богиня беше на път да бъде лишена от величието си.

Гръцката дума, преведена като „величие“, нерядко се използва, за да изрази величието на Бог.

Цяла Азия и светът. Азия е била една от проконсулските провинции и думата „свят“ се използва условно, както в Лука 2:1, за Римската империя. Богатство от Изток, както и от Гърция, и дори от жителите на Рим, е било дарявано на това великолепно светилище.

28. Пълен с гняв, Димитрий се беше обърнал към народа по такъв начин, че да го вълнува все повече и повече с всеки допълнителен аргумент. Обръщенията бяха умело отправени първо към неговия личен интерес, а след това към гордостта и суеверието му.

Извикаха. Или „те започнаха да викат“. Времето предполага началото на продължително или повтарящо се действие.

Велика е Диана. Тълпата, подбудена от ораторското слово на Димитрий, очевидно е подхванала този вик. като лозунг за митинг, викайки го отново и отново, докато вълнението им нарастваше и по-добрите им сетива се губеха в поток от масови емоции.

29. Целият град. Градът очевидно не се интересуваеше толкова от печалбите на сребърниците, както в славата и великолепието, на които се радваше Ефес като седалище на поклонението на Артемида. Така бунтът, който започна на събранието, свикано от Димитрий, беше подет от цялото ефеско население.

Гай и Аристарх. Възможно е тълпата да се е опитала да намери Павел и, не успявайки, да е хванала тези двама мъже. Включването на тези македонски новопоявявали сред вярващите свидетелства за трайния ефект от труда на Павел в тази страна върху предишното му пътуване. Краткостта на повествованието в Деяния прави още по-значими тези случайни указания, хвърлени толкова неволно. „Гай“ представлява римското име „Гай“, често срещано латинско име (вижте Деяния 20:4; Римляни 16:23; 1 Кор.

1:14; 3 Йоан 1). Аристарх е от Солун (Деяния 20:4; 27:2) и е възможно вече да е преживял насилие от вида, който сега е преживял (вж. 1 Солунци 2:14). Той се появява като един от спътниците на Павел в пътуването му до Йерусалим (Деяния 20:4), вероятно като делегат от македонските църкви. Възможно е да е участвал в затвора на апостола в Рим (Кол. 4:10), или като друг затворник, или, по-вероятно, за да служи на нуждите на Павел.

Спътниците на Павел. Не е известно кога точно Гай и Аристарх са били „спътниците на Павел в пътуването“. Може би те са били тези, които са го придружили от Берия до Атина (гл. 17:15). Възможно е пътуването им с него да е било във връзка с някакво незаписано мисионерско начинание извън Ефес по време на престоя му там.

В театъра. Това несъмнено е амфитеатърът в Ефес. Руините му все още са запазени. и дават доказателства, че е можело да побере 24 500 души. Няма данни за нещо повече, което е било направено с Гай и Аристарх, освен това да бъдат доведени в театъра. Може би е било доведено, за да разкрият скривалището на Павел. Вижте илюстрацията срещу стр. 353.

30. Павел би влязъл. Или „Павел желаше да влезе“. Ревността на Павел не можеше да му позволи да остави спътниците си сами да понесат тежестта на атаката. Той винаги беше готов за предната част на битката.

Не го пусна. Тревожен страх за неговата безопасност накара братята да попречат на Павел да предприеме стъпка, която би застрашила собствения му живот, без да помогне на двамата си приятели. Няма начин да се знае до какви крайности на свирепост може да стигне една тълпа, когато бъде разбунена.

31. Началник на Азия. Или „Азиарси“. Тази официална титла се е прилагала към онези, които са били избирани ежегодно от главните градове на провинцията, за да председателстват религиозните празници.

и публични игри. Десет азиарха били избрани от по-големия брой градски представители, а един от тях проконсулт номинирал за президент. Техните задължения ги водили до различните градове, където и когато се провеждали игри или празници. Тъй като те били свързани с театъра и поклонението пред Артемида, както и с поклонението пред императора, азиарха вероятно били информирани за бунта и причината за него. Смята се, че препратките към пасхалната служба в 1 Коринтяни 5:6–8 предполагат, че Павел е написал това послание по време на Пасха. Тъй като вероятно е напуснал Коринт не много седмици по-късно (2 Коринтяни е написано от Македония) и тъй като заминаването му е било скоро след въстанието (Деяния 20:1), е напълно възможно въстанието да е станало малко след Пасха, през пролетта. В този случай хората са празнували или са очаквали големия празник в чест на Артемида в месеца, наречен на нея, Артемисион (април–май). В резултат на това те са били по-податливи на апела на Димитрий. По това време на годината азиарха също щяха да бъдат в Ефес.

Неговите приятели. Тактът и учтивостта на пламенността и смелостта на Павел очевидно спечелили вниманието и уважението на мъжете на власт. Това било вярно за азиарсите, както и в други случаи за Сергей Павел (гл. 13:7–12), Галион (гл. 18:14–17), Фест (гл. 25:9–12), Агрипа (гл. 26:28, 32) и стотника Юлий (гл. 27:3, 43). Азиарсите дали същия съвет като този на учениците, макар и по различни мотиви. Те осъзнали, че присъствието му не можело да не разпали още повече страстите на тълпата.

Не и самият той да се впуска в приключения. Или „не да се осмелява“. Тези приятелски настроени служители проявиха личен интерес към безопасността на Павел.

32. Плачеше. Или „продължаваше да плаче“. Яркостта на повествованието го отличава като разказ на очевидец. Аристарх и Гай, спътници на Павел по пътя към Йерусалим (гл. 20:4), може би са разказали историята на Лука.

Събрание. Гръцки *ekklēsia*, група „извикана“. Тълпата, която се беше събрала в амфитеатъра, не беше *ekklēsia* в смисъла на законно, правителствено събрание, каквато е думата, подразбираща се в класическата употреба (вж. върху Матей 18:17; вж. върху Деяния 19:39). По-скоро думата е използвана тук в по-свободен смисъл за неорганизирана тълпа.

Объркан. Буквално „изляха заедно“, „смесиха [яростно]“. Немислещата тълпа следва своите лидери.

Не знаех защо. Да не би било толкова трагично, че успехът на евангелието беше в кол, описанието на Лука за голяма тълпа, която вика и се тълпи в амфитеатъра, като мнозинството дори не знае със сигурност защо е там, би било абсурдно.

33. Те привлечеа. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) вариант на тълкуване, което, макар и трудно за превод, тук вероятно е най-добре предадено като „те подтигнаха“. С това тълкуване цялото изречение може да се преведе като „някои от тълпата подтигнаха Александър“ (RSV).

Александър. Този Александър е може би „медникарят“ (2 Тим. 4:14), който извършил „много зло“ срещу апостола в Ефес.

Направи защитата си. Гръцки *apologeomai*, „да се оправдае [в очите на друг]“. Врявата беше по същество езически – Димитрий беше езически идолопоклонник и обвинението му срещу Павел би имало значение само за езичниците. Без съмнение Павел беше известен като евреин, а ефеските евреи, които също отказаха да се покланят на Артемида, очевидно се страхуваха, че бунтът ще се превърне в антисемитски погром. Очевидно тогава „защитата“, която

Целта на Александър беше да откъсне ефеските евреи от всякаква връзка с Павел и неговата компания, според езическите представи.

34. Знаеше. Или „възприемаше“. Еврейските черти и облекло на мъжа сякаш само допълнително разбуниха тълпата, знаейки за юдейското отвращение от идолопоклонството. Евреите бяха обвинени в търговия със стоки, откраднати от храмовете (вижте Рим. 2:22). Езикът на градския писар (Деяния 19:37) подсказва същата мисъл, защото той можеше да посочи Аристарх и Гай и категорично да заяви: „Тези мъже не са храмови крадци.“

Всички в един глас. Тълпата сега имаше една цел, върху която да съсредоточи виковете си, и в продължение на два часа повтаряше вика. От това става ясно, че юдеите не бяха популярни; гневът, предизвикан срещу юдеина Павел от речта на Димитрий, сега щеше да се обърне срещу всички юдеи в града.

35. Градски писар. Гръцки *grammateus*, преведен като „писар“ в Евангелията. Той е бил пазител на градските записи и бил изключително влиятелен човек в Ефес. Чрез него се осъществявали всички обществени съобщения до града и се давали отговори. Тази част от задълженията му довела до английската титла „градски чиновник“. Гръцката титла се появява в много надписи от Ефес, често във връзка с тези на азиарсите, всички от които били граждани на Ефес, и на проконсула. Езикът на общественения служител е толкова сериозно предпазлив, колкото този на Димитрий е бил подстрекателски. Подобно на азиарсите, той гледал на Павел и неговите спътници с очевидно уважение. Не бил фанатик и нямал намерение да става гонител. Не се противопоставял на множеството, а се стремил да ги успокои с изповед на привързаност към тяхната религия.

Поклонник. Гръцки *peōkoros*, буквално „чистач на храмове“ и, в по-широк смисъл, всеки поклонник на бог и неговото светилище. Целият град е изобразен като посветен в служба на богинята. Думата *peōkoros* се среща върху монети от Мала Азия, изразяваща предаността на определени градове към бог или император. Жителите на Ефес са гледали на Артемида като на свой пазител и закрилник. В един надпис градът претендира за честта да бъде нейна „кърмачка“.

Велика богиня Диана. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на думата „богиня“. В някои от надписите на Ефес тя е описана като „най-великата“, „най-висшата“.

Образ, паднал от Юпитер. Гр. Диопет, „паднал от Зевс [или небето]“ — име, често давано на стари, праисторически изображения, като например това на Палада Атина в Атина и на Паладиума на троянците (Вергилий, Енеида, II, 183). Тук думата може да е имала по-буквално значение, приложена към метеоритен камък, който е бил почитан в оригиналната си форма или използван в най-ранната скулптура. По този начин тя може да не се отнася до изображението на Артемида (виж на стих 24), което според различни древни автори е направено не от камък, а от маслиново дърво, абанос, кедрово дърво или дърво от лоза, ако не и от злато.

36. Изказан против. По-скоро „противоречи“. Градският чиновник твърди, че никой не може оспори току-що казаното от него. Речта му има по-скоро тон на официално изявление относно установения култ, отколкото на лична преданост към него.

Трябва да бъде тих. Или „трябва да стане подреден“ – друга форма на думата, преведена като „успокоен“ в стих 35.

Не правете нищо прибързано. Буквално „не правете нищо прибързано“. Гръцкото прилагателно добре описва твърдоглавия, скандален шум, за който не е имало реална причина и

от което не можеше да произлезе нищо добро, както и импулсивното поведение на тълпата, която задържа двама души, които не бяха нарушители и срещу които очевидно не можеха да предприемат никакви действия.

37. Крадци на църкви. Или „разрушители на храмове“. Тъй като приказният храм в Ефес е имал голяма съкровищница, престъплението може да не е било непознато сред хората. Всичко, поставено в храма, би било под закрилата на богинята и по този начин за известно време би било собственост на храма; а кражбата на нещо, свързано с храма, би било светотатство. Вижте стих 34.

Твоята богиня. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) четенето „нашата богиня“. В популярно обръщение би било естествено говорещият да се идентифицира със своите съграждани. От този стих може да се разбере, че езикът на Павел и неговите спътници е бил внимателно подбран, когато са говорили за специалното поклонение в Ефес. Те са внедрили великите принципи, че боговете, направени с ръце, не са богове, и са позволили на това твърдение да свърши своята работа (ст. 26). Павел е наложил същата сдържаност върху себе си в Атина, въпреки че е бил силно развълнуван, когато е видял „града, изцяло отдаден на идолопоклонство“ (гл. 17:16).

38. Имам дело. Тоест, ако някой има конкретни обвинения, нека ги представи. Ако нещата бяха такива, каквито твърдят, можеше да има основания за съдебни действия. Но нямаше извинение за бунта, организиран от медникаря и неговите приятели.

Законът е отворен. Този превод дава общия смисъл. Гръцките думи са в множествено число и може да означава или „назначени са съдебни дни“ – тоест, има определени подходящи часове, когато могат да се гледат такива дела – или може би по-добре, защото времето на глагола предполага, че възможността за съдебни действия е отворена още сега, „съдебните заседания сега се провеждат“. Този смисъл RSV възприема, като превежда „съдилищата са отворени“.

Депутати. Гръцки *anthupatoi*, „проконсули“ (вж. гл. 13:7, 8, 12; 18:12, където „проконсул“ също е правилният превод). Азия е била проконсулска провинция (вж. гл. 6:9). Трудността в настоящия пасаж произтича от използването на множествено число, тъй като е имало само един проконсул над провинция по едно и също време и следователно само един в Ефес, когато градският писар е говорил. Има няколко обяснения: (1) Оценителите (*consilarii*) на проконсула може би са били правилно описани като „заместници“. (2) Писарят може би е напомнял на хората за разпоредбите, предвидени от институциите на империята за получаване на справедливост в случай на несправедливост, сякаш казва: „Проконсулите са имперска институция. Във всяка провинция като нашата има такъв върховен магистрат и затова няма страх от получаване на обезщетение за реални вреди.“ (3) Силан, проконсулт, наскоро е бил отровен (Тацит, *Анали*, xiii. 1), а Целер и Хелий, които са отговаряли за имперските дела в Азия, може би са били предвидени под това множествено число. (4) Възможно е в Ефес да е присъствал и друг проконсул от съседна провинция, като Киликия, Кипър, Витиния или другаде. Второто от четирите обяснения изглежда по-правдоподобно.

Обвинявам. Гръцки *egkaleō*, „да повдигна обвинение“, „да отправя обвинение“. Димитрий и неговите последователи трябва да подадат официално изявление за обвинението, което повдигат срещу обвиняемия. Обвиняемият ще подаде отговор и след като въпросът бъде обединен, всяка страна ще представи своите свидетели.

39. Ако питате за нещо. Или „ако търсите нещо“.

Относно други въпроси. Могат да се цитират текстови доказателства (вж. стр. 10) за четенето „по-нататък“. Очевидно някои въпроси биха могли да бъдат отнесени до проконсула за преценка, а други - до събранието за разглеждане.

Законно събрание. Традиционно гръцките градове са имали народни събрания на своите граждани, на които са се решавали обществени дела. Тук градският писар намеква, че тълпата, на която говори, не е такова „законно“, законно учредено събрание. Според Златоуст (Омилия xlii, върху Деяния 19:21, 23) такива събрания са се провеждали три пъти месечно.

40. Поставен под въпрос. Или „обвиняем“.

Заради днешния шум. По-скоро „за бунтовете в този ден“.

Стълпище. Гръцки *sustrophē*, „сблъсък“, „заговор“, „суматоха“.

41. Разпусна събранието. Това той можеше да направи в служебното си качество. Вероятно Последният аргумент, който той използва, щеше да има най-голяма тежест пред публиката му. Ако за подобно буйно поведение, което току-що бяха извършили, се докладваше в Рим, това можеше да доведе до ограничаване на привилегиите на града им. Градският писар беше отрезвил тълпата и я беше довел дотам, че да се разотидат тихо по домовете си.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1 AA 281

1–41AA 281–297

2, 3 AA 282

5 AA 285

5, 6 AA 283

7 AA 282

8, 9 AA 285

11, 12 AA 286

13–16AA 287

17–20AA 288; МҮР 275–278

21, 22 AA 291

23–27AA 292

27 AA 295

28 AA 286

28–31AA 293

32–41AA 294

ГЛАВА 20

1 Павел отива в Македония. 7 Той празнува Господната вечеря и проповядва. 9 Евтих, след като пада мъртъв, 10 е възкръснал. 17 В Милет той свиква старейшините, казва им какво ще му се случи, 28 поверява им Божието стадо, 29 предупреждава ги за лъжеучители, 32 препоръчва ги на Бога, 36 моли се с тях и си отива.

1. Шум. Гръцки *torubos*, „шум“, „врява“. Същата дума се използва във връзка със съдебния процес срещу Исус (Мат. 26:5; 27:24; Марк 14:2), с възкресението на дъщерята на Яир (Марк 5:38) и с нападението над Павел в Йерусалим (Деяния 21:34; 24:18).

Наречени ... учениците. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) добавянето на „след като ги увещава“.. Павел свиква събрание на членовете на църквата, за да се сбогува с тях.

Прегърнал ги. Гръцката дума означава „да се сбогувам“, „да отправя сбогом поздрав“ (вж. гл. 21:6). Павел очевидно останал в Ефес, докато не видял църквата отново в тишина. Той прекарал около три години в Ефес (вероятно около 54–57 г. сл. Хр.; вж стр. 102).

В Македония. Тук в повествованието на Деяния има празнина, която може да бъде допълнена с информация от коринтските послания. По време на това пътуване из Македония Павел написа 2 Коринтяни (вж 2 Кор. 2:12, 13; 7:5; 9:2).

2. Над тези краища. Несъмнено Павел е желал да посети отново църквите, които е основал в Солун и Берия, както и във Филипи. Павел несъмнено е следвал римския път през Македония на запад до бреговете на Адриатическо море и е провъзгласил евангелието за първи път в Илирик (вж Рим. 15:19; вж. Околностите на Ефес).

Гърция. Гръцка Елада, Гърция. Лука използва Елада като синоним на Ахая, южната провинция. Пътуването отвежда Павел в Коринт, където в църквата има много неща за уреждане. Вярващите там вече са получили двете му послания. В първото, изпратено от Ефес, той намира за необходимо да ги смъмри за партийния дух, проявен в църквата. Павел също така осъжда безредиците на Господната вечеря и дава присъда си срещу кръвосмешението. Пастирските задачи, пред които е изправен Павел, биха му позволили малко почивка по време на тримесечния му престой в този район, дори ако цялото време е прекарано в Коринт.

В Коринт Павел може би е пропуснал да види много от приятелите си. Указът на Клавдий е или е била отменена, или вече не е била в сила, а Акила и Прискила изглежда са се върнали от Ефес в Рим (вж. Деяния 18:18, 19; Рим. 16:3). Без съмнение други, които Павел е познавал в Коринт (вж. Рим. 16), са направили същото. Всичко това ще засили искреното му желание да отиде в Рим (Деяния 19:21; Рим. 1:10, 11). Работата на Павел в Гърция е била свършена и той е почувствал нещо повече от човешко привличане, което го е теглило на запад. Затова той обмислял да направи бързо пътуване до Йерусалим за кратко посещение и да остави даровете от езическите църкви, последвано веднага от пътуване до Рим и Испания (Рим. 15:24–28). Останалата част от книгата Деяния разкрива колко различен път всъщност му предстоеше.

3. Престоя три месеца. Или „когато беше прекарал три месеца“. На гръцки, фразата е свързана със следното.

Юдеите чакаха. Или „юдеите бяха скроили заговор срещу него“. Юдеите се бяха опитали да възвлекат Галион в атаките си срещу Павел по време на последното му посещение в Коринт и сега тайно се опитваха да му отмъстят. Без съмнение намерението им беше да го убият. Когато Павел чу за заговора, той промени плановете си и тръгна със спътниците си за Македония, за да обърка заговорниците.

Да отплава за Сирия. Или „да отплава за Сирия“. Павел може би е стигнал дотам, че да уреди за преминаването му и дори да се качи на борда, но беше предупреден преди корабът да отплава.

През Македония. Тъй като планът за убийството на Павел очевидно е трябвало да бъде осъществен, докато той плава за Сирия, бързата му промяна на плана, която го отведе на север, направи невъзможно пренастройването на заговора към новите обстоятелства.

4. Там го придружиха. Тимотей и вероятно Сопатрар (може би вариант на Сосипатър) бяха с Павел в Коринт (вж Рим. 16:21). Размерът на делегацията може да се обясни с факта, че Павел носеше голяма сума, предназначена за църквите в Юдея. Като взе със себе си редица свидетели от областите, които даряваха, той можеше да избегне всяко подозрение, което езиците на клеветниците биха могли да отправят срещу него (2 Кор. 8:19–21). Следователно представители бяха избрани от водещите църкви и те можеха

свидетелстват, че поведението му е било безупречно. В групата на Павел имаше осем души, включително Лука (виж на стих 5).

В Азия. Или „до Азия“. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на тези думи.

5. Чакаше ни. Внезапната промяна към първо лице множествено число в този пасаж ни напомня, че Лука, който никога не се самоназовава, трябва да бъде добавен към списъка със спътниците на Павел. Възможно е той да е бил включен като делегат от църквата във Филипи или като приятел и лекар на Павел. Бавното пребиваване позволило на Павел да отпразнува Пасхата във Филипи, откъдето тръгнал „след дните на безквасните хлябове“ (ст. 6). Учениците, които отишли напред, щяли да съобщят за идването на Павел в църквата в Троада и така щяло да има пълно събрание, за да го посрещне при пристигането му.

6. Дни на безквасните хлябове. Изглежда, че Павел е останал умишлено във Филипи заради еврейския празник. Пасхалният сезон сигурно е продължил да бъде изпълнен с големи религиозни чувства за Павел, юдеин и фарисей (гл. 23:6). Може би и християните са започнали да мислят за пасхалното време като за годишнината от смъртта и възкресението на Христос (вж. 1 Кор. 5:7, 8).

До Троада за пет дни. Пътуването на запад от Троада до Филипи (виж гл. 16:11, 12) е отнело само три дни, но корабът, плаващ на изток, трябваше да посрещне югозападното течение, идващо от Дарданелите, и вероятно също североизточните ветрове, които преобладават в архипелага през пролетта (вижте Третото мисионерско пътуване на Павел). Павел, Лука и Тимотей били заедно в Троада, когато Павел видял видението за македонския човек, който го призовавал да премине към Европа. Сопатър, Аристарх и Секунд представлявали част от плодовете, които Бог бил дал на делото им в Македония.

Седем дни. Павел и Лука прекараха една седмица в Троада. Вероятно са слезли от кораба след съботата, което би завършило петдневното им плаване през Егейско море. Седемте дни или една цяла седмица, които прекараха в Троада, завършиха със съботата. На следващия ден, първия ден от седмицата, Павел планираше да тръгне пеша за Асос (ст. 13), докато останалата част от групата му продължи с кораб до Асос. Между края на съботата и ранното си сутрешно отпътуване мисионерите прекараха тъмната част на първия ден от седмицата – тоест съботната вечер – в богата на събития, продължителна среща с църквата в Троада.

7. Първи ден от седмицата. На гръцки език изразът е същият като този в Мат. 28:1 (виж (коментирайте там)). Няма съмнение, че това съответства, поне като цяло, на нашата неделя. Коментаторите обаче са разделени относно това дали въпросната среща се е състояла вечерта след неделята или в тази, която я е предшествовала. Тези, които подкрепят мнението, че това е била среща в неделя вечер, посочват, че Лука, който най-вероятно е бил езичник, вероятно е използвал римско летоброене, което е започвало денят в полунощ. При такова пресмятане, вечерна среща в първия ден от седмицата може да се проведе само в неделя вечер. Те посочват също, че времевата последователност на стиха „първия ден от седмицата“, „на следващия ден“ предполага, че заминаването на Павел се е състояло на втория ден от седмицата; ако е така, тогава срещата трябва да е била в неделя вечер. Може да се отбележи също, че Йоан нарича неделната вечер „първия ден от седмицата“ (Йоан 20:19), докато според еврейското пресмятане това вече е бил вторият ден от седмицата (виж том II, стр. 101). Възможно е Лука да използва израза в същия смисъл тук.

Други коментатори, включително Елиот, Конибеър и Хаусън, и А.Т. Робъртсън, са предпочели да разберат, че срещата се е състояла вечерта

преди неделя. Доколкото еврейското летоброене започваше деня при залез слънце, според тази система тъмната част на първия ден от седмицата би била нощта преди неделята, нашата съботна вечер. Такова летоброене е продължило векове сред християните и е разумно да се смята, че Лука, независимо дали е езичник или не, може да го е използвал в разказа си. Съответно, срещата на Павел в Трояда би трябвало да е започнала след залез слънце в събота вечер и да е продължила през същата нощ. На следващия ден, неделя, той би трябвало да е отишъл пеша до Асос.

Някои писатели виждат в този пасаж индикация за раннохристиянско спазване на неделята. Дали Лука е използвал еврейско или римско летоброене е от сравнително малко значение за този въпрос, защото той ясно казва, че срещата е била „в първия ден от седмицата“. Ако е използвал еврейско летоброене, тогава вечерта преди неделята се е считала за първи ден, а ако е използвал римско време, вечерта след неделята все още е била първият ден. Значимият фактор тук, що се отнася до въпроса за раннохристиянското спазване на неделята, е дали тази среща в първия ден представлява редовна християнска практика или се е случила на първия ден само заради посещението на Павел.

Разглеждането на целия разказ не дава подкрепа за гледната точка, която Павел е поддържал тази среща, особено защото беше първият ден от седмицата. Той беше прекарал седем дни в Трояда; със сигурност вече се е срещал с вярващите там повече от веднъж. Сега той трябваше да замине и беше най-логично да проведе последна прощална среща и да отпразнува Господната вечеря с тях. Забележката на Лука, че това се е случило в първия ден от седмицата, вместо да е известие за конкретно спазване на неделята, е в пълна хармония с цялата поредица от хронологични бележки, с които той изпълва разказа си за това пътуване (виж гл. 20:3, 6, 7, 15, 16; 21:1, 4, 5, 7, 8, 10, 15). Следователно най-лесният начин да се разгледа този пасаж би бил, че срещата е проведена не защото е била неделя, а защото Павел е бил „готов да замине“ (гл. 20:7), че Лука включва разказ за срещата заради преживяването на Евтих и че бележката му, че е било „първият ден от седмицата“, е просто част от неговия продължаващ хронологичен запис на пътуването на Павел. Оценявайки този пасаж като доказателство за раннохристиянско спазване на неделята, видният църковен историк Август Неандер отбелязва:

„Пасажът не е напълно убедителен, защото предстоящото заминаване на апостола може да е обединило малката Църква в братска прощална вечеря, по повод на която апостолът е произнесъл последното си слово, въпреки че в случая не е имало специално честване на неделя“ (Историята на християнската религия и църква, прев. Хенри Джон Роуз, том 1, стр. 337).

Проповядвал. Гръцки *dialogoi*, „разговарям“, „обсъждам“. Във всички случаи в Новия завет, освен тук и в стих 9, този глагол е преведен като „споря“, „разсъждавам“ и веднъж „говоря“. Тук и в стих 9 би било по-добре да се преведе като „разсъждавам“. Срещата очевидно не е била редовно църковно събрание с проповед, а неформално, в което разсъждения и разговори са били използвани, за да се отговорят на въпроси и да се изяснят трудностите сред християните в Трояда, както и за да се дадат наставления.

До полунощ. Бяха се събрали за вечерна прощална служба, но радостта от християнското общуване и фактът, че апостолът щеше да ги напусне, накараха разговора да продължи далеч отвъд обичайните граници. Несъмнено братята се наслаждаваха напълно на неформалния духовен пир, който Павел им даваше, преди да се сбогува с тях.

8. Много светлини. „Лампите“ или „факли“, захранвани с масло (вижте Мат. 25:1, 3), несъмнено се споменават по две причини: (1) за да се обясни сънливостта на Евтих, като се внушава жегата и задимената затвореност на стаята, и (2) за да се даде косвен отговор на обвинението, че на нощните събрания на християните са практикували безсрамно разпуснато поведение (Апология на Тертулиан 8). Би било естествено две или повече светлини да бъдат поставени близо до говорещия.

Горна стая. В древния Ориент горният етаж на дома обикновено е бил използван за социални или религиозни цели. Лука пише с живостта и детайлността на очевидец.

9. Прозорец. В повечето древни къщи прозорецът е бил само отвор в стената, може би без рамка и без решетки, които да предотвратят описания тук инцидент, освен ако не е бил крехка решетка.

Млад мъж. Гръцки νεανίας, строго погледнато, мъж между 24 и 40 години. Въпреки това, думата може да се използва с по-голяма свобода на действие, както може би е тук (вижте стих 12).

Евтих. Означава „щастлив“. Това име, подобно на имена със сродно значение, като например Феликс, Фелиция, Фелицизм, Фортунат, Фауст, Фелиситас и Синтихе се срещат многократно в надписите и очевидно са били често срещани, особено сред освободените хора.

Потънал в сън. Буквално „победен от сън“. Несъмнено въздухът стана тежък от жегата и дима на маслените лампи и младият мъж вече не можеше да устои на съня.

Трети тавански етаж. Гръцки tristegos, „трети покрив“, т.е. третият етаж; може би това, което днес би било известно като „четвърти етаж“.

Вдигнат мъртъв. Ако е имало решетка в отвора на прозореца, тя би трябвало да е била широко отворена, за да влиза хладен въздух в претъпканата стая. Младежът паднал на земята, вероятно в двора. Водени са много дебати дали възстановяването на Евтих е трябвало да се опише като чудотворно; дали „мъртъв“ не може да се разбира като „в състояние на припадък“. Но изразите на лекаря Лука тук и в стих 12 („донесоха младия мъж жив“) сякаш не оставят място за съмнение. Че животът е бил угасен поради падането и е бил възстановен чрез молитвата на апостола, е естественото тълкуване на историята.

10. Слизаше долу. Достъпът до източните къщи често е бил по стълбище отвън. Действието на Павел напомня това на Илия (1 Царе 17:21) и на Елисей (2 Царе 4:34).

Без съмнение апостолът, подобно на старозаветните пророци, е съпроводи́л действието си с вик към Господа.

Не си създавайте проблеми. Буквално „Спрете да вдигате смут“, „Спрете да се безпокоите“.

11. Беше се качил. Или „беше се качил“. Спокойствието на апостола, както и думите му, сигурно са оказали влияние върху разтревожената конгрегация. Павел се върнал в горната стая и продължил събранието.

Бяха разчупили хляб. „Те се включиха в причастията“ (АА 391). Вижте Матей 26:26–30; Деяния 2:46; 1 Кор. 11:23–30; виж върху Деяния 2:42. Това беше планирана част от нещо, което иначе очевидно беше неформално събиране (виж върху стих 7).

Говорих. Гръцкият израз предполага разговор за приятелски общуване като отличителен от официалния дискурс.

Разсъмване. Изгревът на тази географска ширина и малко след Пасхата е между пет и шест сутринта.

12. Млад мъж. Гръцка дума *pais*, която обикновено означава „дете“, но може да се отнася и за млад човек и всъщност за роб на всяка възраст. „Младият мъж“ тук вероятно е бил юноша или малко по-възрастен (виж на стих 9).

Жив. Нямахме да има причина да се използва тази дума, ако „вдигнат мъртъв“ (ст. 9) не означаваше действителна смърт. Очевидно е, че лекарят Лука разказва за чудо на възстановяване на живота на един мъртъв.

Не малко утешени. Този израз е с отрицателен акцент, тоест те „бяха силно утешени“.

13. Ние тръгнахме напред. Спътниците на Павел (виж стих 4), включително Лука, продължиха напред пътуването им по море, преди Павел да тръгне пеша от Троада. Дали тези спътници са присъствали на нощната среща, не е ясно.

Грижейки се за себе си. Тоест, възнамерявайки себе си. С изключение на гл. 23:24, няма сведения Павел да е пътувал по друг начин освен с кораб или пеша. Павел е извървял около 56 километра, несъмнено по павиран римски път, през някаква местност от град Троада до Асос.

14. Пристигнал в Митилена. Градът, някога наричан Кастро, бил столица на остров Лесбос, тогава красив заради природното си местоположение и великолепните си сгради. Лесбос е един от най-големите острови в Егейско море и седми по размер в Средиземноморския басейн, с обиколка от 270 километра.

15. Срещу Хиос. Или „срещу“. Хиос, или Коос, е остров, разположен между Лесбос и Самос. От Митилена се стигаше до там за един ден плаване.

Самос. Остров, разположен край бреговете на Лидия, на още един ден плаване от Хиос (виж Третото мисионерско пътуване на Павел).

Трогилиум. Могат да се цитират текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на думите, „и се настани в Трогилий.“ Трогилий е бил град, разположен на лидийския бряг на континента, между Ефес и криволиещата река Меандър (вижте Третото мисионерско пътуване на Павел).

Милет. Морско пристанище (вижте Третото мисионерско пътуване на Павел и Пътешествията на Павел). Рано е било заселено от колонисти от Крит и от своя страна се е превърнало в активен колонизационен център и важен град в политическо и търговско отношение. Намирало се е на около 52 км от Ефес. Групата на Павел пристигнала тук три дни след като напуснала Асос.

16. Плаване покрай Ефес. Тоест, отплаване покрай него, защото спирането там би означавало несъмнено разходът на повече време, отколкото Павел е имал предвид намерението си да стигне до Йерусалим до Петдесетница.

Петдесетница.б Вижте гл. 2:1. Не е записано защо Павел е бил толкова нетърпелив да бъде в Йерусалим за Петдесетница. Може би събирането на еврейски християни, които биха били там по това време от цяла Палестина, би направило възможно по-ефективното разпределение на дарения, който той носеше в Йерусалим. Или може би поради изливането на Духа на предишна Петдесетница, този празник е заемал специално място в емоциите на Павел. Във всеки случай, той не беше завършил пътуването си до Пасха (гл. 20:6) и тъй като отиваше в Йерусалим, беше съвсем естествено да иска да бъде там за следващия празник.

17. Той изпрати.б Павел не можеше да напусне региона без някакъв контакт с църквата в Ефес, където беше страдал толкова много (виж 1 Кор. 15:32) и беше дал толкова добри плодове за своя Господ. Затова той повика водачите на църквата да пътуват до Милет, за да се срещнат с него и да обсъдят проблемите на църквата.

Старейшини. Вижте стих 28; гл. 11:30; 14:23.

18. Той каза. Следва най-нежното обръщение, записано от устата на Павел. То не беше евангелизаторски, но и увещателен, напомнящ на слушателите за саможертвата и почитеността на собствената кариера на Павел и предизвикващ ги да приемат напълно и да изпълняват вярно отговорностите на своята служба. Предупрежденията са приложими за всяка възраст и местонахождение на църквата и повтарят тези от Ефесяни 5; 6, особено гл. 6:10–18.

Знаете. Всъщност, чрез лично познание. Емфатичен израз, който на гръцки набляга на думата „вие“. Павел е бил с тях три години (ст. 31) и е дал „пълно доказателство“ за своето служение, както е увещавал по-късен водач на църквата в Ефес да даде (2 Тим. 4:5). Това обръщение към техния опит с него трябва да се разбира в светлината на клеветите, хвърлени от някои върху делото му.

От първия ден. Павел е бил последователен през целия си престой в Ефес. Азия. Вижте гл. 2:9.

По какъв начин? Павел се позовава на начина си на живот сред тях като доказателство за духовния и апостолски авторитет и като доказателство, че призванието и назначението му са от Бога.

През всички сезони. Тоест, през цялото време на труда му там.

19. Служение. Гръцки *doouleuō*, „да служа [като роб]“. Павел често прилага тази дума, както и съществителното *doulos*, „слуга“, „роб“, към себе си във връзка с Христос, като по този начин обозначава абсолютното робство на ума и волята си към неговия Господ. Всичко, което е правил, е било в робство на неговия Христос, неговия единствен Господар. Нито личният интерес на Павел, нито интересите на света са могли да се конкурират с Христос в неговата преданост.

Смирение на ума. Павел, който се хвалеше само с Христовия кръст, чрез който беше разпнат за света (Гал. 6:14), не можеше да чувства гордост от призвание или длъжност, нито самодостатъчност в това. Той можеше да има увереност в плътта, но не искаше (Фил. 3:4–7). Той можеше да се хвали с апостолските си преживявания и страдания, но отказа (2 Кор. 11:18–30). Неговото смирение беше смирението на християнски благородник, който измерва своята малка стойност и слабост с величието и силата на Христос.

Много сълзи. Подобно на Исус, Павел плака (2 Кор. 2:4; вж. Йоан 11:35). Той скърбеше за загубата на царството на своите еврейски братя (Рим. 9:1–5; вж. Лука 19:41, 42). Той скърбеше за препятствията, които те поставяха на пътя на истината. Той скърбеше, защото души се губеха. Той скърбеше за коравосърдечието на хората. Така и християнският служител ще скърби за изгубените около него и ще бъде подбуден към благочестива ревност от тяхното противопоставяне на истината.

Изкушения. Гръцки *peirasmoi*, „изпитвания“, „тестове“. Сравнете 1 Петрово 4:12, където същата дума е преведена като „изпитание“. Деяния 19 дава описание на някои от тези изпитания, които са възникнали от противопоставянето на враговете.

Засада. Вижте гл. 9:24.

20. Сдържан. Гр. *hupostellō*, „да подмажа“, следователно „да прикрия“, „да потисна“. Това думата е била използвана рано за навиване на платна. Павел не си е пестил усилия или труд, не е пропускал нито една възможност, не е сдържал нито едно учение или напътствие, не е потиснал нито една истина (вж. ст. 27).

Печелившо. Буквално „нещата, които се събират“ или „ценните неща“.

Подобно на Павел, служителят на евангелието ще даде на паството си това, от което се нуждаят, вкусно или неприятно, ако е духовно питателно.

Показах. Гръцки *anaggellō*, „да обявя“, „да обявя“. Думата обикновено се прилага за проповядване на евангелието публично.

Къща на къща. По-личен и личен метод за евангелско служение. С Павел, Личната работа не е заместила публичната евангелизация, а е била неин незаменим спътник (6Т 321–323; АА 250, 296). Относно работата от къща на къща от Божия народ в последните дни вижте GC 612. Никой служител не може адекватно да се грижи за стадото си без посещение от къща на къща.

21. Свидетелстване. Тоест, даване на свидетелство, чрез поучаване, увещаване и предизвикване към по-добър живот. Същата дума е преведена като „задължавам“ и „нареждам“ в 1 Тим. 5:21; 2 Тим. 2:14; тоест, силно настоятелно или тържествено умоляване.

юдеи и ... гърци. Павел винаги се обръщал първо към своите юдейски братя с евангелието (виж Деяния 13:5, 14; 14:1; 17:1, 2; 18:4; 19:8; вж. Рим. 1:16; 2:9, 10; 3:1, 2).

Покаяние. Гръцко *metanoia* (вижте Мат. 3:2 за определение на глагола, от който произлиза това съществително е производно).

Към Бога. По-скоро „към Бога“. Покаянието е „към Бога“, защото (1) грехът винаги е престъпление предимно срещу Бога; (2) въпреки че човек може да прояви прощаващ дух, само Бог може да прости, чрез Исус Христос, Носещият греха (2 Кор. 5:21; 1 Петрово 2:24), и въз основа на искрено признаване на вината.

Вяра. Приемането на изкупителната благодат на Исус Христос, „Когото, без да сме видели“, ние „обичаме“ (1 Петрово 1:8), може да бъде само чрез вяра (вижте Рим. 4:3). Всъщност, „всичко, което не е от вяра, е грях“ (Рим. 14:23). Мирът, който грешникът има с Бога чрез Исус Христос, идва чрез вяра (Рим. 5:1, 2). „Без вяра е невъзможно да се угоди“ на Бога (Евр. 11:6).

22. Свързан в духа. Павел може би е имал предвид тук, че е бил притиснат в човешкия си дух от влиянието на обстоятелствата или че е бил принуден от собствената си воля; или пък че е бил ограничен от Божия Дух. С оглед на стих 23, някои поддържат първото мнение, казвайки, че наличието на думата „Свят“ в този стих предполага контраст с този стих, където тя отсъства. Други се наклоняват към второто мнение, вярвайки, че наличието на „Свят“ в стих 23 идентифицира „Дух“ и в двата стиха. Вижте гл. 16:6, 7, където Светият Дух пречи на Павел да предприеме определен курс на действие. Глаголът (който тук е емфатичен по своята позиция) обикновено се прилага за ограничаване с въжета или окови (Мат. 13:30; 21:2), или, преносно, за натиска на силно задължение (Рим. 7:2), или за всеки силен подтик или импулс (вж. съществителното във Филимон 13). Павел е бил човек със силни убеждения за дълг. Когато се добави импулсът на воденето на Духа, „връзката“ наистина ще бъде силна. Дългът трябва да се изпълни; резултатите се оставят на Бога.

Ще ме сполети. Павел знаеше, че по време на това посещение в Йерусалим го очакват опасности (Деяния 20:23; вж. Рим. 15:30, 31), но той не знаеше естеството, сериозността или резултата от това, което го заплашваше. Но пътищата му бяха поверени на Бога и каквито и да бяха опасностите, Павел щеше да отиде там, където го водеше Духът.

23. Запазете това. По-скоро „освен това“.

Светият Дух свидетелства. В летописа не се посочва дали това е било чрез пряко откровение (вижте гл. 16:6, 7); чрез предсказания на пророци, както в гл. 21:4, 11; или чрез дълбоко и многократно впечатление в ума на Павел.

Окови и страдания. Павел беше дълбоко убеден, че ще дойдат бедствия него, но не знаеше подробностите.

Пребъди при мен. Тоест, чакай ме или остани заради мен.

24. Нито едно от тези неща. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) тълкуването на първата част на стих 24, както следва: „Но аз не смятам живота си за ценен, нито ценен за себе си.“

Считам живота си. Буквално „Не оценявам живота си“. Тоест, Павел го е направил да не смятат личните си неща за ценни (вижте Фил. 3:7, 8). Това беше отношението на Господа, когато Той слезе до възплъщението (Фил. 2:7, 8).

Скъп за себе си. Тоест, ценен за моите собствени желания. Никакви лични избори или желания не разсейваха Павел от трудните привилегии на неговото служение. Той не беше свой човек; той беше роб на Христос (Римляни 1:1). Нищо не беше достатъчно важно, за да го изкуши да пренебрегне дълга си. Това беше духът на Спасителя и на ранните християни.

Разстояние. Гръцки *dromos*, „състезание“, „хиподром“; „продължителност на живота“ или „мандат“; „кариера“. Павел се превръщаше в жива жертва (Рим. 12:1), за да може предопределеният му път да бъде завършен успешно. В прощалното си послание той твърди, че е завършил такъв път (2 Тим. 4:7). Затова той увещавахе евреите да „бягат с търпение [постоянство] в състезанието“, което им беше поставено (Евр. 12:1). Павел искаше да извърви житейския си път така, че накрая да не се налага да съжалява за никаква небрежност или провал, причинени от небрежност или безразличие. Той искаше да завърши кариерата си с удовлетворение от чиста съвест.

С радост. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи.

Служението. Гръцката дума *diakonia* означава „служение“, от която произлиза английският термин „дяконат“. Тук тя не означава църковна служба, а служба, отдадена на Бога. Да вършиш вярна служба е бил водещият принцип на Павел и той е увещавал своя „син“ Тимотей към равна преданост (2 Тим. 4:5).

За Господ Исус. Силното чувство на Павел за реалността на призванието му за евангелското служение. беше следствие от неговото уникално обръщане във вярата, когато самият Христос го упълномощи и му каза чрез Анания за делото, което трябваше да извърши (гл. 9:15–17; 22:14, 15; 26:16–18). Павел никога не се е съмнявал в призванието си, въпреки че други очевидно са го правили (2 Кор. 3:1–6; Гал. 1:10–24).

Да свидетелствам. Или „старателно да свидетелствам за“.

Евангелието. Вижте Марк 1:1. Евангелието е благата вест за Божията милост към грешните хора чрез изкупителната жертва на Исус Христос на кръста. Такова свидетелство може да бъде носено само от онези, които са познали себе си като грешници, отчуждени от Бога, и чрез вяра са преживели спасителната благодат и сила на Исус Христос.

25. Царство. Вижте върху Деяния 1:1; Матей 4:17. Това беше царството, върху което се съсредоточаваха надеждите на Павел и което с голяма лична опасност за себе си той провъзгласи пред лицето на абсолютизма на римските императори.

За Бога. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на тази фраза.

Не виждай повече лицето ми. Павел вярва, по причини, които не разкрива тук, че тези старейшини от Ефес, и несъмнено църквите в Милет и Ефес, никога повече няма да го видят. Това може да се е дължало на опасностите, за които е знаел, че го очакват (Деяния 20:22, 23; Римляни 15:30, 31), а също и на твърдото му намерение да посети Рим и Испания (Деяния 19:21; Римляни 15:23–28). Вероятно е обаче Павел да се е върнал в Македония и Азия, макар и може би не в Милет или Ефес, между първото и второто си затворничество в Рим (Фил. 1:25–27; Филимон 22). Но за това Павел в момента не е имал никаква информация от Божия Дух.

26. Записвам ви в протокола. Тоест, свидетелствам пред вас, правя тържествена декларация пред вас.

Аз съм чист. Гр. Катарос, „чист“. Павел не претендира тук за окончателно съвършенство на християнския характер (виж Фил. 3:12–14), но е чист по отношение на изпълнението на дълга си да води хората при Христос за спасение.

Кръвта. Това е ясен намек за отговорността на стража, посочена в Езекиил 33:6. Павел беше изпълнил дълга си към ефесяните. Неговата мисъл очевидно е повторение на онази, която изрази, когато напусна синагогата на евреите в Коринт. Той беше направил за тях всичко, което можеше. Кръвта им – тоест смъртта им, която трябваше да последва, ако отхвърляха спасителното евангелско послание – трябваше да почива върху тях (Деяния 18:6; вж. Матей 27:25).

Всички хора. По-скоро „всички“. Павел беше проповядвал както на юдеи, така и на езичници. Той беше извършил своето най-добре, в силата на Светия Дух. Никой не би могъл да го обвини в небрежност. Ето един вдъхновяващ и предизвикателен пример за евангелския проповедник.

27. Отбягван. Вижте на стих 20. Никакви страхове или недостойно желание за популярност, водещи до потискане на непопулярни истини, не помрачиха служението на Павел. Нямахме прикриване или оттегляне на истината.

Божият съвет. Тоест, Божият план за спасението на хората. Този план Павел вероятно е чул за първи път чрез проповедите на Стефан (виж гл. 7:54–58) и след това е научил от самия Христос (Деяния 9:4–6; Гал. 1:15–20). Той е изложил пред хората целта на Христовата смърт на кръста, Неговото възкресение и възнесение, Неговото дело като наш Първосвещеник в небесното светилище и Неговото обещание да се завърне в края на Своето посредническо дело, за да вземе Своите хора при Себе Си. Това е планът, който Павел ясно е очертал в Посланието до римляните.

28. Внимавайте. С оглед на заминаването на Павел и на това, което ще им каже, старейшините трябва да бъдат внимателно, преди всичко по отношение на себе си (виж ст. 30), а след това и на стадото. Особени опасности и изкушения обземат религиозните водачи в личното им поведение, по отношение на религиозната стабилност и постоянство в доктрината и дори от опасности отвън (вж. 2 Кор. 11:23–28), които ще се увеличават с приближаването на края на времето.

Стадото. Църквата е тялото Христово (Кор. 12:12–27; Еф. 4:12), храмът на Бог (1 Кор. 3:16, 17) и невестата на своя Господ (Еф. 5:23–32). Но то е също, и много тясно, Божието стадо (Йоан 10:11–16; вж. 1 Петрово 5:4; Евр. 13:20). Като такава, то трябва да бъде водено, а не подгонено (Йоан 10:26–30), да бъде хранено, а не експлоатирано (Пс. 23; Йоан 10:7–14; 1 Петрово 5:2).

Пастор е латинска дума, произлизаща от глагола *паско*, „храня“. Привлекателната картина на Добрият Пастир, толкова ясно представен в Писанието, е пример за евангелския служител. „Всички“ означава цялото стадо и всяка негова част, защото не бива да има лицеприятие (Яков 2:1–9).

Светият Дух. Третото лице на Божеството. Старейшините на Ефес са били мъже, назначени, без съмнение, под погледа на апостол Павел (виж гл. 14:23). Но апостолът ги е смятал за избрани от Светия Дух чрез избирателния или назначаващия процес и изпълнени с Духа (вж. гл. 6:3). Тук отново се разкрива силната вяра в апостолската епоха, че Божият Дух е бил в църквата и е действал чрез нея (виж гл. 2:2–4; 4:31; 5:3, 4; 6:3, 5; 8:39; 10:45; 13:2; 15:28; 16:6, 7).

Надзорници. Гръцки *episkopoi*, буквално „надзорници“, но терминът, използван технически за „епископи“. Сравнението със стих 17 показва, че по времето на Павел „старейшините“ (*presbuteroi*) и

„епископи“ (episkopoi) са били едни и същи (вж. върху Деяния 11:30; срв. Деяния 1:20; Тит 1:5–7).

Тези служители, известни като старейшини, функционирали като „надзорници“ в църквата.

Да паса. Гръцки ποιμαίνω, „да паса стадо“, „да бъде пастир“. Дълг на овчаря е да се грижи за стадото си и да го води на добри пасища. Така че паството в църквата трябва да храни стадото си от пасищата на Божието Слово. Това е, което Петър е бил три пъти увещаван от своя Господ (Йоан 21:15–17), задача, която Петър по-късно предаде на своите новопокръстени (1 Петрово 5:2). Пастирският дълг е петкратен: (1) Да проповядва на стадото Божието Слово, да ги доведе до разбиране на евангелието (1 Кор. 2:4–7; Еф. 3:8–11) и до преживяване в силата на истината (Йоан 3:11; 2 Кор. 4:13), като им представя правилно словото на истината (2 Тим. 2:15), като по този начин благоразумно подобри духовното им състояние. (2) Да се молим за стадото (Йоан 17:9–17; Рим. 1:9; Еф. 1:16; 1 Сол. 1:2; 2 Тим. 1:3). (3) Да отслужваме обредите на Господния дом в дълбокото им духовно значение: кръщение (Рим. 6:3–6), измиване на краката (Йоан 13:3–17), Господната вечеря (Мат. 26:26–30; 1 Кор. 11:23–30). (4) Да пазим истината на евангелието в църквата (Юда 3; 1 Тим. 1:3, 4; 4:6, 7, 16; 6:20; 2 Тим. 1:14; 2:25; 3:14–17). (5) Да се стреми към обръщане на души във вярата, като ги добавя към стадото (Деяния 2:47; 11:24; срв. Лука 14:23).

Църква Божия. Текстовите доказателства са разделени (вж. стр. 10) между четенията „църква на Бога“, „църква на Господа“ и „църква на Господа и Бога“, като последното е характерна комбинация от двете по-ранни четения. Павел често нарича Исус Христос Бог (Рим. 9:5; Тит 2:13; срв. Кол. 1:15–20; 2:9; Фил. 2:5–11). Относно този текстов проблем вижте също „Проблеми в превода на Библията“, стр. 205–208.

Изкупени. Христос изкупи изкупените, които съставляват църквата, със Своите собствени кръв (1 Петрово 1:18, 19). Този, Който не е познавал грях, стана грях за нас (2 Коринтяни 5:21). Той ни е взел, мъртвите чрез прегрешения и грехове, и ни е възкресил в небесни места (Еф. 2:1–6). Ние сме „купени с цена“ (1 Кор. 6:20; 7:23; вж. 2 Петрово 2:1).

Със собствената си кръв. Гръцкият израз е двусмислен и може да се преведе и като „със собствената си кръв“. Кръвта на собствения Си [Син].“ Този превод би подходил на четенето „църква Божия“ по-рано в стиха, докато другият превод или приписва божественост на Христос (концепция, която други препратки поясняват), или е подходящ за четенето „църква на Господа“. „Кръвта е животът“ (Втор. 12:23). Когато кръвта се проля, животът престана. Жертвеното животно умря, кръвта му се стичаше по земята, предвещавайки смъртта на Христос за грешниците. Така че смъртта на Христос на кръста на Голгота, когато кръв с вода изтича от сърцето Му, разбито от отделянето от Неговия Отец (Мат. 27:46; Йоан 19:34, 35), се описва като спасителна кръв (1 Кор. 1:17, 18), изкупителна кръв (Деяния 20:28) и очистваща кръв (1 Йоан 1:7). Тъй като смъртта на Христос беше изкупителната жертва, която направи спасението възможно, църквата трябва да бъде ръководена от нейните пастори с особена преданост и грижа. Както Христос обичаше църквата и се жертваше за нея, така и служителят в църквата трябва да я обича и да се жертва в служба за нея.

29. Знаем. Чрез познанията си за човешката природа и чрез опита си, както и чрез светлина, дадена му от Божия Дух.

След моето заминаване, Павел беше пазител на църквите, които беше събрал. Опасността за тях щеше да се увеличи в негово отсъствие. Така Израел беше верен по време на дните на Исус Навин и на старейшините, които го надживяха (Съдии 2:7), но след това дойде отстъпничеството.

Люти вълци. Тук Павел прави паралел с алегорията на Христос за добрия пастир. Наемникът не може да се сравни с вълка (Йоан 10:12), но истинският пастир на стадото отстоява позицията си в защита на безпомощните овце. Христос, знаейки острата опасност от подобни атаки, предупреди за това (Матей 7:15). Старейшините на Ефес трябва да пазят овцете от вълците, които Павел предвижда да влязат отвън в кошарата на църквата. Неговото предупреждение към тези старейшини не е само по себе си. Той вече беше писал на солунците, че предстои голямо отстъпничество (2 Солунци 2:1–12), а по-късно пише и на Тимотей, предупреждавайки го за предстоящи опасности от същия вид (1 Тимотей 4:1–3; 2 Тимотей 3:1–15). Апостол Йоан, в последните моменти на първия апостолски век, виждал отстъпничеството като опасност, актуална в неговото време (1 Йоан 4:1), и в Откровение той разказва видения, които му били дадени за ужасяващ упадък и езически облик на църквата (Откр. 2:12–24; 6:3–11; 17; 18). Вижте стр. 64–67.

30. На самите вас. Вълците от предишния стих, които е трябвало да атакуват стадото отвън, представляват юдаизиращите и езически влияния, които до 400 г. сл. Хр. радикално са променили популярното християнство. Сега Павел предупреждава за отстъпнически влияния, идващи отвътре, като Димас (2 Тим. 4:10), Именей и Филет (2 Тим. 2:17), чиито думи разяждаха „като рана“ и които събориха „вярата на някои“.

Отвличам. Гръцки *apospaō*, „да отвлека“, „да откъсна“. Членовете на християнската църква, които самите са отпаднали, биха привлекли и други, за да споделят тяхното отстъпничество.

31. Внимавайте. Думите изглеждат като смислено повторение на увещанието на Господа (Мат. 24:42; 25:13), за което Павел сигурно е бил наясно. То е било особено подходящо, отправено към старейшините на Ефес, които Павел току-що е нарекъл „надзорници“ (вижте върху Деяния 20:28). Павел подчертава бдителността, която трябва да характеризира онези, които ръководят и пастирстват църквата.

Три години. В продължение на три години Павел беше дал пример за бдителност пред ефеската църква. Историята в Деяния на апостолите разказва за три месеца проповядване в синагогата (гл. 19:8), две години в училището на Тиран (ст. 10) и неопределен период непосредствено преди и след бунта на Димитрий. Това, както и добре познатият еврейски метод за общо изчисление (виж том I, стр. 182), обясняват достатъчно общото твърдение на Павел за „три години“. Вижте стр. 101, 102.

Да предупреждавам. Гръцко *poutheteō*, буквално „да напомням“, „да увещавам“, „да увещавам“. Павел ясно им поставя опасността и дълга.

Със сълзи. Дълбокото съчувствие на Павел, в буквалния смисъл на „споделяне на чувствата“, е очевидно в много от написаното от него (вижте Деяния 20:19; 2 Коринтяни 11:29). Тук Павел отправя високи претенции за пастирска ефикасност и загриженост, но никой от старейшините не оспорва твърдението му.

32. Хвал. Гръцки *paratithēmi*, „да поставя“, „даверявам“, тук използвано в смисъл на „да ангажирам“ (вж. 1 Петрово 4:19). Така Павел казва на учителите, които „поверяват“ на другите истината, която са получили (вж. 2 Тим. 1:14), което се превръща в „ангажимент“ или „депозит“ (*parathēkē*) на вяра (2 Тим. 1:12) срещу деня на Христос.

Към Бога. Могат да се цитират текстови доказателства (вж. стр. 10) за четенето „към Господа“. Четенията са еквивалентни по духовно значение.

Словото на Неговата благодат. Това може да се счита за прилагателна фраза, означаваща „неговата „благодатно слово.“ Паралелен израз е „словото на Неговата сила“ (Евр. 1:3) или „Неговото мощно слово“ – словото, което има силата да поддържа вселената. По подобен начин „словото на Неговата благодат“ е способно да извърши спасението на онези, които вярват в Него (Юда

24). Думата „благодат“ (charis) често е тясно свързана с думата „сила“ (dunamis), както във 2 Кор. 12:9. „Словото“ (logos) тук не е персонализирано като означаващо Исус Христос; но когато Той говори, Неговото слово е пълно с благодат, както и със сила (вж. Яков 1:21; Евр. 4:12; Еф. 2:32). За обсъждане на думата charis вижте Рим. 5:24.

Да ви съгради. Бог е великият Майстор Строител. Основата е Исус Христос (1 Кор. 3:11). Дарбите на Светия Дух, действащи чрез духовно надарени мъже, са предвидени за това „назидание“ или изграждане (Еф. 2:20; 4:11–13). Резултатът е завършването на църквата или събранието на светиите (1 Петрово 2:5, 9, 10; Евр. 12:22–24; Еф. 5:27) и на характера на Христос във всеки един от вярващите в Него (Фил. 5:27). 3:8–14; Еф. 3:14–21; 2 Петрово 1:3–8).

Наследство. По-скоро „наследството“. Цифрата се отнася до разпределението на земя между израилтяните (Исус Навин 14–19). Но Божият народ не успя поради липса на вяра да заеме успешно земята си (Съдии 1; 2; Евр. 3; 4). Наследството на Божиите деца трябва да се счита за притежание, както е било дадено на евреите, и трябва да се претендира с увереност в Христос. Сравнете развитието на идеята за наследство от Павел в Ефесияни. Съществува „залогът на нашето наследство“ (Еф. 1:14), който е залогът за спасение, донесен от Светия Дух; „наследството в светиите“ (Еф. 1:18), настоящото духовно притежание на християнина; „наследството в царството“ (Еф. 5:5), в което ще се влезе при второто пришествие на Христос (Мат. 25:34; Лука 12:32). При второто пришествие Божиите светици ще влязат в небето и ще царуват 1000 години (1 Сол. 4:16, 17; Откр. 20:4, 5), след което ще обитават обновената земя (Откр. 21:1–4).

Осветените. По-скоро „онези, които са били осветени“, защото освещаването на Божиите деца трябва да бъде завършено в Христос, преди да се влезе в крайното наследство. Да бъдеш осветен означава да бъдеш светец, свят човек (Рим. 1:7; 1 Кор. 1:2; 2 Кор. 1:1), и изразът се прилага към цялото тяло на вярващите. „Освещението е дело на цял живот“ (Кол. 3:10), но тъй като никой не знае каква ще бъде продължителността на живота му, делото на освещението трябва да бъде в опита на вярващия бързо и безпрепятствено дело. Освещението е от ръката на Бога (Исх. 31:13; Ез. 37:28; 1 Сол. 5:23; Юда 1), според Неговата воля (Евр. 10:10), в Христос (1 Кор. 1:2; 6:11; Еф. 1:20). 5:26; Евр. 13:12), чрез Светия Дух (1 Кор. 6:11; Рим. 15:16), чрез Божието Слово (Йоан 17:17).

16

като „да се задоволява с това“ (Фил. 4:11). Той никога не е „печелил“ коринтяните (2 Кор. 12:17). Той не желал „дар“ от филипяните (Фил. 4:17). Вместо да приеме подкрепа, Павел се трудеше със собствените си ръце и в следващия стих изтъква този факт като своя защита срещу обвинението, че усилията му да разпространява евангелието всъщност са били мотивирани от алчност за богатството на другите хора.

Сребро, злато или дрехи. Богатството на Изток често се е измервало чрез такива притежания. Така е било с Нееман (4 Царе 5:5) и с други (Бит. 24:53; 45:22; 4 Царе 7:8; вж. Мат. 6:19; Яков 5:2, 3).

16Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 18:20). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

34. Сами знаете. Контактът на Павел с ефеските вярващи е бил такъв интимност и продължителност, че те знаеха, че това, което той казваше за себе си, беше вярно.

Тези ръце са служили. Този израз сочи към навика на Павел да работи, за да издържа себе си и е представен като част от защитата му срещу обвинението в алчност. Павел е работил в занаята си на изработване на шатри с Акила и Прискила в Коринт (гл. 18:1–3). Преди това е работил в Ефес (1 Кор. 4:12) и в Солун (1 Сол. 2:9; 2 Сол. 3:8). Настоящият стих дава доказателство, че той е работил по този начин в Ефес. Павел е работил не само за да се издържа, но и за някои, които са били с него и са се нуждаели от неговата помощ. Може би Тимотей, с неговите „чести немощи“ (1 Тим. 5:23), е бил един от тях. Павел не е смятал, че е по някакъв начин за негово немилост, че трябва да работи, за да покрие разходите си, докато проповядва евангелието, когато църквата все още не се е научила да издържа своите служители.

Нужди. Гръцки *chreiaí*, „нужди“, „необходими неща“. Докато Павел и неговите спътници пътували от място на място, те били доволни, когато основните им нужди били задоволени, докато раздавали богатствата на божествената благодат на другите. Те не желали лукса, който този свят предлагал.

35. Показях. Гръцки *hypodeiknumi*, „да покажа [чрез пример]“.

Всичко. Наставленията на Павел към ефеските вярващи бяха не само в доктрината, но и в практическите въпроси на благочестието – самостоятелност, вяра в Бога и християнско милосърдие.

Подкрепа. Гръцки *antilambanō*, „да се хвана за, срещу“, графичен израз на идеята „да помогна“. Предупреждението идва в контекста на физическия труд на Павел за другите.

Слабите. Или „болните“, „страдащите“. Думата може да се приложи към някой, който е „слаб във вярата“ (Римляни 14:1), но тъй като Павел току-що е говорил тук за физически труд (Деяния 20:34, 35), заключението е неизбежно, че тук „слабите“ са тези, които са буквално бедни и немощни. Останалата част от стиха води до същото заключение. Членовете на апостолската църква са били по-готови да посрещнат тази отговорност, отколкото тези в някои по-късни времена (вижте гл. 6:1, 2).

Да помним. Павел подсилва наставлението си към старейшините да се грижат за нуждаещите се, като цитира иначе незаписано изказване на своя Господ. Цитатът идва от устата на Павел с вдъхновен апостолски авторитет, което не може да се каже за различните твърдения, които преданието е приписало на Христос. Не е посочено дали Павел е чул изказването от някой, който е чул Исус да го казва, или от самия Исус по време на едно от Неговите директни откровения към Павел. „Помнете“ предполага предварително общо познание за изказването. Това изказване е едно от „многого други неща“ (Йоан 21:25), които Исус е казал и направил, които не са записани в Евангелията.

Как е казал. Буквално „че самият той е казал“. На гръцки този израз е емфатичен.

Благословен. Благословието е двупосочно благословение. Получателят е благословен или щастлив, независимо дали нуждата е духовна или физическа. Но по-голямото благословение е върху даващия. Има радост в споделянето. Даващият е отвлечен от собствените си интереси, дава игра на по-добрата част от природата си и получава Божието одобрение (Матей 25:34–40). Тъй като Бог е неограниченият Дарител (Бит. 22:8–13; Пс. 23; Йоан 3:16, 34), даването е богоподобно действие.

36. Коленичил. Нормална поза в молитва (Пс. 95:6; Дан. 6:10), подходяща като знак на смирение пред Божественото Величество, към което е отправена молитвата, и се приема особено в тържествени моменти (2 Лет. 6:13; 3 Царе 8:54; Лука 22:41). Павел е описан като коленичил и когато се е сбогувал с братята в Тир (Деяния 21:5; вж. Еф. 3:14).

Молих се с всички тях. Лука, макар че дава пълни обобщения на публичните обръщения и дори разговори, не са записали думите на молитвата на Павел с ефеските старейшини. Темата ѝ може да бъде подсказана от Ефесяни 3:14–21. Бремето на Павел да се моли за неговите спътници и обърнати във вратата се появява в Деяния 28:8; Римляни 1:9, 10; Ефесяни 1:16–19; Фил. 1:4, 5; 1 Сол. 1:2; 2 Тим. 1:3; Филимон 4–6.

37. Всички плакаха горчиво. Буквално „имаше много плач от всички“. Не би могло да се даде по-впечатляващо доказателство за тяхното високо уважение и нежна обич.

Падна на врата на Павел. Източна форма на прегръдка при среща или раздяла (виж Бит. 33:4; 45:14; 46:29; Лука 15:20). Приятелите на Павел го обичаха.

38. Скърбящи. Или „измъчвани“, „страдащи“, „притесняващи се“.

Няма да виждам лицето му повече. Вижте стих 25.

Придружи го. Буквално „го изпрати“. Същите гръцки думи са преведени като „доведоха го на път“ в гл. 15:3; 21:5. Старейшините на Ефес останаха с него колкото е възможно по-дълго, отивайки с него до кораба, с който трябваше да отплава. Вижте гл. 15:3.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1 AA 295

3 AA 389

3–6AA 390

3–38AA 389–396

4 AA 296

7–13AA 391

16 AA 390

16–21AA 392

18–20WM 62

18–21TM 317; 6T 321

18–35MH 154

20 Ев 157

20, 21 AA 364; ChS 116; GW 188; WM 64

21 4T 395

22, 23 EW 207

22–27AA 393

24 AA 595; PK 148; 1T 372, 581; 3T 27

26 GW 59

26, 27 4T 647

26–28FE 223

27 AA 364; GW 188; 1T 247

28 AA 394; CT 282; EW 99; FE 220

28, 29 ПП 192

28–30EW 27

29 AA 528

29–34AA 395

30 CW 152; Ev 593; MM 98; 5T 291

31 Ев 434; WM 78

32 ML 262

33 CH 410; 4T 574

33-35AA 352

34 Изд. 66

35 AA 342; 3T 401; 4T 57

35-38AA 396

36 GW 178

ГЛАВА 21

1 Павел по никакъв начин не се разубеждава да отиде в Йерусалим. 9 Филиповите дъщери пророчици. 17 Павел идва в Йерусалим: 27 където е заловен и е в голяма опасност, 31 но от хилядника е спасен и му е позволено да говори на народа.

1. Бяхме получени от тях. Гръцкият глагол предполага раздяла с усилие и фразата може да се преведе като „откъснали се от тях“.

Прав курс. Очевидно с попътен вятър и прилив.

Кус. По-скоро Кос, малък остров край бреговете на Мала Азия, на входа на Гръцкия архипелаг (вижте Третото мисионерско пътуване на Павел). В древността на острова е имало храм на Ескулап с медицинско училище. Той е бил известен и с виното, производството на коприна и платове.

На следващия ден. Лука, с очевидния си интерес към морските пътувания, внимателно си води бележки относно дните, необходими за пътуването (вж. гл. 20:6, 7, 15).

Родос. Известният остров в югозападния ъгъл на Мала Азия (виж Третото мисионерско пътуване на Павел), който става известен по време на Пелопонеската война. Древно име на острова е било Астерия, мястото на звездите. Името Родос е получено заради изобилието от рози, които са растяли на острова. Дървесината му, полезна за корабостроенето, е давала възможност на гражданите му да развият силен флот. Кръстопът, важен за търговски и военни цели, той е имал и голям храм на слънцето, а монетите му са носили главата на Аполон като бог на слънцето. Огромна метална статуя на Хелиос, богът на слънцето, висока повече от 100 фута, е била известна като Колосът на Родос и е наричана едно от Седемте чудеса на света. Издигната от Харет около 280 г. пр.н.е., тя е съборена от земетресение през 224 г. пр.н.е. и е лежала неподвижно близо 900 години. През 7-ми век сл. Хр. е продаден от завоевателите сарацини на евреи, за когото се съобщава, че е използвал 900 камили, за да го откара на парчета.

Патара. Има оскъдни текстови доказателства (вж. стр. 10) за добавянето на „и Мира“, вероятно чрез прехвърляне от пътуването на Павел до Рим (гл. 27:5). Патара е бил град на брега на провинция Ликия (вж. Третото мисионерско пътуване на Павел) и е бил известен с поклонението си пред Аполон. Разположен близо до устието на река Ксант, той е бил пристанището на града с това име. Там Павел и неговата компания се прехвърлили от крайбрежния кораб на кораб, пътуващ за Финикия.

2. Финикия. Приморският регион, северно от Палестина (виж Палестина по време на служението на Исус). Главните му градове са били Тир и Сидон.

3. Беше открил. За предпочитане „беше видял“.

Кипър. Вижте гл. 13:4-6.

Сирия. Древната земя, разположена на север от Палестина, западно от река Ефрат. Лука включва Тир от Финикия в по-голяма Сирия.

Тир. Много древно морско пристанище на Финикия, на около пет дни плаване от Патара. Забелязва се, че е било силно укрепено място по времето на Исус Навин (Исус Навин 19:29). Било е известно във връзка с построяването на храма на Соломон (1 Царе 7:13–45; 2 Лет. 2:1). 2:11–16). Градът е обсаден от асирийците и вавилонците, а по-късно е превзет от Александър Велики.

Да разтовари бремето си. Или „да разтовари товара си“.

4. Намиране на ученици. Буквално „след като са потърсили учениците“. Това едва ли може да означава ученици, които са се оказали там, а група от тирски християни. Следователно това е първото конкретно споменаване на църква в Тир, въпреки че вероятно такава е съществувала там от много години (виж гл. 11:19; 15:3).

Седем дни. Павел желал да бъде в Йерусалим за Петдесетница (гл. 20:16), но осъзнавайки, че има време и несъмнено под настояването на църквата в Тир, той прекара там една седмица.

Кой каза. Или „който непрекъснато разказваше“. Вероятно тези пророчески предупреждения са били дадени в събота или на други събрания на църквата в Тир и очевидно от мъже, притежаващи даровете на Духа (вижте Гал. 6:1; вж. стр. 26, 40).

Чрез Духа. Това не може да означава човешкия „дух“ на мъжете, а Светия Дух Божий, толкова видна Личност в Деянията (вж. гл. 2:2–4; 5:3; 8:39; 10:44, 45; 13:2; 15:28; 16:6, 7).

Не трябва да се качва. Това очевидно не трябва да се разбира като забрана от Светия Духът да продължи пътуването си към Йерусалим, който му е попречил да влезе в Азия и Витиния (гл. 16:6, 7), защото Павел не би не се подчинил на пряка забрана на Светия Дух. По-скоро това трябва да се разглежда като предупреждение, по-категорично дадено от Агав в Кесария малко по-късно (гл. 21:10, 11).

5. Изпълни онези дни. „Седемте дни“ от стих 4. Гръцкият глагол, преведен тук „завършил“ и преведен като „снабдил“ във 2 Тим. 3:17 (RSV, „снабдил“), има основното значение на приготвяне, екипиране или обзавеждане, като на кораб. Следователно някои стигат до заключението, че корабът е имал нужда от седмица за повторно обзавеждане в Тир. Въпреки това, при израз за време, както тук, е по-добре да се преведе като „да завърша“, „да завърша“.

Тръгнахме си и си тръгнахме. Буквално „след като тръгнахме, ние продължихме пътя си“.

Всички те ни доведоха. Цялата църква в Тир, включително съпруги и деца, ескортира Павел и неговите спътници от града до брега (виж гл. 15:3; 20:38).

Коленичи ..., и се молеше. Вижте на гл. 20:36.

6. Сбогувахме се. Буквално „отпуснахме се“, тоест, сбогувахме се един с друг.

Отново у дома. Гръцки *eis ta idia*, „към своите [неща]“, т.е. към собствените си домове (вижте върху Йоан 1:11).

7. Курс. Гръцки *plous*, „пътуване“; тук или пътуването от Тир, или цялото пътуване от Македония. Павел и неговата компания очевидно са осъществили останалата част от пътуването си, от Птолемида до Йерусалим, по суша.

Птолемей. Името, дадено от гръцки и римски владетели на града, известен в древността като Акхо (Съдии 1:31). По-късно е наречен от кръстоносците Сен Жан д'Акр или просто Акр. В старозаветните времена е бил важен град, но е надминат, когато Кесария е построена от Ирод Велики.

Братята. В Птолемида също имаше църква. Тъй като градът се намирал на големия магистрала, свързваща крайбрежните градове, ранните вярващи, които са били разпръснати по време на

Преследването след смъртта на Стефан несъмнено е посетило града и е спечелило последователи (виж гл. 11:19).

8. Компанията на Павел. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) текста „и като тръгнахме на следващия ден, дойдохме в Кесария“.

До Кесария. Вижте гл. 10:1. Изводът е, че пътуването е било по суша (вижте стр. 7). По това време е имало отличен път между Птолемида и Кесария. За привидното предпочитание на Павел към пътуване по суша вж. гл. 20:13.

Филип евангелистът. Филип е бил един от първоначалните „служители на трапези“ или дякони, и в списъка на дяконите името му следва това на Стефан (гл. 6:5). За Филип тази работа се е сляла или може би е изчезнала в тази на „евангелиста“ (виж гл. 8:5–13, 26–40). Обозначението не трябва да се разбира като титла, а като описание на текущата му работа, резултат от приемането от него от Светия Дух на този конкретен дар (виж Еф. 4:11; виж върху Деяния 13:1). Важността на този дар е показана от призива на Павел към Тимотей да „върши делото на евангелист“ (2 Тим. 4:5) и да „разпалва Божия дар, който е в теб“ (2 Тим. 1:6).

Трудовете на Филип като евангелизатор несъмнено го отвеждат далеч отвъд пределите на Кесария, където е бил видян за последен път (Деяния 8:40). Възможно е да е проповядвал по крайбрежието на Палестина и Финикия, заедно с други, които са били разпръснати по време на преследването след смъртта на Стефан (виж гл. 11:19). Това вероятно е първият път, когато Филип и Лука са се срещнали, а също и първият път, когато пътищата на Филип и Павел са се пресекли.

Един от седемте. Седмичата от гл. 6 все още се разглеждат като отделна група.

Независимо дали Лука е имал предвид това в организационен смисъл или във възпоменателен смисъл, факт е, че църквата е запазила реда на дяконите оттогава насам.

Останете с него. Резиденцията на Филип очевидно е била в Кесария. Лука, историкът на Ранната църква несъмнено се е възползвала максимално от тази възможност, за да събере ценна информация относно състоянието на църквата от Филип и неговото семейство.

9. Четири дъщери. Тези жени имали дара на пророчеството (виж върху Деяния 13:1; срв. 1 Кор. 14:1, 3, 4; Еф. 2:20; 4:11). Глаголът „пророкувам“ означава да „говоря“, тоест от името на Бога (виж върху Бит. 20:7; Мат. 11:9). Пророкът може, или не може, да предсказва събития. Библията представя редица случаи, в които на жени е бил поверен този най-желан от даровете на Духа (1 Кор. 14:1). Мириам, сестрата на Моисей, била пророчица (Изх. 15:20), както и Девора, с чиято вдъхновена помощ Варах завладял ханаанците (Съдии 4:4). Съпругата на Исаия била пророчица (Ис. 8:3), също така и Олда, която помагала на свещеника Хелкия в реформите на Йосия, цар на Юда (4 Царе 22:14; 2 Лет. 2:14).

34:22). Пророчицата Анна поздравява своя младенец Господ (Лука 2:36–38). Споменават се и лъжепророчици (Неемия 6:14; Откровение 2:20). Йоил предсказва изливането на дара на пророчеството в по-късните времена върху „слугините“ (Йоил 2:28, 29).

10. Много дни. Или „повече дни“, което означава по-дълъг престой от първоначално планирания.

Юдея. В тесен смисъл; бившата територия на Юдея, а не римската провинция Юдея, която включваше Кесария.

Агав. Без съмнение той е същият човек, който е предсказал глада (вж. гл. 11:28).

Съвпадението на необичайното име и необичайния дар едва ли позволява разпознаването на две различни личности.

11. Пояс. Поясът е бил лента или пояс от лен, вълна или кожа, носен около кръста, за да прибере свободните гънки на ориенталската роба, особено ако е трябвало да се работи.

свършена работа или разходка. Беше направен достатъчно голям по размер, за да осигури място като торбичка за носене на пари, таблети за писане, стилус и др.

Вързан. Това беше драматичен начин за представяне на пророчество, метод, използван под божествено ръководство от Исая (Ис. 20), Йеремиа (Ер. 13:1–11; 18:1–10; 19:1–3; 27:2, 3; 28) и Езекиил (Ез. 4:1–13; 5:1–4).

Светият Дух. Мъжете от апостолската църква осъзнаваха прякото, лично, динамично присъствие на Светия Дух в своите мисли, думи и дела. Неговото присъствие беше толкова реално за тях, колкото е било това на Исус за Неговите ученици. Сравнете Йоан 16:7; Деяния 2:2–4; 5:3; 13:2.

Така ще се случи и с юдеите. Това се изпълни. Вижте стих 33; гл. 24.

Езичниците. Римляните, в чиито ръце Павел щеше да попадне, когато пророчеството на Агав се изпълни, разполагаха както с военната, така и с гражданската администрация на завладяната Палестина. Павел не се смути от предупреждението и не се обезкуражи от опасността.

12. Ние и те. Както Павел, така и неговата компания, включително Лука, и църквата в Кесария, чуа пророчеството, което сигурно е било публично произнесено, може би на съботно събрание.

Умоляваше. Или „продължаваше да умолява“.

13. Какво имате предвид? Изречението гласи буквално: „Какво правите, плачете и ми съкрушавате сърцето?“ Тук „да ми съкрушиш сърцето“ означава не толкова да съкрушиш духа на Павел чрез скръб, колкото да отслабиш решимостта му да изпълни мисията си в Йерусалим.

Готов съм. В гръцкия език местоимението „аз“ е подчертано. Това показва непоколебимата решимост на Павел да прави това, което смята за правилно, и да отчита цената на страданието си (вж. Деяния 20:24; също и отношението на Исус [Лука 9:51]).

Да умреш. Това изразява истинския дух на мъченика.

За името. Сравнете Фил. 3:7, 8. Апостолите и техните събратя вършеха подвизи в името. Сравнете Деяния 4:12; 5:41; вижте върху гл. 3:16.

14. Ще бъде... вършено. Църквата видя, че никакво обжалване няма да е от полза и че лицето на Павел беше решен да отиде в Йерусалим. Божествената воля беше ясна в собствената решимост на Павел да продължи към Йерусалим въпреки заплашващите опасности. Изпълнението на Божията воля носи вътрешен мир, макар че може да доведе до външни сътресения и страдания. Сравнете Лука 22:42.

15. Качихме се на каретите си. По-скоро „екипирахме се“ или „взехме багажа си“.

Изкачиха се. Или „започнаха да се изкачват“ или „изкачваха се“, тоест, продължиха пътуването си към Йерусалим.

16. Доведоха със себе си един Мнасон. По-скоро „довеждайки [ни] до един Мнасон“. Този ранен (а не „стар“) ученик, за когото не е известно нищо друго, е напуснал Кипър и се е установил или в Йерусалим, или в село по пътя за Йерусалим. Името е било често срещано сред гърците и е възможно той да е бил ранен елинистически новопокръстен.

Трябва да се настани. Този стих показва, че някои от вярващите, получили цезарово сечение, са го придружили Павел и приятелите му чак до Йерусалим (64 мили), за да го запознаят със своя приятел Мнасон, ранен ученик, когото Павел никога не беше срещал и който щеше да бъде негов домакин. Това не беше първото посещение на Павел в Йерусалим; той не беше непознат за църквата там и не се нуждаеше от представяне на непознат, за да има място за настаняване в Йерусалим. Това очевидно несъответствие в историята може да бъде разбрано и хармонизирано, като се вземат предвид географските фактори и социалните обичаи на онова време.

Разстоянието от 64 мили от Кесария до Йерусалим беше твърде голямо за едnodневно пътуване, но можеше да се измине за два или три дни. Обичаите на гостоприемството не биха изисквали

вярващите, помолени да придружат Павел и неговата група чак до Йерусалим, само за да го запознаят със своя приятел, който е трябвало да бъде негов домакин. Много по-вероятно е да са го ескортирали за един ден път до дома на своя приятел Мнасон в едно село по пътя, където Павел и неговата компания са пренощували през онази нощ.

Това предложено решение на проблема е подкрепено от вариант на текстово четене. Вместо „и доведоха ... да отседнат“, има текстово доказателство (вж. стр. 10) за прочита: „и те ни доведоха при онзи, у когото трябваше да отседнем; и като бяхме доведен в едно село, стигнахме при някой си Мнасон от Кипър, един от първите ученици.“ Стих 17 логично следва този прочит, посочвайки развитието на пътуването и приемането на Павел от братята в Йерусалим.

17. Приеха ни с радост. Членовете на йерусалимската църква, с които Павел се беше срещнал при предишните му посещения, с удоволствие го посрещнаха.

18. Яков; и всички старейшини. Павел възможно най-бързо се обърна към Яков, очевидно председастващия старейшина, и към другите водачи на църквата в Йерусалим. Възможно е това да са били онези от апостолите, които все още са живели там, а не избрани „местни“ църковни старейшини (вж. гл. 14:23). Но вж. гл. 15:2, 4, 6, където както апостолите, така и старейшините са конкретно споменати. Този Яков, несъмнено „братът на Господа“, е бил председател на Съвета в Йерусалим (вж. върху Деяния 12:17; виж Деяния 15:13; Гал. 1:19).

19. Той заяви по-специално. Буквално „той разказваше едно по едно“. Сравнете Деяния 15:3; Притчи 15:30. Докладът на Павел щял да информира старейшините за случилото се с неговия опит след посещението му в Йерусалим от Деяния 18:22 и щял да включва споменаване на даровете, които апостолът носел от езическите християни на нуждаещите се еврейски християни в Палестина.

20. Прославени. Или „те започнаха да прославят“, очевидно чрез общ израз на благодарност, както заключи Павел. С право не се споменава за похвала за Павел.

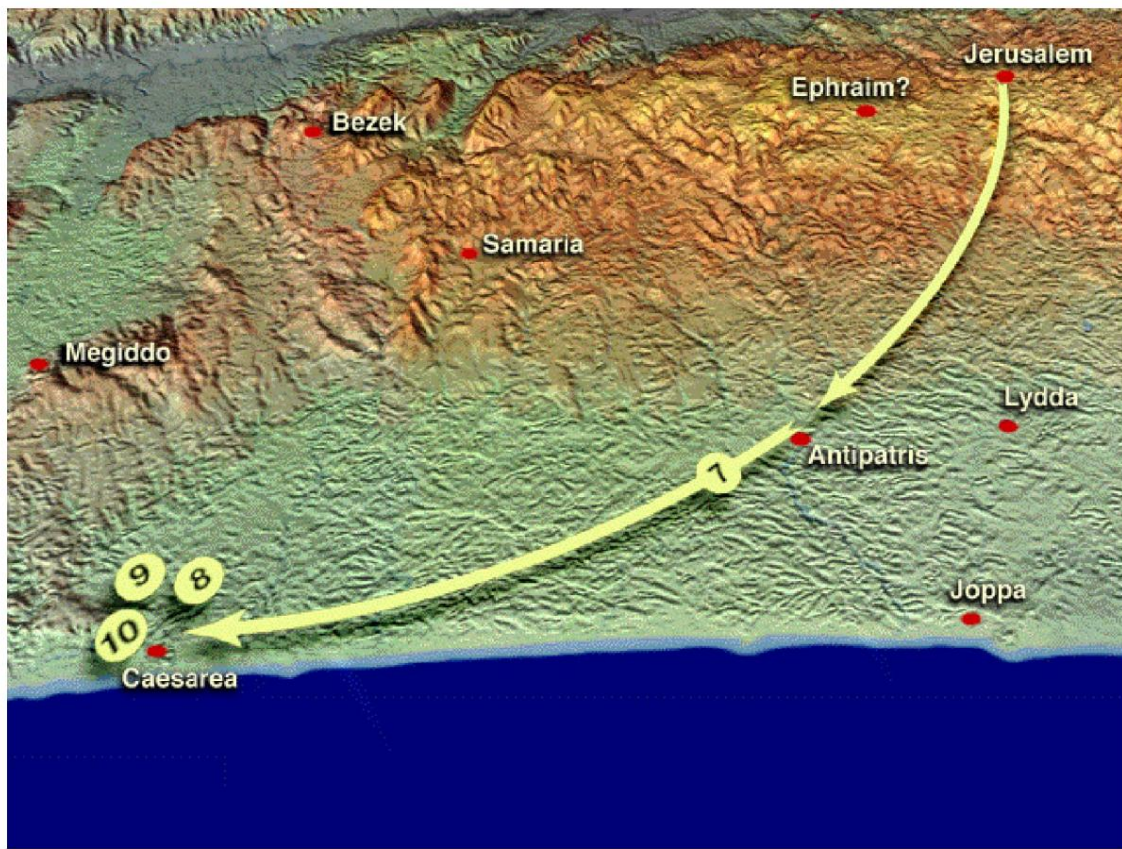
Господ. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) тълкуването „Бог“.

Павел, затворник, отведен в Кесария, ок. 58–60 г. сл. Хр.

17

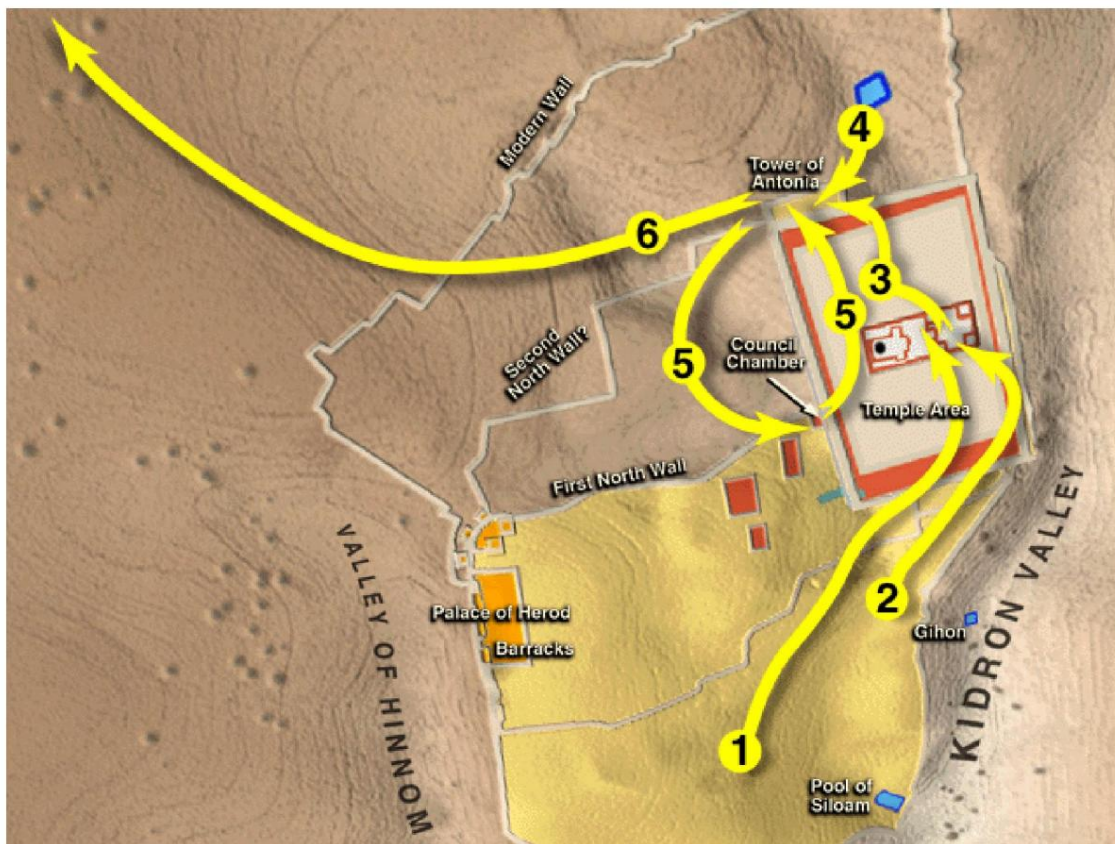
17Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 20:33).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Арестът и изслушванията на Павел в Йерусалим ок. 58–60 г. сл. Хр.

18Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 21:21). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Колко хиляди евреи. Буквално „колко десетки хиляди“. Това дава представа за забележителния напредък, който евангелието е постигнало сред евреите. Но тези кръгли числа може да включват повече от еврейските новопокръстени, живеещи в Йерусалим, защото хиляди евреи биха могли да дойдат за Петдесетница, както е направил Павел. За „множествата“ на вярващите вижте гл. 6:1, 7; 9:31; 11:21, 24; 14:1; 17:4.

Ревностни спазващи закона. Тези християнски евреи не бяха освободени от Йерусалимския събор, както езическите християни, от церемониите на юдейската религия (вижте гл. 15:19–21). Те все още продължаваха, поне до известна степен, старозаветните ритуали и несъмнено следваха и много от традиционните изисквания на фарисеите.

Относно последното вижте том V, стр. 51, 52, 55. Павел описва себе си като живял „според най-строгата секта“ на своята религия, т.е. като фарисей (гл. 26:5). Очевидно е, че именно от тази класа са произлезли повечето от ранните обърнати към Христос, но те, за разлика от Павел, все още са били легалисти.

21. Са информирани. За предпочитане „бяха информирани“ или евентуално „бяха научени“. Юдаизиращите противници на Павел не само са били „ревностни по закона“ (ст. 20), но очевидно са били и ревностни в разпространението на преувеличени и вредни слухове относно неговите богословски учения. Нищо чудно, че Павел толкова сериозно предупреждава да не се съдим един друг относно извършването на религиозни церемонии (Рим. 14:1–10; Кол. 2:16). Самият той е страдал тежко от ръцете на ревностни легалистични критици. Въпреки че са се твърждали, че са християни, тези самопровъзгласили се съдии нямали опит в евангелието на Христос, защото им липсвала вяра. А да вършиш делата на религията без вяра е грях (Рим. 14:23).

Ти учиш... да изоставим Моисей. Буквално „ти учиш на отстъпничество от Моисей“. Това беше обвинението, отправено срещу Павел, и не можеше да бъде отправено по-сериозно обвинение.

представено пред евреи, искрени в своята религия. То предизвика негодувание поради патриотизъм, партийна принадлежност, историческата традиция, социалните отношения и обществения закон, както и най-дълбоките религиозни чувства. Самият факт, че тези множества (виж стих 20) от евреи бяха приели Исус като Месия, който трябва да възстанови всичко, очевидно ги направи още по-нетърпеливи да поддържат изискванията и обредите на юдаизма и да се страхуват и отхвърлят Павел още по-пълно като отстъпник както от раса, така и от религия.

Не бива да се обрязва. Това беше конкретно обвинение, илюстриращо предходното обобщение. Според това обвинение Павел нарушаваше не традиция, а заветния знак на евреите, вложен в самия закон.

Ходете според обичаите. Сравнете с гл. 6:14. Тук се твърди, че Павел е атакувал подробните спазвания, произтичащи от закона, и традиционните практики, които са се появили като неизбежни добавки. Това са сериозни обвинения, на които тълпата искрено вярва. Що се отнася до учението на Павел към самите юдеи и до личното му поведение в религията, обвиненията са лесно опровергани (гл. 22:3; 23:1, 6; 24:11–

16; 25:10, 11; 26:4–7, 22), въпреки че опровержението беше неуспешно поради насилие, произтичащо от предрасъдъци. Отношението на Павел към поддържането на церемониалните изисквания от евреите беше това на Йерусалимския събор (гл. 15); а именно, нека еврейските християни продължат да практикуват каквито обреди изисква съвестта им.

Но Павел настояваше, че новопокръстените езичници трябва да бъдат свободни. Човекът, който е оправдан чрез вяра, по никакъв начин няма да бъде подпомогнат към небето чрез легалистични практики (Рим. 2:24–29; Гал. 4:1–11; 5:1–6; Кол. 2:16–22).

Неговото собствено правило за лична адаптация (1 Кор. 9:19–23) е накарало Павел да продължи да живее така евреин, особено сред евреите. Той позволил на евреина в християнската църква свободата да продължи церемониалните си практики, докато не видял тяхната безсмисленост в присъствието на евангелието на вярата (Рим. 14:1–10; 1 Кор. 7:17–24). Самият Павел бил дал обет за назорейство (Деяния 18:18). Той бил обрязал Тимотей (гл. 16:3). Нямало основание за обвинението, че Павел е учил еврейските християни „да не обрязват децата си“. Обвинението било измислица на неговите врагове.

Обаче, неговото учение на Евангелието не можеше да не доведе до това, че в крайна сметка и юдеите се отказаха от представления и церемонии, считайки ги за безсмислени. Христовото учение беше основата за това на апостола. Нашият Господ напътстваше последователите Си да имат праведност, която трябва да „превъзхожда“ тази на книжниците и фарисеите (Мат. 5:20); Той осъждаше външните религиозни практики заради самите тях (Мат. 6:1–7); и настояваше, че на Бога трябва да се покланяме „с дух и истина“ (Йоан 4:23). Павел отричаше религията на „не докосвай, не вкусвай, не пипай“, както е разработена и наложена от хората (Кол. 2:20–22); на правила и скрупули относно неща, които нямат реално морално и духовно значение (Рим. 14:1–10; Гал. 4:9–11; Евр. 9:9, 10) и които с оглед на живота и жертвата на Христос бяха престанали да имат смисъл (Кол. 2:8–17).

Жертвоприношенията и обрязването бяха установени по божествена заповед. Жертвоприношенията престанаха да имат смисъл, когато Този, към когото сочеха, умря като носител на вината за хората. Храмът като място за принасяне на жертви и свещениците като приносители (Дан. 9:24–27; Мат. 27:51; Евр. 8:13; 9:11–15), също загубиха своето значение. Обрязването беше външен знак за заветна връзка между народ или хора и техния Бог (Рим. 4:11). Въпреки че обредът е бил прилаган индивидуално, приемането не е било чрез вяра от страна на новороденото, а обрязването е било само племенен или национален знак. Следователно то е загубило значението си, когато е било показано, че поклонението и служението на Бога в Христос вече не са

въпрос на племе или народ (Гал. 3:28, 29; Кол. 3:11), а въпрос на индивидуално приемане, чрез вяра, на Христос Исус Спасителя (Рим. 3:22–24; Гал. 3:26, 27; Еф. 2:8). Отново, с откровението в Христос на новия завет на спасението, пътя на вярата (Ер. 31:31–34; 2 Кор. 3:6–9; Евр. 8:6–13), старозаветният знак, обрязването, вече не е бил значим.

Юдеинът, който би „преследвал познаването на Господа“ (Осия 6:3) чрез вяра, неизбежно трябва да престане да счита обрязването за имащо някакво значение в духовния живот.

Следователно, „обрязването е нищо“, учеше Павел, що се отнася до връзката на човека с Бога (1 Кор. 7:19; вж. Рим. 3:31; 8:4; 1 Йоан 2:3). В присъствието на евангелието на Христос, обрязването (и, впрочем, всяко самостоятелно действие) няма причина да съществува (Гал. 5:6; 6:12–17). Юдеин и езичник са едно в Христос (Гал. 3:16, 27–18).

29; Кол. 2:9–14), който е съборил „средната преграда“ между тях (Еф. 2:11–17). Всички трябва да бъдат спасени единствено от Христос, „чрез благодат... чрез вяра“ (Еф. 2:4–10; вж. Рим. 3:26–30). Павел не е казал на юдеина да не практикува обрязване, но ако християнският юдеин на вяра и духовно прозрение попита: „Защо, бидейки човек на вярата, спасен от Христос чрез благодат, да обрязвам детето си?“, отговорът би трябвало да бъде: „Без причина, в Христос, а само заради братята ви, които още не разбират.“ Така Павел вярвал и практикувал. Следователно може да се каже, че обвиненията на юдаистите срещу Павел са били неверни, но че страховете им относно бъдещето на всички юдейски обреди са били оправдани.

22. Множеството. По-скоро „множество“. Могат да се цитират текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускане на изречението „множеството непременно трябва да се събере“. Без това контекстът не дава никакъв намек за каквото и да е събиране.

Те ще чуят. Новината за пристигането на Павел ще се разпространи не непременно чрез среща на светиите, а чрез разпространението ѝ сред многобройните еврейски вярващи (вж. ст. 20).

23. Направете, прочее, това. Йерусалимските водачи вярваха, че съветът, който дават, е най-добър. Нямаха намерение да въвлекат Павел в беда, а по-скоро да противодействат на предразсъдъците срещу него, за които те сякаш смятаха, че той е по някакъв начин виновен (АА 403). По-скоро те трябваше да признаят, че Бог е действал мощно чрез Павел и самите те да се постараят да противодействат на опозицията срещу него.

Четирима мъже. Тези четирима мъже очевидно бяха членове на еврейската християнска общност, още една илюстрация на влиянието, което еврейските церемонии все още имаха върху новопокръстените в Юдея. Четиримата еврейски братя вече бяха на път да изпълнят обетите си, но на друг беше позволено да се присъедини към тях при такива обстоятелства, особено ако той поемаше разходите на онези, които вече изпълняваха своите обети.

24. Очисти се с тях. Тази част от съвета, когато бъде изпълнена, би била мълчаливо признание от страна на Павел, че се нуждае от очистване пред Бога. Това би могло да му попречи, а не да му помогне, да спечели приемането си от юдеите. Това би означавало да влезе във въздържание от назорейство и да обръсне главата си в края на времето (вижте гл. 18:18).

Да бъде обвинен. Павел трябваше да поеме разходите на мъжете, които изпълняваха техните обети. Това означаваше цената на церемониалното бръснене, за което левитският бръснар щеше да начисли такса, и на жертвите: два гълъба, агне, женско агне, овен, кошница с безквасен хляб, хлебен принос и възлияние (Числа 6:9–21).

Бръсне главите си. В края на обета главата се обръсваше и когато правеха се жертви, косата се изгаряше в огъня, запален под овена на примирителната жертва.

Всички може би знаят. Това участие на Павел в церемониите на клетвите е имало за цел да убеди юдеите, че Павел не е „отстъпник“ от Моисей (вижте стих 21) и че нещата, казани срещу него, са „нищо“.

Пазете закона. „Законът“, или Тората, е бил центърът на еврейското мислене, живот и религия. Тората, или учението, е обхващала всички наставления, дадени в писанията на Моисей. За Павел се говорело, че е нарушил Закона. Единственият начин да спечели одобрението на евреите, според водачите в Йерусалим, е да покаже, че му е верен.

25. Относно езичниците. Яков, братът на Господа, който беше говорител на старейшините, когато отправи предложение към Павел да се очисти, също председателстваше на Йерусалимския събор (гл. 15:13). Той увери Павел, че сега няма съмнение за свободата на езичниците: те не е нужно да спазват еврейските обреди и напомни на Павел за условията на освобождаващото решение (виж ст. 20).

И от удушен. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на тези думи.

26. Павел взе мъжете. Павел смяташе, че постъпва мъдро, като е юдеин сред юдеи (1 Кор. 9:19–23). Но всъщност той беше непоследователен тук, защото участваше не за да разкрие собствените си убеждения, а за да удовлетвори другите, които бяха „ревностни по закона“ (Деяния 21:20). Сравнете АА 405, 406.

Означават постижението. Тоест, да се обяви на свещениците на Храма кога ще бъдат изпълнени обетите. Седем дни са били необходими за завършване на срока на четиримата мъже (ст. 27). Според Йосиф Флавий (Война ii. 15. 1 [313]) целият период за такива обети е бил 30 дни; сега са оставали само 7 дни.

27. Юдеи ... от Азия. Проповядването на евангелието от Павел в и около Ефес беше подбудиха юдеите (както в гл. 19:22, 23). Някои от тях, дошли в Йерусалим за празника, разпознаха Павел в храма и подбудиха народа срещу него. Те го хванаха, с белезите от процеса на пречистване по него, докато той тихо чакаше да дойде последният ден от седмината (гл. 24:18).

Раздвижи се. Или „започна да се раздвижва“.

Всички хора. По-скоро „цялото множество“. Не „хилядите юдеи... които повярваха“ (ст. 20), а тълпите, които с приближаването на деня на Петдесетница изпълниха предградията на Храма.

28. Вик. Викът се издигаше, сякаш Павел беше виновен за някакво сериозно престъпление, свързано с безредици.

Срещу хората, ... закона, ... мястото. Същото обвинение, което беше отправено срещу Стефан (гл. 6:13, 14) и несъмнено срещу Павел в много предишни случаи (вж. гл. 13:45; 14:2; 17:5, 6; 18:6, 12–15; 19:9). Савел, който някога е повдигнал обвинения срещу Стефан и е дал съгласието си за смъртта му (гл. 26:10; АА 98, 102, 116), сега е Павел, който смело се изправя пред подобно обвинение, под заплахата от подобна смърт.

Довел гърци. Смятало се е, че е довел необрязани езичници в светите места, вътре в „средната преградна стена“ (Еф. 2:14), която е отделяла външния двор на езичниците от зоната, където само на евреите е било позволено да влизат (Йосиф Флавий, Древности xv. 11. 5). Надписи на гръцки и еврейски, поставени върху това

Преградна стена предупреждавала неевреите да не продължават по-нататък (виж том V, стр. 67). Вижте илюстрацията срещу стр. 449.

29. Трофим, ефесянин. Трофим бил спътник на Павел, след като пътувал с него от Македония (гл. 20:4). Някои от обвинителните юдеи вероятно са познавали Трофим в родния му град. Сега те го били видели с Павел в Йерусалим, но няма причина да се смята, че Павел е довел човека в местата, забранени за езичниците. Неговата свобода в евангелието никога не е карала Павел да пренебрегва скрупулите на другите (Рим. 2:1).

14:3–10; 1 Кор. 9:19–23; 10:27–31), нито пък смелостта му се изроди в безразсъдство.

Обвинението срещу него беше невярно.

30. Градът беше раздвижен. Лука посочва, че това е бил смут с големи размери, като съобщенията за оскверняването на Храма се разпространявали като горски пожар и юдеите били готови да действат срещу това, което за тях било истинска провокация. Годината била около 58 г. сл. Хр. Около осем години по-късно щял да започне бунтът на юдеите срещу Рим. Градът вече бил неспокоен.

Взеха Павел. Или „хванаха Павел“.

Дърпаха го. Или „влачеха го“. Онези, които хванаха Павел, веднага го издърпаха извън свещената зона, която е трябвало да оскверни.

Вратите бяха затворени. Левитските портиари затвориха портите незабавно, не само за да се предпазят от по-нататъшно оскверняване, но и за да предотвратят Храмът да се превърне в арена на бунтовете, както понякога се случваше.

31. Да го убият. Мъжете, които бяха хванали Павел, възнамеряваха да го убият, както бяха отнели живота на Стефан (гл. 7:54–60). Междувременно те го биеха (гл. 21:32).

Вести. Гръцка дума *phasis*, „разкриване [на тайно престъпление]“, „информация чрез доклад“.

Главен капитан. Гръцки *chiliarchos*, „водач на хиляда мъже“, терминът за римския военен трибун, командир на кохорта.

Гръцки *speira*, „кохорта“ (виж гл. 10:1). Този римски гарнизон, тогава смятан за достатъчен, с въоръжението и строгата си дисциплина, за да съдържа дори бурните евреи, е бил настанен в кулата, построена върху скала в северозападната част на района на Храма. Тази кула е построена от Ирод Велики и е наречена Антония в чест на триумвира Марк Антоний, известен с увлечението си по Клеопатра и поражението си в битката при Акциум. Кулата Антония е имала кула на всеки ъгъл и два етажа стълби, водещи към аркади от северната и западната страна на Храма. Гарнизонът е бил нащрек, особено във време като Петдесетница, когато хиляди непознати са били в града. Вижте Йерусалим по времето на Христос.

Врява. Въпреки че все още не е бунт, суматохата обхващаше целия град и можеше лесно излизат извън контрол.

32. Войници и центуриони. Хилиархът, или трибунът, свалил в разтревожената тълпа няколкостотин войници, като всеки взвод оглавявал центурион, нещо като сержант.

Левият престана да бие Павел. Или „веднага спря да бие Павел“. Вижте стих 31. Присъствието на римските войници уплаши еврейските пленници на Павел. Инцидентът не си струваше бунт, както осъзнаха дори развълнуваните юдеи.

33. Хванаха го. Или „го арестуваха“, „го взеха под стража“. Идеята не беше да се спаси Павел, а да се разбере какъв е проблемът и да се предотврати убийството на главния участник в него, преди случаят да може да бъде правилно разследван. Но за Павел това беше спасяване, както в Коринт (гл. 18:14–17).

Вързан. В съответствие с римската практика, несъмнено към всеки от неговите ръце, като двата края на веригата са държани от войници, пазели Павел (виж гл. 12:4, 6). След като това беше прието, Павел беше доведен пред трибуна Лисий (вж. гл. 23:26; 24:7, 22) за предварителен разпит.

Поиска. По-скоро „започна да разпитва“, „започна да разследва съдебно“.

34. Някои плакаха. Или „някои плаеха“. Такова объркване от разкази и обвинения беше очаквано от развълнувана тълпа, както се беше случило преди това в Ефес (гл. 19:32).

Замък. Гръцки *parembolē*, „това, което е издигнато“, т.е. лагер (Евр. 13:11, 13; Откр. 20:9) или „войската се разположи на стан“ (виж Евр. 11:34). Преходът от тези значения, като полеви термини, към значението тук на „укрепена кула“ е подобен на прехода от латинското *castra*, „лагери“, към *castellum*, „укрепено място“, „замък“.

Павел, макар и затворник, поне беше в безопасност под кулата. Спасяването стана точно навреме.

35. По стълбите. Войниците го заведоха до едно от стълбите, водещи нагоре от Храма до Кулата Антония (виж на стих 31).

Роден от войниците. Стражата всъщност трябваше да носи Павел, за да го измъкне от ръцете на разярените юдеи, които очевидно бяха решени да го убият.

Насилието на народа. Възбудата на тълпата и нетърпението на водачите да убият Павел се засилиха, когато видяха как жертвата им бива отнета от ръцете им.

36. Махни го. Изразявайки собственото намерение на тълпата относно Павел и надеждата им, че войниците ще го убият. Така еврейските водачи поколение по-рано са поискали смъртта на Исус (Лука 23:18; Йоан 19:15).

37. Мога ли да говоря? Павел искаше да се идентифицира с Лизий, главния капитан или трибун, и несъмнено да разкрие факта, че е римски гражданин (вж. ст. 39; гл. 22:26).

„Можеш ли да говориш гръцки?“ Трибунът смятал, че Павел може да говори само иврит (арамейски) и бил изненадан да го чуе да говори гръцки. От друга страна, хората очевидно били изненадани да го чуят да говори техния език (виж гл. 22:2). Гръцкият език на Павел бил койне, разпространената форма на гръцкия език, говорена от целия средиземноморски свят. Новият завет е написан на койне.

38. Този египтянин. Както е формулирано на гръцки, този въпрос очаква отговор „да“. Споменатият тук човек, известен с римските власти, бил египетски евреин, изповядващ пророк, който, малко след като Феликс станал прокуратор, повел тълпа от 30 000 мъже (ако традиционната цифра е вярна) към Елеонския хълм, за да видят как стените на Йерусалим падат, за да могат да влязат триумфално (Йосиф Флавий, Древности хх. 8. 6; Война ii. 13. 5 [261–2263]). Войниците на Феликс ги разбили с големи загуби, но водачът избягал.

Четири хиляди. Или това число трябва да се замени с 30 000 на Йосиф Флавий, или да се разбира като число на онези, които, след като са избягали, са се присъединили отново към своя водач.

Убийци. Гръцки *sikarioi*, буквално „ками“, т.е. главорези, асасини. Сравнете латинското *sicarii*. Това са били членове на екстремистка организация от евреи, асасините сред zelotite (виж том V, стр. 54, 55), които са унищожавали малки римски гарнизони, където са могли да го правят, с тайни нападения през нощта и са убивали евреи, които са отказвали да им окажат подкрепа (Йосифова война ii. 13. 3 [254–258]). Сред празничните тълпи са извършвали

много убийства посред бял ден. При по-късната обсада на Йерусалим те значително утежиха, с ужасяващите си и кървави дела, ужасите на онова горчиво време.

39. Юдеин от Тарс. Вижте гл. 9:11. За коментар относно Павел като римски гражданин вижте стр. 94.

Няма малък град. Или „няма неозначен град“, „няма незначителен град“. Легитимна хвалба, както от културна, така и от търговска гледна точка. Открити са монети от Тарс, носещи обозначението метрополия, автономна, „самоуправляваща се столица“.

Говори на хората. Павел все още се надяваше, несъмнено повече заради евангелието и църквата, отколкото заради себе си, да накара евреите да разберат истинските му нагласи и действия.

40. Беше дал ... разрешение. Гр. *epitrepō*, „да разрешавам“, „да допускам“, „да давам разрешение“. Думата се използва в папирусите в този смисъл.

На стълбите. Позиция над тълпата и сравнително безопасна, в случай че се наложи. отново реагират неблагоприятно – което и направиха (гл. 22:22–25).

Махна с ръка. Жест, предназначен да накара тълпата да замълчи, намеквайки, че Павел иска да говори.

На еврейски език. Тоест, на арамейски език, буквално „диалект“. Сега Павел ще направи кратка защита, от която може да зависи свободата му да проповядва евангелието, ако не и самият му живот. Колко е спокоен той в контраст с бурната тълпа долу. Вижте том I, стр. 30.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–5AA 396

1–40AA 396–408

5 GW 178

8, 10–16AA 397

13 ML 193

17, 18 AA 399

19, 20 AA 402

20–25AA 403

26–28AA 406

29–32AA 407

33–40AA 408

ГЛАВА 22

1 Павел разказва нашироко как е бил обърнат към вярата, 17 и призван към своята апостолство. 22 Само при споменаването на езичниците, народът възкликва срещу него. 24 Той трябваше да бъде бит, 25 но претендирайки за привилегиите на римлянин, той се измъква.

1. Братя и бащи. Учитава форма на обръщение (вижте върху гл. 1:16; 7:2). Павел целяла да успокои размирната тълпа.

Защита. Гръцки *apologia*, реч, произнесена в защита срещу обвинение.

2. Еврейски. Тоест, арамейски, говоримият език на евреите от онова време (вижте гл. 21:40).

Още тишина. Неговата подканваща ръка (гл. 21:40), арамейската му реч и учтивият му език осигуриха на Павел внимателното внимание на бурната публика. Морето от човешки емоции внезапно потъна и отстъпи място на очакващо спокойствие.

3. Аз наистина съм. Думата „Аз“ е емфатична. Вижте гл. 21:39.

Тарс. Вижте гл. 6:9; 9:11; 21:39.

Отгледан. Вероятно не като дете, а като млад мъж. Въпреки че е роден в чужбина, Пол достигна зрялост в консервативната атмосфера на цитаделата на юдаизма.

В краката. По времето на Павел и учителят, и учениците са седели, като първият е бил на по-високо ниво от втория.

Гамалиил. Вижте гл. 5:34.

Съвършено. Гръцки *akribēia*, „точност“, „строгост“. Павел уверява тълпата, че произходът му е изцяло еврейски. Той напълно разбира тяхната гледна точка. Вижте гл. 23:6; 24:14; 26:3–5.

Законът. Тоест, еврейската система от религиозни вярвания и практики.

Ревностен. Вижте гл. 21:20. Павел знаеше от личен опит какво означава да бъдеш „ревностен“ за „закона“.

Както всички вие. Павел уверява слушащите го юдеи, че те и той имат обща основа за постигане на разбирането. В известен смисъл той ги хвали за желанието им да запазят Храма свят и неприкосновен.

4. Преследвах. Вижте гл. 7:58; 8:1–4; 9:1, 2, 13, 14; 26:10.

Насам. Вижте гл. 9:2.

До смърт. Павел някога е бил толкова „ревностен“, колкото те сега се оказват.

В затвори. Множественото число предполага, че преследването на Савел е било извършвано в различни градове (виж гл. 26:11).

5. Първосвещеникът. Тоест, Анания (гл. 23:2). Според хронологията на Павел живот, възприет от този коментар, Каяфа (виж върху Лука 3:2) все още е бил първосвещеник по времето (35 г. сл. Хр.) на обръщането на Павел във вярата. Анания е бил седмият първосвещеник след Каяфа.

Имущество на старейшините. Гръцки *presbuterion*, „презвитерия“, тук вероятно Синедрионът. Въпреки че от обръщането на Павел във вярата са изминали може би 23 години, някои от „старейшините“, които тогава са живели, вероятно са се присъединили към одобряването на преследването на християните от Павел (гл. 8:3; 9:1, 2).

Писма. Вижте върху Деяния 9:2; вж. 2 Кор. 3:1–3.

Братя. По този начин Павел тактично се обръща към своите събратя евреи (вж. върху Деяния 22:1; срв. Втор. 18:15).

Отидох. Буквално „отивах“, тоест, бях на път (вижте гл. 9:3).

Дамаск. Религиозният плам на Павел го е отвел в чужди земи, първо да преследва християните, а по-късно да проповядва християнството.

Вързан. Или „в окови“.

6. Около обяд. Яркостта на божественото присъствие замъгли блясъка на обедно сирийско слънце (виж гл. 26:13).

7. Чул глас. Вижте на гл. 9:4–6; вж. гл. 22:9.

Защо да преследваме? Вижте гл. 9:4. За сравнение на различните разкази за обръщането на Саул във вярата вижте гл. 9:3.

8. Кой си ти? Вижте гл. 9:5.

9. И се уплашиха. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи. Няма съмнение обаче, че мъжете са се страхували.

Не чух гласа. Вижте гл. 9:7.

10. Какво да правя? Вижте гл. 9:6.

11. Не можех да видя. Вижте гл. 9:8.

12. Благочестив човек. Тоест, Анания е бил верен в спазването на изискванията на юдейската религия. Той не е описан така в гл. 9:10. Там той е наречен просто „някакъв

ученик.“ Тук Павел очевидно се стреми да помири слушателите си (виж гл. 22:1–4). Един благочестив юдеин, вероятно, не би приел Павел, ако тогава беше нечестивец, виновен за богохулно поведение, какъвто сега се предполагаше, че е Павел.

Добър доклад. Почтеността на Анания като благочестив юдеин беше безспорна. Той беше широко разпространен известен с лоялността си към вярата. Неговото приемане на Павел свидетелства за истинността на преживяването му по пътя за Дамаск.

13. Дойде при мен. Вижте гл. 9:11–17.

14. Богът на нашите бащи. Вижте гл. 7:32. Нито Стефан, нито Анания са имали най-малкото са си помисляли, че като са станали християни, са изоставили Бога на бащите си. Еврейските християни очевидно не са и помисляли да изоставят юдаизма. Всъщност те са се смятали за най-благочестивите от братята. Подобно на Павел, те пламенно копнеели техните слепи сънародници да видят Исус от Назарет като Месия (виж Рим. 9:1–3; 10:1–3).

Избрал те. Или „назначил те“ (виж на гл. 9:15).

Познавайте волята му. Преди обръщането във вярата, Павел не познаваше Божията воля. Като фарисей той си мислеше, че я знае добре и я изпълнява съвестно (виж гл. 23:1; 24:14). Съществува тясна връзка между познаването на Божията воля и нейното изпълнение (вж. върху Мат. 7:21–27; Йоан 7:17; 13:17). Отново и отново Павел говори за Божията воля (вж. 1 Кор. 1:1; 2 Кор. 1:1; Еф. 1:1; Кол. 1:1).

Само Един. Или „праведният“, тоест Исус (вж. Деяния 3:14; 7:52; 1 Йоан 2:1). Дванадесетте бяха видели Господа и общуваха с Него ден след ден (1 Йоан 1:1, 3). Павел, вече получил специално призвание за апостолство, също имал привилегията да види своя Господ (вж. Деяния 22:17–21; 1 Кор. 15:3–9; 2 Кор. 12:1–5).

Гласът. Вероятно препратка към видението близо до Дамаск; възможно е също и към специалните наставления, които е получил от Господа по-късно (2 Кор. 12:1–5; Гал. 1:11, 12).

15. Бъдете негов свидетел. Подобно на дванадесетте, Павел беше видял Господа, чул гласа Му и познавал волята Му (ст. 14). Също като тях, той беше упълномощен да провъзгласява евангелието (вж. гл. 1:8). Неговите пълномощия и авторитет не бяха по-ниски от техните (1 Кор. 15:10; 2 Кор. 11:5; Гал. 2:8, 11).

До всички хора. Засега предпазливо избягва да споменава специалното си поръчение към езичниците (вж. ст. 21).

Видяно и чуто. Силата да се свидетелства идва от личен опит (вж. 1 Йоан 1:1–3; 2 Петрово 1:16–18). Павел се беше срещнал с живия Спасител и беше получил от Него интимно, ясно и систематично познание за истината, точно както Дванадесетте.

16. Защо се бавиш? Доказателствата бяха достатъчни; защо отлагаш официалното приемане на християнина (вж. гл. 8:36)?

Бъдете кръстени. Вижте върху Матей 3:6; Деяния 2:38; 9:18; Римляни 6:1–6; вж. Деяния 8:36.

Измий греховете си. Кръщението е божествено постановен обред (виж Матей 3:15; Марк 16:15, 16; Йоан 3:3, 5; Тит 3:5). Въпреки това, само по себе си то не е достатъчно да „измие“ греха. Вярата, покаянието и приемането на Светия Дух трябва да съпътстват външния акт, за да бъде ефикасен (виж Матей 28:19; Деяния 2:38; 3:19; 8:36, 37). Именно смъртта на Христос направи възможно премахването на вината за греха (2 Коринтяни 5:20, 21; 1 Петрово 2:24; 3:21; 1 Йоан 1:7, 9).

Призоваване. Тоест, приемане на спасение чрез Христос и влизане в Негова служба.

Името Господне. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) четенето „Неговото име“.

17. В Йерусалим. Това е посещението от гл. 9:26 (виж коментара там).

В храма. Вероятно по време на сутрешната или вечерната молитва (вижте върху Лука 1:9; Деяния 3:1). Тъй като Бог беше удостоил Павел с видение на същото място, в чието оскверняване той сега беше обвинен, юдеите щяха да направят добре да проучат фактите, преди да решат да го убият.

Транс. Посланието, предадено в това видение, е описано в стихове 18–21. Това се е случило по време на посещението в Йерусалим, записано в гл. 9:26–30.

18. Побързайте. Глава 9:29, 30 казва само, че учениците са го отпратили. Заговорът срещу живота на Павел (ст. 29) ги убеждава, че Павел трябва да напусне града без забавяне. С бремe на сърцето си за невярващите юдеи (вж. Рим. 9:1–3; 10:1) и с характерното за него безразличие за личната му безопасност (вж. Деяния 19:30; 20:22–24; 2 Кор.

4:7–9; 11:24–27), Павел очевидно е смятал за свой дълг да остане в града (AA 130). Има моменти, когато евангелският пратеник трябва да пренебрегне заплашителни обстоятелства, но има и други, когато, преследван в един град, той трябва да избяга в друг (вижте върху Мат.

10:23). Когато е притиснат, сякаш безмерно, той трябва да се обърне към Бога за ясно разбиране на дълга. Така беше и с Павел в този случай, защото към съвета на братята Бог добави директни и конкретни инструкции. Павел не беше призван да работи предимно за юдеите, а за езичниците (Деяния 22:21; Гал. 2:7–9) и целите на Бог щяха да бъдат най-добре постигнати чрез неговото заминаване. За подобни случаи на божествено ръководство, добавено към съвета на братята, сравнете Изх. 18:17–25 с Числа 11:16; Деяния 15:2 с Гал. 2:2; вижте Деяния 13:2–4; 15:28.

Бързо. Павел беше там само 15 дни (Гал. 1:18).

19. Те. Гръцката дума е категорична и може да се преведе като „същите тези“. Същите, които при предишния случай бяха потърсили живота му, добре познаваха предишната ревност на Павел в преследването на християните.

Затварях и биех. Вероятно Павел не е нанасял побоищата самият.

Времето на глаголите показва действие, обхващащо определен период от време. Павел беше направил преследването свое занимание. Целта му сега, пред тази разярена тълпа, жадна за кръвта му, беше да намери общ език, като им покаже ясно, че знае точно как се чувстват. Може би тогава те щяха да бъдат склонни да чуят какво още би имал да каже.

Във всяка синагога. Относно синагогата като място, където са се изслушвали обвинения срещу еретици и нарушители на реда и където са се налагали наказания, вижте Матей 10:17; 23:34; Марк 13:9; Лука 12:11. Тертулиан, около 225 г. сл. Хр., пише, че по негово време еврейските синагоги все още са били „извори на гонение“ срещу християните (Scorpiace x).

Вярвах в Теб. Вижте гл. 15:21.

20. Мъченик. Гръцки *martyr*, „свидетел“. В новозаветните времена думата *martyr* все още не е придобила значението, което сега се придава на думата „мъченик“, която произлиза от нея. Но тъй като християните все по-често били призовавани да дадат върховното свидетелство, като положат живота си, такива свидетели станали известни особено като мъченици.

До смъртта му. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи.

Очевидно обаче, това е значението на думите на Павел (виж гл. 7:58; 8:1).

21. Ще изпратя. Заминаването на Павел от Йерусалим не беше изпълнението на това изявление за божествената цел за Павел. Оставаха да минат още около седем години, преди Павел и Варнава да тръгнат на първото си мисионерско пътуване (виж стр. 29, 100, 102).

Далеч оттук. Или „далеч“, „далеч“.

Езичници. Работата на Павел ще бъде насочена предимно към неевреи (вижте гл. 9:15).

22. До тази дума. Или „до това твърдение“. Мълчалив в гневно любопитство досега, Юдеите вече не можеха да се съдържат. Идеята, че спасението може да бъде за езичниците, ги вбесяваше (вж. Лука 4:25–29; Деяния 7:51–54). Затова те настояваха за незабавната смърт на Павел, без дори формалността на съдебен процес. Според тяхното ограничено мнение Павел очевидно е бил отстъпник от юдаизма.

23. Да съблекат дрехите си. Да съблекат широката си горна дреха (гр. химація; вижте Мат. 1:1). 5:40; виж том V, стр. 47) отразяваше голямо вълнение. Тълпата беше готова за действие. Сравнете 4 Царе 9:13.

Хвърли прах. Жест на отвращение и отхвърляне.

24. Главен капитан. Гръцки chiliarchos, „хилиарх“ (виж върху Йоан 18:12).

Този офицер, Клавдий Лисий (Деяния 23:26), несъмнено невеж по арамейски, вероятно не е разбирал нищо от това, което Павел е казвал, и от суматохата е могъл само да заключи, че е виновен за някакво сериозно престъпление.

Замъкът. Тоест, замъкът или кулата на Антония, северно от района на Храма (виж Йерусалим по времето на Христос; виж на гл. 21:31).

Разпитван чрез бичуване. Не с цел налагане на наказание, а за да се изтръгне признание.

Викаше така. Или „извика“ (вж. гл. 12:22).

25. Вързали го с ремъци. Гъркът може да предполага, че са го разтегли напред с каишки, в поза, готова за бой с камшик.

Стотник. Гръцки hekatontarchos (виж върху Деяния 10:1; Лука 7:2). Това беше офицерът, командващ отряда войници, назначен да извърши бичуването.

Законно ли е? Римското право забранявало бичуването на римски гражданин (Ливий, Римска история, кн. 9. 4. 5).

Римлянин. Би било тежко прегрешение Павел да твърди, че е римски гражданин, ако не беше. Стотникът веднага осъзна, че има повече работа от един проблемен юдеин. Римското гражданство беше високо ценено (вж. ст. 28; стр. 94; вж. том V, стр. 36), защото осигуряваше на притежателите си много привилегии. При различни случаи римското гражданство се оказва защита за Павел (вж. гл. 16:37–39).

26. Внимавайте. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на думите „внимавайте“ и разбирането на следващото изречение като въпрос: „Какво възнамерявате да направите?“

27. Ти ли си? Акцентът във въпроса на офицера, както е посочено на гръцки, е върху местоимението „ти“. „римлянин ли си?“ Очевидно офицерът е бил изненадан от мисълта, че човек, който току-що е вдигнал еврейска тълпа до ярост с реч на арамейски, е римски гражданин.

28. Свобода. Гръцка дума politeia, тук означаваща „гражданство“. Сравни Фил. 3:20. Думата „Свобода“ вероятно е била използвана от преводачите в същия смисъл, както когато са говорили за „свободата“ на града, имайки предвид привилегиите, предоставени от града на почетен гост или герой.

Свободен роден. Буквално „роден така“, тоест, роден като римски гражданин.

29. Трябваше. Тоест, бяхме на път да.

Разгледано. Евфемизъм за мъченията, на които Павел щеше да бъде подложен.

Страх. Страхът на „главния капитан“ не беше, че е оковал Павел. Павел често е бил подложен на подобно отношение (Деяния 28:20; Фил. 1:7, 13, 14, 16; Кол. 4:18; Фил. 10, 13), защото римските граждани могли да бъдат вързани. Павел все още бил държан във вериги (Деяния 22:30). Страхът на капитана бил, че бил наредил Павел да бъде окован с ремъци за бичуване.

30. Щял да знае. Или „желаел да знае“. Като внимателен римски офицер, главният капитан бил решен да стигне до корена на проблема и да установи защо юдеите толкова много искали живота на Павел.

От неговите банди. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тези думи.

Целият им съвет. Тоест, Синедрионът. Лисий видя, че става въпрос за юдейската религия. Относно заседателната зала, където се е събирал Синедрионът, вижте Матей 27:2; вижте Йерусалим по времето на Христос.

Свалили Павел. Тоест, от кулата на замъка Антония (виж на стих 24; гл. 21:34). Присъствието на римската стража гарантирало личната безопасност на Павел.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1, 2 AA 408

1–30AA 408–410

3-то издание, 64

3–15AA 409

14–16AA 126

17 AA 159

17–21AA 130; EW 206; SR 279, 303

20 EW 199

21 AA 159, 233, 409; COL 36; GC 328; GW 112

22–30AA 410

ГЛАВА 23

1 Докато Павел пледира за делото си, 2 Анания им заповядва да го ударят. 7 Раздор между обвинителите му. 11 Бог го насърчава. 14 Засадата, която юдеите приготвят за Павел, 20 е съобщена на хилядника. 27 Той го изпраща при управителя Феликс.

1. Сериозно гледащ. Гръцки *atenizō*, „да вторачиш очите си в“, „да гледаш втренчено“, „да гледаш сериозно“ (вж. Деяния 1:10; 7:55; Лука 4:20; 22:56; виж върху Деяния 13:9). Лука често използва думата, за да опише изражението на лицето на някой, който е на път да говори сериозно. Това е използвано уместно спрямо израза на Павел, докато апостолът се взира в най-висшето юдейско събрание за първи път от четвърт век. Несъмнено е имало много промени в състава през годините, но някои лица Павел може би е разпознал (виж гл. 23:5; виж върху гл. 23:5).

Братя и мъже. Вижте гл. 1:16.

С чиста съвест. Това би било много всеобхватно твърдение за всеки мъж.

За Павел, за да направи подобно твърдение след години на спорове с юдаисти и техните жертви, това показва неговите собствени убеждения относно начина му на действие. Неговото поведение е било изцяло в съответствие с Божията воля, със закона и пророците (виж гл. 24:14; 28:17). Ако Павел е бил прав, обвинителите му очевидно са грешали. Павел често говори за съвестта (Деяния 24:16; Рим. 2:15; 13:5; 1 Кор. 10:25; 1 Тим. 1:5; 2 Тим. 1:3).

2. Анания. Син на Небедей, назначен за върховен свещеник от цар Ирод от Халкида (Древностите на Йосиф XX. 5. 2).

Удари го. Изявлението на Павел беше равносилно на обвинение на Синедриона в лицемерие. Ако поведението на Павел беше съвестно, тяхното очевидно не беше. Сравни 1 Царе 22:24; Матей 26:67; Лука 22:63, 64.

3. Бог ще порази. Някои смятат, че Павел е говорил прибързано и че стих 5 е бил предназначен да бъде извинение. Под провокация Исус е мълчал (Мат. 26:63; 1 Петрово 2:23). Възможно е обаче Павел да е говорил чрез вдъхновение и, без да осъзнава, че говори на първосвещеника (виж стих 5), да е предсказал съдбата си. Анания е убит (Йосиф Флавий, II . 17. 6, 9) през 66 г. сл. Хр. , седем или осем години по-късно, вероятно от сикариите (виж том V, стр. 70, 73; виж върху гл. 21:38). Сравнете Йер. 28:15–17.

Варосана стено. Тоест, лицемере (вж. Мат. 23:27). Като варосана стена, Този носител на висок съдебен пост може и да носеше външните атрибути на своя ранг, но не беше праведният или разумният човек, какъвто би трябвало да бъде един такъв лидер.

Ти седиш ли? На гръцки език местоимението е емфатично: „и ти седиш ли?“ Тоест, как можеш ти, варосана стена на лицемерие, да седиш и да съдиш другите?

След закона. Тоест, според закона, което означава еврейски закон.

Противно на закона. Побоят е бил разрешен от еврейския закон, но само след правилна съдебна процедура, водеща до осъждане на обвиняемия (Втор. 25:1, 2; вж. Йоан 7:51). Като бивш член на Синедриона (вж. АА 112, 410) Павел е познавал закона и правилната съдебна процедура и е отстоявал правото си да се ползва от справедлив съдебен процес. Сравни том V, стр. 539.

4. Божият първосвещеник. Като най-висшият религиозен и граждански служител на евреите, върховният Свещеникът е бил предполагаем представител на Бог. В Стария завет съдиите понякога са били наричани „елохим“, буквално „богове“ (виж том I, стр. 171; виж върху Пс. 82:1).

5. Не знаех. Тоест, не знаех (вж. гл. 3:17). Твърдението на Павел е било обяснено по различен начин: (1) че поради нарушено зрение (вж. върху гл. 9:8, 18) той не е разпознал Анания като първосвещеник, (2) че не е осъзнал, че първосвещеникът е дал заповедта да го ударят, (3) че е говорил иронично, сякаш е невярващ, че първосвещеникът е могъл да даде такава заповед и по този начин косвено да оспори правото на Анания на позицията, която е заемал, (4) че „не е обмислил“, преди да говори, въпреки че е знаел, че говорещият е Анания, първосвещеникът. От тези обяснения първото изглежда най-вероятно. Второто, което може би също предполага ограничение във зрението на Павел, също изглежда възможно. Последните две изглеждат несъвместими с характера на Павел и със сериозността на ситуацията, пред която е изправен сега.

Да не говори зло. Павел цитира Изх. 22:28, където еврейската дума „елохим“, „богове“, се използва за човешки съдии (вижте Деяния 23:4). Павел несъмнено цитира пасажа на еврейски, докато Лука го възпроизвежда от LXX. Искреността на Павел в този момент не може да бъде поставена под въпрос. Вестителите на евангелието трябва да признават и да отдават дължимата почит на онези, които са на власт, дори когато те злоупотребяват с властта си.

6. Когато Павел разбра. Тъй като някога е бил член на Синедриона, Павел, разбира се, е знаел, че някои са садукее, а други фарисеи. Може би е разпознал и определени хора като принадлежащи към едната или другата група.

Аз съм фарисей. Относно фарисеите вижте том V, стр. 51, 52; вижте върху гл. 5:34. В гръцкия език местоимението „аз“ е емфатично. Като християнин, Павел все още твърди, че е фарисей.

Никодим, фарисей, бил последовател на Господа (Йоан 3:1; АА 104, 105). Под проповедите на апостолите много фарисеи били обърнати във вярата (вижте Деяния 15:5). Някои изследователи на Библията предполагат, че мнозинството от обърналите се от юдаизма към християнството са били

Фарисеи. Поради някои прилики между ученията на Исус и тези на фарисеите, някои дори са смятали Исус за фарисей. Като християните, така и фарисеите са признавали авторитета на Вдъхновеното Слово, и двамата са наблюдавали на праведността и отделянето от света, и двамата са вярвали във възкресението и бъдещия живот. Християните се различавали от фарисеите предимно по начина на постигане на праведност (вижте Мат. 5:20; Марк 7:5–13; Лука 18:9–14; Гал. 2:16–21). По този начин Павел можел честно да каже: „Аз съм фарисей“, без да има предвид, че непременно е съгласен с всички вярвания и практики на тази секта.

7. Раздор. Важно е, че Павел е направил това изявление толкова рано в заседанието. Той е знаел, че няма надежда за справедливо изслушване пред Синедриона и несъмнено е възнамерявал да разкрие неговата некомпетентност да го съди. Затова той е сложил край на процеса, като е настроил съдиите си един срещу друг (ст. 7). Избраната тема – възкресението – е била основна за християнството (виж 1 Кор. 15:12–23) и почти сигурно е, че ще доведе до желан резултат (виж върху Мат. 22:23–33).

Разделен. Гръцки *schizo*, „да разкъсам“, „да разцепя“, „да разделя [на фракции]“.

Английската дума „schism“ (разкол) произлиза от гр. *schisma*, съществителното, сродно на *schizo*.

8. Садукеите. Относно садукеите вижте том V, стр. 52; вижте върху гл. 4:1. Те признаваха авторитета на писанията на Мойсей, но имаха резерви по отношение на пророците и отхвърляха изцяло литературните части на Стария завет и преданието. Те смятаха ангелите само за проявления на небесна слава и отричаха реалността на бъдещ живот. Казва се, че фарисеите са еврейският еквивалент на стоиците, а садукеите - на епикурейците; в общи линии това е вярно (вижте върху гл. 17:18).

9. Плач. Гръцки *kraugē*, „вик“, „врява“. Спокойните и образовани членове на Синедриона се оказаха също толкова възбудими и ирационални, колкото непостоянната и неграмотна тълпа (виж гл. 22:22, 23).

Книжарите. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „някои от книжниците“. Не всички книжници на фарисеите участваха.

Стремя се. Гръцки *diatachomai*, „да се боря яростно“.

Няма зло. Сравнете решението на Пилат по отношение на Господа (Йоан 18:38; 19:4, 6).

Във всеки случай върховният съд на юдаизма сякаш се е стремил към унищожаване на справедлив човек.

Дух или ангел. Садукеите не вярвали в нито едното, нито в другото. Вероятно тук се има предвид видението по пътя за Дамаск (гл. 22:6–10) или трансът в Храма (ст.

17–21). Свидетелството на Павел не е било напразно. Отношението на фарисеите тук напомня на това на Гамалиил при по-ранен случай (гл. 5:33–40).

Нека не се борим срещу Бога. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тези думи. Възможно е те да са заимствани от подобен пасаж в гл. 5:39.

10. Главният капитан. Изглежда, че Лизий, който се е занимавал не само с общественият ред, но с безопасността на римски гражданин, е бил налице (вж. гл. 22:30).

Разкъсан на парчета. Очевидно между садукеите е избухнала физическа борба. и фарисеите, от една страна, за да завладеят, а от друга, за да защитят личността на Павел.

Командвал е войниците. Съдейки по ранга на хилядолетник на Лисий (виж гл. 22:24; срв. Йоан 18:12; Деяния 21:31, 32), гарнизонът може да се е състоял от около 1000 мъже,

което е била максималната сила на военна кохорта от помощни войски. Такъв корпус от войски е бил командван от хилиарх. Вижте гл. 21:31; 27:1. За негова собствена безопасност Павел е бил ескортиран до кулата Антония (виж гл. 22:24).

11. Господ стоеше до него. Това Същество очевидно беше самият Христос (вж. гл. 9:5, 6; 22:17–21). Перспективата наистина беше мрачна и Павел несъмнено си спомняше сервилното съгласие на Пилат с желанията на юдеите в случая с Христос. Божествената увереност в този момент щеше да означава много за Павел и да му даде смелост за изпитанията през следващите няколко години.

Дерзайте. Без съмнение, докато размишлявал върху събитията от последните два дни, Павел сигурно е започнал да се съмнява в мъдростта на твърдо определената си цел да посети Йерусалим (гл. 20:24) предвид многократните предупреждения за това какво ще му се случи там (ст. 22, 23), за съгласието си да участва с други еврейски християни в ритуално пречистване (гл. 21:20–28) и за поведението си пред Синедриона (гл. 23:1–10). Мислите му сигурно са се обърнали и към бъдещето. Дали делото му за Христос е приключило? Дали желанието му да свидетелства за евангелието в Рим е било осуетено (Деяния 19:21; Рим. 1:13)? Докато изливал сърцето си в молитва, Господ се явил лично, с утеха и уверение.

Също в Рим. Павел вече беше възнамерявал да посети Рим (виж гл. 19:21).

12. Някои от евреите. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за простото четене на „евреите“. Според стих 13 те са били около 40. Очевидно са били смъртоносно сериозни и сигурни, че заговорът им ще успее. Сравнете убийството, извършено от Мататия, стария свещеник от Модин, по време на въстанието на Макавеите (1 Мак. 2:24; Йосиф Флавий Древности xii. 6. 2 [268–278]), и опита за убийство на Ирод Велики, когато той построява амфитеатър и въвежда гладиаторски игри в Йерусалим (Йосиф Флавий Древности xv. 8. 3).

Обвързаха се с проклетие. Гръцко anathematizō, „да предам на анатема“, „да обявя за прокълнат“, „да обвържа с проклетие [ако клетва не е изпълнена]“. Тези мъже си навличаха най-тежките божествени наказания, ако не успеяха да постигнат целта си.

Сравнете еврейската дума харам (вижте върху 1 Царе 15:3).

Нито да ядат, нито да пият. С такъв обет евентуалните убийци демонстрираха както своите фанатизъм и решимостта им да убият Павел бързо.

13. Повече от четиридесет. Размерът на тази фанатична група означаваше, че животът на Пол е в изключителна опасност.

14. Главните свещеници. Нито заговорниците, нито „главните свещеници“ изглежда са били фарисеи (вижте стихове 6–9), но всички те са били фанатици. Водачите на нацията са били готови да сътрудничат с всеки, колкото и безскрупулен да е той, за да постигнат целите си.

15. Съветът. Тоест, Синедрионът. Изглеждаше необходимо да се прибегне до заговор като това е така, защото: (1) Синедрионът не можеше да наложи смъртно наказание (вижте Йоан 18:31; Деяния 7:58). (2) Дори и да можеше да го направи, той можеше да има малка или никаква юрисдикция над Павел като римски гражданин. (3) Дори и да имаше юрисдикция, влиянието на фарисеите вероятно сега би направило невъзможно постановяването на присъда срещу Павел.

До утре. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тази дума.

Сякаш. Тази клауза гласи буквално „сякаш бихте разгледали въпросите“ относно него по-точно.“

Ние. Емфатично на гръцки.

Готови да го убият. Те щяха да се погрижат Павел никога да не стигне до заседателната зала и по този начин, вероятно, нямаше да има съмнение за съучастие към който и да е член на съвета. Убийството му би било приписано на фанатици. Може би наистина тези 40 заговорници са били фанатични „кинжалисти“ или сикарии (виж гл. 21:38). Тук, както и в своето Евангелие, Лука ясно показва, че юдеите, а не римляните, са били главно отговорни за трудностите, възникнали при провъзгласяването на евангелието (виж Лука 23:2, 4, 14, 22). Йосиф Флавий записва подобен юдейски заговор срещу Ирод („Древности“ хв. 8. 1–4), а е имало и заговори срещу Христос (Йоан 7:19; 8:40; 10:39).

Филон оправдал убийството на отстъпниците: „Добре е всички, които имат ревност за „На добродетелта трябва да се позволи да налага наказанията мимоходом и без забавяне, без да изправя нарушителя пред съдебни заседатели, съвет или какъвто и да е магистрат, и да даде пълна свобода на чувствата, които ги обземат, онази омраза към злото и любов към Бога, която ги подтиква да налагат наказание безмилостно на нечестивите. Те трябва да мислят, че поводът ги е направил съветници, съдебни заседатели, върховни шерифи, членове на събранията, обвинители, свидетели, закони, хора, всъщност всичко, така че без страх или пречка да могат да защитават религията в пълна безопасност“ (Специалните закони i. 9. 55; изд. на Люб, том 7, стр. 131).

16. Синът на сестрата на Павел. Това е единственото споменаване на роднини на Павел в Йерусалим. Той е имал роднини в Рим (Рим. 16:7, 11) и очевидно в Коринт (ст. 21). Предполага се, че племенникът на Павел е учил в Йерусалим, както е правил Павел преди него (вижте върху Деяния 22:3). Няма доказателства, че нито сестрата, нито племенникът са били християни.

Той отиде. Буквално „след като се приближи“, вероятно „след като присъстваше“. Някои предполагат, че това се отнася до това, че племенникът на Павел е чул заговора, а не до това, че е докладвал. го на Пол. Възможно е той да е присъствал, когато е бил подготвен заговорът, или случайно да го е чул.

Влязъл в крепостта. Задържан както за собствена защита, така и за всичко друго, апостолът очевидно имал привилегията да приема приятелите си. Римският закон предвиждал три вида задържане: (1) задържане на обикновени мъже в обществения затвор, (2) назначаване на мъже с висок ранг под лична грижа на магистрат или сенатор, който ставал отговорен за явяването им в деня на процеса, и (3) военна задържане, като обвиняемият бил поставен под надзора на войник, който бил отговорен с живота си за безопасността на затворника и чиято лява ръка обикновено била закрепена с верига от дясната на затворника. Павел вече бил под военна задържане (вижте ст. 18).

17. Павел се обади. Вратата му в Бога и в Неговото напътствие (вижте стих 11) не изискваше от него да седи бездейно. Той разпозна божественото провидение в посланието, донесено от племенника му, и намери за съвместимо със собствената му вяра да предприеме стъпки за предотвратяване на заплашващата опасност.

Млад мъж. Гръцко неания (виж на гл. 20:9).

18. Затворникът. Гръцки *desmios*, „[онзи] във вериги“, „пленник“, „затворник“. Думата не означава непременно, че Павел е бил окован с вериги, въпреки че обикновено затворник под военна стража би бил вързан за придружаващия го войник (вж. върху гл. 21:33; 23:16).

Молеше се. Тоест, питаше.

19. Хвана го за ръка. За да чуе посланието на племенника по-насаме и да го насърчи да говори свободно. Той беше дошъл при Лисий като пратеник на римски гражданин, обвинен в него. Очевидно „капитанът“ е имал по-добро мнение за Павел, отколкото той

Обвинителите на Павел (вж. ст. 26–33). Римляните рутинно се отнасяли към Павел с по-голяма справедливост и внимание, отколкото юдеите.

Насаме. Това може да се разбира като отнасящо се по-скоро до искането, отколкото до отхвърлянето.

20. Евреите. Тъй като лидерите им са били част от заговора, нацията като такава е била замесена в него.

21. С клетва. Или „под проклятие“ (вижте стихове 12–14).

Търсейки обещание. Тоест, чакайки съгласието на Лисий да изпрати Павел на мястото, където юдеите възнамеряваха да го разпитат (вж. ст. 15).

22. И така, главният капитан. Тъй като Павел беше римски гражданин, защото изглеждаше, че Юдеите несправедливо го обвиниха, защото юдейските водачи бяха разделени помежду си и тъй като очевидно бяха решени да заобиколят опитите на Лизий да гарантира на Павел справедливо изслушване, „главният капитан“ ставаше все по-благоклонен към Павел и по-решен да го защити.

Не казвай на никого. Ако юдеите научат, че Лисий е знаел за техния заговор, усилията му да защитата на Павел все още може да бъде осуетена. Също така, заради самия него, доносникът не бива да казва нищо.

Показа. Или „осъзна“.

23. Двеста войници. Тези пехотинци бяха определени да пазят Павел, по сто на всеки от повиканите стотници.

До Кесария. Седалището на римското управление в Палестина и обичайната резиденция на прокуратора или управителя (виж гл. 8:40; 10:1). Разстоянието по пътя е било около 63 мили.

Копиеносци. Гръцки *dexiōlaboi*, буквално „държащи дясната [ръка]“. Латинска Вулгата превежда *dexiōlaboi* като *lancearii*, „копиеносци“. Значението „копиеносци“ или „копиеносци“ се подразбира от факта, че копие обикновено се държи в дясната ръка. Толкова голяма сила—470 мъже, назначени да пазят един-единствен затворник от насилие, са доказателство за бурно състояние на нещата в Юдея, за силата на гарнизона в Йерусалим и за значението, което Лисий очевидно е отдавал на защитата на личността на Павел. Лисий осъзнавал, че юдеите ще направят всичко възможно, за да постигнат целта си. Сигурно е имало и много ангели наблизко, изпратени от Господа на Силите (вж. 2 Царе 6:17; Дан. 6:22; Мат. 26:53).

Трети час. Около 21:00 или 22:00 часа (виж гл. 2:15; 3:1).

Нощта. За да е невъзможно минувачите да разпознаят Павел като сред тях.

24. Осигурете им зверове. Обърнете внимание, че думата „тях“ е предоставена от преводачите. Тези зверове не бяха за цялата компания, а за Павел и може би за служителите. Статутът му на римски гражданин и на защитен затворник му даваше привилегии, които не биха били предоставени нито на обикновен юдеин, нито на обикновен затворник. Несъмнено подобен транспорт беше лукс, на който Павел не се беше радвал често по време на пътуванията си.

Доведете го в безопасност. Безопасността на затворник, който претендира за римско гражданство, животът на Стотниците и войниците, както и способността на римските оръжия да поддържат реда, бяха заложили на карта при това преместване на Павел от Йерусалим в Кесария.

Феликс. Вижте том V, стр. 70, 234. Мандатът на Феликс се е удължил от около 52 г. сл. Хр. до около 60 г. сл. Хр. Тацит (*Annals* xii. 54; изд. на Льоб, том 3, стр. 393) казва за Феликс, че той „считал, че с такова влияние зад гърба си всички злодеяния биха били простителни“

защото брат му бил любимец на император Клавдий. Светоний („Животиви на цезарите“, т. 28) описва Феликс като съпруг на три съпруги, за които се е оженил последователно. Една от тях е Друзила, дъщеря на Ирод Агрипа I и следователно потомка както на Ирод Велики, така и на Макавеите (виж Иродите; Деяния 24:24).

Въпреки зараждащото се въстание на евреите срещу Рим, Феликс успява да запази известен ред в Юдея (вж. гл. 24:1), независимо от лошото си управление (Тацит, Анали, xii. 54).

Губернатор. Гръцки ἡγεμῶν, „прокуратор“ (виж върху Мат. 27:2).

25. Писмо. В гл. 21:15, 18 Лука се включва сред спътниците на Павел в Йерусалим (виж том V, стр. 663).

Писмото вероятно е написано на латински, езикът на официалното общуване, като в този случай версията, която Лука дава тук, е гръцки превод.

По този начин. Буквално „имащ тази форма“, тоест, със следния ефект.

Възпроизвеждането на писмото от Лука вероятно не е дословно копие, но много наподобява оригинала. То предава съдържанието.

26. Отлично. Това, както и думата „поздрав“, отразяват добрата гръцка литературна употреба на ден (вижте върху Лука 1:3; срв. Деяния 1:1; 15:23; Яков 1:1).

27. Мъж. Гръцки ἀνὴρ, „мъж“, различно от жена. Това може да предполага известна степен на уважение, може би с оглед на факта, че Павел се е доказал като римски гражданин.

Взет. Гръцки sullambanō, „да взема“, „да грабна“ (вж. Мат. 26:55; Деян. 12:3).

Трябваше да бъде убит. Буквално „щеше да бъде убит“. Писмото пропуска подробностите за религиозния спор, който е предизвикал нападението срещу Павел, може би поради невежеството на Лизий по тези въпроси и защото е знаел, че това ще бъде казано пред Феликс (виж стих 30).

Спасил го. Тоест, когато Павел бил нападат за първи път (гл. 21:32).

След като разбрал. Или „след като научил“, „след като бил информиран“. Лизий формулирал разказа си така, че дал на Феликс мисълта, че е спасил Павел, защото вече знаел, че той е римлянин. Това, разбира се, противоречило на фактите (вж. гл. 22:25–29).

28. Щял да знае. Буквално „желаещ да знае“. Лизий е възнамерявал да си осигури желаната информация чрез бичуване (виж гл. 22:24), съдба, от която претенцията му за римско гражданство (ст. 25) спасява Павел.

29. Въпроси относно техния закон. Те включваха разпоредбите на Храма (вижте на гл. 21:28) и богословски въпроси (гл. 23:6). Тези неща биха изглеждали маловажни за Лизий (вж. гл. 18:15), освен ако биха могли да доведат до нарушаване на мира.

Неговото обвинение. Римският закон не е предвиждал подобни дела. Снизходителното отношение, на което Павел се е радвал в Кесария, а по-късно и в Рим, несъмнено се е дължало отчасти на благоприятния доклад на Лизий.

30. Евреите. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на тези думи. Тогава твърдението би гласяло: „Беше ми показано, че ще има заговор срещу човека.“

Веднага. Или „веднага“. Като изпраща затворника незабавно при Феликс, Лизий има предвид комплимент както за висшестоящата позиция на губернатора, така и за по-широките му познания за еврейските обичаи.

Сбогом. Текстовите доказателства са разделени (вж. стр. 10) между пропускането и запазването на тази дума.

31. Доведоха го през нощта. Тоест, те напуснаха Йерусалим през нощта и бяха добре път за Кесария по зазоряване (виж на стих 23).

Антипатрис. Идентифициран със съвременния Рас ел-Айн. Този град е построен от Ирод Велик на мястото на Чафар Саба (южно от днешния Кефр Саба) според Йосиф Флавий („Древности“ xvi. 5. 2.) и кръстен на баща си Антипатър (виж том V, стр. 38). Антипатрида означава „принадлежащ на Антипатър“. Градът е бил красиво разположен в равнината Сарон, залесен и добре напоен. Намира се на римския път от Йерусалим до Кесария (виж Палестина по време на служението на Исус). За по-стар град на същото място, вероятно Афек от времето на Стария завет, виж Йосиф Флавий, Война i. 4. 7; ii. 19. 1; iv. 8. 1; вж. 1 Мак. 7:31; Палестина в библейски времена.

32. На следващия ден Антипатрида се намираше на около 39 мили от Йерусалим. Тръгвайки рано през вечерта (виж на стих 23) и пътувайки с пехотинци, групата на Павел щяла да стигне до Антипатрида някъде на следващия ден.

Те си тръгнаха. Като се има предвид, че Павел вече е във от опасност, пехотинците се върнаха в Йерусалим.

Замъкът. Тоест, кулата Антония в Йерусалим (виж гл. 21:34), където е бил разположен гарнизонът. Йерусалимският гарнизон трябва да е бил със значителни размери, за да може да отдели толкова голям отряд войници в такива трудни времена като тези (виж том V, стр. 70, 71).

33. Предаде посланието. Командирът на отряда предаде на управителя писмото, затворника и проблема. Мисията му беше изпълнена без инциденти.

34. Управителят. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „той“. Киликия. Вижте гл. 6:9; 15:41. По това време вероятно и Киликия, и Палестина са били е присъединена към римската провинция Сирия.¹⁹

35. Ще те изслушам. Буквално „ще те изслушам“, тоест ще те изслушам напълно. Феликс приел юрисдикцията по делото. Обвинителите пристигнали в Кесария едва след пет дни (гл. 24:1).

Съдебна зала. Гръцко *praitōrion* (виж на Мат. 27:27), от латинското *praetorium*. Тези думите са били прилагани към шатрата на командващ офицер, към казармите на императорската гвардия в Рим и, както тук, към двореца на провинциален управител на Римската империя.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–9AA 411
1–35AA 411–418
10 AA 412
11–15AA 413
16–22AA 414
23–31AA 415
35 AA 416

ГЛАВА 24

19Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с ексегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 21:21). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

1 Павел, обвинен от оратора Тертул, 10 отговаря за живота и учението си. 24 Той проповядва Христос на управителя и жена му. 26 Управителят се надява на подкуп, но напразно. 27 Накрая, като излезе от поста си, остави Павел в затвора.

1. След пет дни. Тоест, след пристигането на Павел в Кесария (вижте на стих 11). Пет дни няма да е твърде дълго да се подготвят официални обвинения и да се инструктира професионално компетентен говорител, който да представи случая (вж. гл. 21:17, 18, 27; 24:11).

Анания. Вижте гл. 23:2. Първосвещеникът не би се отнесъл благосклонно към Павел, който беше нарече го „варосана стена“ (гл. 23:3).

Слязъл. Или „слязъл“, тоест от Йерусалим, високо в планините, до римската столица Кесария, на морския бряг.

Старейшините. Вижте гл. 23:14. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „някои старейшини“. Малко вероятно е Анания, садукей, да е довел много фарисеи от съвета в Йерусалим, тъй като фарисеите са подкрепяли Павел (вижте гл. 23:9).

Оратор. Гръцки *rhētōr*, „оратор“, „оратор“. Реторът е бил защитник, професионалист ходатай. Тази титла никога не се използва в Новия завет за „проповедник“ или „глашатай“ (гр. *kērix*, 1 Тим. 1:7) на евангелското послание, нито за Христос, нашия „застъпник“ (гр. *paraklētos*, 1 Йоан 2:1; вижте върху Мат. 5:4).

Тертул. Името е латинско, умалително от *Tertius*, което означава „трети“. Сравнете *Secundus*, „втори“ (гл. 20:4). Във всеки провинциален съд е имало мъже, запознати с римските обичаи, които да говорят от името на неримски провинциалисти. Тертул може да е бил евреин, запознат с римските правни процедури, или римлянин, запознат с еврейските предания. Ако е бил римлянин, употребата на „ние“, „нас“ и „наш“ може да предполага, че е бил прозелит на юдаизма, или може да е използвал тези местоимения просто за да подчертае, че говори от името на своите клиенти.

Кой е информирал? Гръцката версия е в множествено число, като по този начин включва Анания, старейшините и Тертул. Цялата делегация се присъедини към повдигането на обвинението срещу Павел. Както в гл. 25:2, 15, гр. *emphanizō*, „информиран“, се използва за повдигане на официално обвинение.

2. Извикан. Вероятно става дума за това, че Павел е бил извикан от затвора си, за да се яви на изслушването.

Започна да обвинява. Речта на Тертул, макар и да започва с прекомерни ласкателства, беше реч на обвинение. Обичайно е подобни речи да започват с ласкателства (виж Цицерон „За оратора“, ii, 80). Разказът на Лука за речта (ст. 2–8) несъмнено е кратко резюме, в което са запазени само най-важните моменти от обръщението.

Голяма тишина. Буквално „много мир“. През този сумрачен период от еврейската история Палестина се радваше на всичко друго, но не и на мир. Под повърхността тлееше бунт, който след седем или осем години щеше да избухне в открит бунт (виж том V, стр. 70–73). Мирът, на който се радваше земята, беше римски мир, наложен със силата на оръжието. Феликс многократно потискаше политическите месии и пречупваше гърба на зараждащите се бунтове срещу римската власт (виж Йосиф Флавий, Древности хх. 8. 6, 7; Война ii. 13. 2 [253]).

Достойни дела. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) тълкуването „реформи“. Според Според Тацит (Анали, XII. 54), Феликс се радвал на щедър доход от палестински бандити в замяна на това, че игнорирал дейността им. Твърди се, че когато Феликс потискал грабежите, това било само за да увеличи собственото си богатство. Заради подобно лошо управление той бил отзован по време на затвора на Павел.

Нация. Гръцки етнос, общият термин, с който евреите са наричали езичниците. Авторите на Новия завет обикновено наричат евреите „народ“, гр. лаос (виж гл. 10:2; 26:17, 23). Когато етнос се използва от евреи от собствената им нация, това обикновено е в присъствието на или по отношение на езичници (виж Лука 7:5; 23:2).

Провидение. Гръцки *prophēia*, „предвидливост“, „предпазлива грижа“.

3. Най-благороден. Гръцки *kratistos*, „най-благороден“, „най-прочут“, дума, използвана и от Феликс от Лизий в писмото му (гл. 23:26) и преведена като „превъзходен“. Думата не обозначава характер, а социално положение. По подобен начин е приложена от Павел към Фест (гл. 26:25).

4. Бъди ... досаден. Гръцки *egkoptō*, „преча“, „задържам“. Тертул приписва на Феликс заетостта му с опазването на мира и насърчаването на реформи (виж стих 2) и факта, че има малко време за незначителни въпроси като настоящия проблем. По този начин той внушава, че е желателно бързото решение в полза на клиентите му.

Милост. Гръцки *erēikeia*, „кротост“, „справедливост“, „нежност“ (виж 2 Кор. 10:1). Тук, „Внимателност“ би бил добър превод. Тертул възнамерява да заслепи очите на Феликс за фактите по делото, като насища атмосферата на съдебната зала с ласкателства.

5. Установихме. Твърдението предполага внимателно разследване, довело до доказателства че Павел е поквареният човек, за когото го твърдят.

Досадник. Гръцки *loimos*, „чума“, „мор“, буквално „мор“. В 1 Мак.

10:61 думата „лоимос“ се използва за престъпници.

Подстрекател на бунтове. Или „подстрекател“, сериозно обвинение, което, надяваха се обвинителите му, би поставило Павел в пряк конфликт с римския закон. Павел е бил „досадник“ в очите на юдеите, но не и на римляните. Феликс обаче е бил известен с това, че се е отнасял сурово с бунтовниците (вижте върху стих 2) и ако Тертул успее да го убеди в това твърдение, съдбата на Павел щеше да бъде решена. Сравнете обвиненията, повдигнати срещу нашия Господ пред Пилат (вижте върху Лука 23:2).

Сред всички евреи. С хиляди евреи от чужбина, събрани в Йерусалим за годишните празници, сведения за смутите, съпътстващи труда на Павел на места като Филипи (гл. 16:16–24), Солун (гл. 17:5–9), Коринт (гл. 18:12–17) и Ефес (гл. 19:8–10, 13 до 20:2), със сигурност са стигнали до ушите на водачите. Тези смуте биха могли да бъдат тълкувани като резултат от бунтовническо поведение от страна на Павел и по този начин изглежда да придават съдържание на обвинението, повдигнато срещу него. Тертул може да е цитирал конкретни инциденти и да се е възползвал максимално от тях, като им е дал възможно най-лошото тълкуване (вж. гл. 24:18).

Свят. Гръцки *oikoumenē*, тук означава Римската империя (виж върху Лука 2:1).

Водач. Гръцки *prōtostatēs*, „този, който стои в челните редици“, „човек от челните редици“, и следователно „водач“. В „История“ на Тукидид, в. 71, протостатът на дясното крило е отговорен за посоката, следвана при напредване или атака. Тук думата се използва метафорично.

Раздел. Вижте гл. 5:17.

Назаряни. Прилага се само тук в Новия завет за християните, очевидно като последователи на Исус от Назарет. През II и III век е съществувала еврейска християнска секта, наречена назаряни, но тук се говори просто за християните като такива, независимо дали са евреи или езичници (вижте том V, стр. 55). Вижте Матей 2:23, където терминът „Назарянин“ се прилага към Исус като

жител на Назарет. Думата няма известна връзка с термина назарей (виж върху Числа 6:2; Матей 2:23), нито може да се докаже, че е свързана с еврейската дума *pašar*, „да наблюдавам“, „да бдя“, „да пазя“.

6. Обикалял. Буквално „опитал се“. Враговете на Павел сега представят предполагаемото престъпление, довело до ареста му (виж гл. 21:21, 28).

Профан. Гръцки *bebēloō*, „осквернявам“, „осквернявам“. Свързано е с дума, означаваща „праг“. Следователно глаголът означава „прекрачване на праг“. Павел е обвинен, че е превел езичници през границата в двора на Храма, отвъд която са били позволени само евреи (виж том V, стр. 67), и по този начин го е осквернил. Обвинението, отправено тук срещу Павел, е много сериозно както според римския, така и според еврейския закон. Вижте илюстрацията срещу стр. 449.

Взехме. Гръцко *krateō*, „да вземам“, „да грабвам“, което предполага употребата на сила. Те си представяха Павел като опасен престъпник, отвлечен със сила.

Би преценил. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи и всичко, което следва, чак до думите „да дойдат при теб“ в стих 8. Този пасаж обаче преразказва събития, макар и от гледна точка на Тертул, които Лука вече е записал като случили се (гл. 21:32 до 23:30). Стихове 6–8 изобразяват Тертул като обяснение защо е станало необходимо да се безпокои Феликс с този случай. Неговите клиенти са възнамерявали сами да се справят с Павел; Лизий се е намесил.

Според нашия закон, еврейският закон не е предвиждал екзекуция на човек, защото е „мор“, т.е. нарушава общественото спокойствие. Законите на Стария завет са справедливи, благородни и ясни. Но най-добрият закон, както и най-добрата доктрина, може да се превърне в инструмент за преследване в ръцете на своенравни и нетолерантни хора. Въпреки това, в случай на оскверняване на Храма, римският закон е позволявал на евреите да екзекутират нарушителя, въпреки че е бил римлянин (виж том V, стр. 67).

7. Главният капитан. Вижте гл. 22:24.

С голямо насилие. Фактите бяха, че самите евреи бяха виновни за насилие. Те обаче естествено щяха да интерпретират всяка намеса в плановете им като „насилие“.

8. Заповядвайки на обвинителите си. Лисий не беше заповядал така, докато не стана очевидно е, че юдеите са кроили план да убият Павел (виж гл. 23:30).

Като разгледаме кого. Тоест, Павел, като единствена форма на гръцката дума за „когото“ става ясно. Предшестващото лице очевидно не може да бъде Лизий от стих 7, който вече се е обявил в полза на освобождаването на Павел (гл. 23:29) и предварително е заявил ясно намерението си да го защити от вреда (вж. гл. 21:31–40; 22:24; 23:23–31).

Вместо това, антецедентът е думата „човек“ (Павел) от стих 5, както е и на „кой“ и „кого“ от стих 6. Внимателното изследване на местоименията в стихове 6–8 е склонно да подкрепи заключението, че част от тези стихове не е била в оригиналния текст на Деяния (вижте стих 6).

9. Съгласи се. Или се присъедини към обвинението. Тертул беше говорител на юдеите и те потвърдиха предполагаемата истинност на казаното от него.

10. След това Павел. Защитата на Павел е категорично отричане на обвинението, повдигнато срещу него (виж стихове 12, 13). Той изтъква четири точки: (1) Той е дошъл в Йерусалим, за да се поклони и да донесе „милостиня“ и „приношения“ (стихове 11, 17). (2) Той не е направил никакъв смут (стихове 12, 18). (3) Той предизвиква обвинителите си да докажат обвиненията си, като представят свидетели (ст. 13, 19). (4) Той настоява, че единственото му прегрешение е подчинението на Бога и Неговия закон и вярата в

възкресение (ст. 14, 15, 21). Първата половина на неговата защита очевидно е общо твърдение (ст. 11–16); а втората половина е подробно повторение на точките, изложени в това твърдение (ст.

16–21). Процедурата вероятно е била проведена на гръцки. Ако Павел беше говорил на латински, Лука несъмнено щеше да го отбележи, както направи, когато Павел използва еврейски (гл. 21:40).

Дълги години съдия. Феликс вероятно е бил прокуратор около шест или осем години преди това този път, по-дълго от повечето прокуратори на Юдея (виж том V, стр. 70). Освен че е служил собствения си мандат като управител, Феликс вероятно е бил известно време съвместен прокуратор с Куман (Тацит, Анали, xii. 54).

Отговор. Гръцки *apologeomai*, „да се защити“. Павел „с радост“ приема, че Феликс е достоен за неговото доверие. Той знаеше също, че Феликс разбира еврейските обичаи. Но смелостта му се основаваше на трайното обещание за божествена защита (гл. 23:11).

11. Може би разбираш. Феликс лесно би могъл да потвърди това твърдение. Не е имало време да се вдигне въстание. Всъщност целта на Павел да дойде в Йерусалим е била съвсем различна (виж стихове 11, 17) и Феликс е знаел, че юдеи от цял свят идват в Йерусалим, за да се поклонят и да донесат дарове.

Дванадесет дни. По общо пресмятане, целият период, откакто Павел стигна до Йерусалим изглежда е било 14 дни, които могат да бъдат изброени по следния начин: Ден 1, пристигане в Йерусалим и посрещане от братята (гл. 21:17); ден 2, среща с апостолите в Йерусалим (ст. 18–25); дни 3 до 7 (приблизително; вж. АА 406), пет от седемте дни на пречистване (ст. 26, 27); ден 7 (приблизително), нападение от юдеите, спасяване от Лизий (ст. 27–33); ден 8, защитата на Павел пред Синедриона (гл. 22:30 до 23:11); ден 9, заговорът за убийството на Павел, направен и разкрит (ст. 12–22) и заминаването на Павел за Кесария през Антипатрида (ст. 31); ден 10, пристигане в Кесария и явяване пред Феликс (ст. 32, 33); дни 10–14, петте дни от гл. 24:1. Вероятно Павел не е броил деня на пристигането си в Йерусалим или деня на процеса си пред Феликс, а говори за 12-те междинни дни.

Да се поклони. Това беше основната причина Павел да отиде в Йерусалим. Беше абсурдно да си помисли, че човек ще влезе в Храма, за да се поклони на Бога си, и веднага ще се обърне и ще го оскверни.

12. Нито пък те ме намериха. Тук Павел започва категорично отричане и изчерпателно опровержение на обвиненията, първо общо, а след това по-подробно (вижте стих 10). Никой не можеше да каже, че е видял Павел да прави някое от нещата, в които враговете му го обвиняваха. Твърденията на Павел също можеха да бъдат доказани. Нямахме свидетели, които биха могли да докажат, че Павел е говорил или по друг начин се е държал по обиден начин.

Надигане на народа. Буквално „подбуждане на тълпа“. Юдеите бяха тези, които бяха събрали тълпата, за да атакуват Павел (гл. 21:27, 28).

13. Доказвам. Гръцки *paristēmi*, тук означава официално установяване на доказателствена точка чрез точка. Йосиф Флавий използва паристими от масива си от доказателства, че евреите са били подтикнати към бунт от лошото римско управление (Живот 6).

14. Изповядвам. Гръцки *homologeō*, „да декларирам“, „да изповядам“. Павел не е „изповядал“ в чувство за признаване на който и да е аспект от обвинението, повдигнато срещу него.

Пътят. На практика технически термин за християнството (вижте на гл. 9:2).

Ерес. Гръцко *hairesis*, тук означава „секта“ (виж на гл. 5:17; срв. гл. 24:5).

И така, поклонение I. Павел признава, че се покланя на Бога „по начина“ на „назаряните“ (ст. 5). Но по това време не е имало закон, римски или еврейски, срещу това да бъдеш назарянин или християнин. Юдеите не са поискали присъда въз основа на това, че Павел е християнин.

Бог на моите бащи. Павел настоява, че не се е отклонил от вярата на Израел, като е станал назарянин. Той все още се покланя на същия Бог. Той отрича, че е хетеродоксален.

Вярвайки на всичко. Павел не само че все още се покланя на същия Бог, но и все още има пълна вяра и доверие в Стария завет, еврейските писания. Тук Павел опровергава твърдението, че Старият завет е с по-ниска стойност за християните. Всички, които подобно на Павел търсят спасение в Христос, е добре да подражават на неговия пример „да вярват на всичко, което е писано в закона и в пророците“ (вижте Лука 24:27).

В закона. Буквално „според Закона“ (вижте върху Лука 24:44). Както е използван тук в комбинация с „пророците“, „Законът“ е технически термин за Петокнижието, петте книги на Мойсей. Законът и Пророците съставляват две от трите части на еврейския Стар Завет и когато се използва, както тук, по общ начин, изразът е практически еквивалентен на „Стария Завет“. Законът посочва истинския път, а Пророците илюстрират и разширяват Закона. Павел вярва във всичко това. Той не е еретик. Павел намеква, че Старият Завет – върховният авторитет на юдаизма – напълно потвърждава неговите вярвания и практика като християнин.

15. Надежда. Вижте Рим. 5:4, 5. Без надеждата за възкресение и бъдещ живот, Както християнството, така и юдаизмът губят смисъла си (вижте 1 Кор. 15:14, 32; Тит 2:13; 1 Йоан 3:3). Надеждата е една от великите християнски добродетели (Пс. 146:5; Зах. 9:12; 1 Кор. 13:13; Гал. 5:5; Евр. 6:19; 1 Петр. 1:3). За онези, които нямат надежда и са „без Бога в света“ (Еф. 2:12), животът може в най-добрия случай да бъде само едно безполезно преживяване.

Допускам. Гръцки *prosdechomai*, „да призная“, „да очаквам“. Очевидно Павел говори за своите обвинители – поне фарисеите сред тях – присъстващи в съдебната зала (виж гл. 23:6). Юдеите, като цяло, вярвали във възкресението (виж Ис. 26:20; Дан. 12:2, 13; срв. 2 Мак. 7:9; Енох 91:10; Псалми на Соломон 3:16 [виж Том V, стр. 86, 87, 90]).

За мъртвите. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи. Юдеите са били почти уникални сред хората от онова време заради сигурността, с която са проповядвали възкресението на тялото. Идеята за бъдещ живот е била по-малко отчетлива в някои отношения за египтяните, вавилонците, персите и гърците (вж. гл. 17:32). Платониците и дори римските стоици не са имали ясно учение относно живота след смъртта, а циниците и епикурейците са отхвърляли идеята.

Неправедните. Учението на Павел беше не само, че праведните трябва да бъдат възкресени (1 Кор. 15:51–54; 1 Сол. 4:16), но и неправедните (вж. Дан. 12:2). Възкресението ще бъде отделно за всяка категория, както и наградите ще бъдат различни (Рим. 2:5–10). Йоан посочва, че двете възкресения са разделени от 1000 години време (Откр. 20:3–10). Споменаването на възкресението на неправедните от Павел сигурно е предизвикало съвестта на Феликс (вижте върху Деяния 23:24; 24:2).

16. Тук. Тоест, с оглед на вярата, надеждата и благочестивото служение, които той е извършил вече е казано (ст. 14, 15).

Упражнение. Гръцко *askeō*, „упражнявам се“, „стремя се“, „полагам усилия“. Павел приема религиозните си сериозно приема вярванията и практиките си. За него религията е повече от философска система; тя е начин на живот. Той се стреми искрено да постигне успех в духовните въпроси, които смята за жизненоважни за своето щастие (вж. Мат. 7:24–27; Фил. 2:12, 13; 3:7–15).

Съвест. За Павел съвестта, способността да се прави разлика между добро и зло, е била от най-голямо значение (1 Тим. 1:5; 3:9; Евр. 9:14). Отново той твърди, че има чиста съвест пред Бога до настоящия момент (Деяния 23:1; срв. Рим. 9:1; 2 Тим. 1:3; Евр. 13:18).

Без обида. Гръцки *aproskopos*, буквално „нямащ нищо, в което да се удари“.

През целия си живот всичко, което Павел правел, е било предназначено да служи на Бога. Дори като гонител, Павел съвестно е смятал, че служи на Бога (Деяния 26:9, 10; вж. Йоан 16:2). По този начин, животът му илюстрира факта, че да имаш просветена съвест е едва ли по-малко важно от това да бъдеш съвестен. Съвестта, независимо колко „добра“ може да е вече, трябва да бъде внимателна към гласа на Бога (Исая 30:21) и към Неговото Слово (Исая 8:19, 20; 2 Тим. 3:15–17; вж. Мат. 24:21–27).

17. След много години. Последното посещение на Павел в Йерусалим е било около 52 г. сл. Хр., в края на второто му мисионерско пътуване (гл. 18:21, 22). Бяха изминали около шест години (виж стр. 102).

Да донесе милостиня. Павел сега конкретно обяснява целта на завръщането си в Йерусалим. Неговото идване беше в хармония с неговата твърда цел да служи на Бога и на своите ближни (вижте стих 16). Той не беше дошъл да навреди на народа си, а да им донесе полза (вж. Деяния 11:29, 30; 20:35; Рим. 15:25–27; 1 Кор. 16:1–4; 2 Кор. 8:1–4).

Моят народ. Въпреки че по гражданство беше римлянин, Павел все пак беше юдеин по душа и тук без колебание се отъждествява със своя народ (вж. гл. 22:3). Неговата цел, да не говорим за самите „милостиня“ и „приношения“, доказваше, че не е имал намерение да оскверни Храма или да се намесва в службите му.

18. След това. Буквално „в които неща“, тоест, очевидно, докато е бил зает с поднасянето на „милостиня“ и „приношения“. Може би той всъщност не е предавал даровете в точния момент, в който евреите от Азия са го забелязали, а е бил зает с дейности, свързани с това.

Евреи от Азия. Вероятно от Ефес, главният град на римската провинция Азия (вж. Пътванията на Павел), където Павел е преживял много проблеми, отчасти заради юдеите (вж. Деяния 19:13–16; 21:27; 1 Кор. 15:32).

Намери ме пречистен. Когато беше арестуван, Павел беше зает с уреждането на необходимите жертви, а не с вдигането на вълнение (вж. АА 406).

Нито пък с множество. Единствените спътници на Павел били четиримата мъже, с които се бил свързал, за да изпълни обетите си (гл. 18:18; 21:23, 24). Нямаło фактическо основание да се твърди, че това е било подстрекателско деяние (гл. 24:5).

19. Който трябва. Тоест, юдеите от Азия (ст. 18).

Обект. Буквално „да отправят обвинение“. Очевидно обвинението им се е състояло от шумен, подбуждащ тълпата апел към тълпата в двора на Храма (виж гл. 21:27–30). Така предизвиканият бунт (ст. 30–32) и безумните обвинения, повдигнати впоследствие срещу Павел, зависеха изключително от показанията на тези мъже. Но те очевидно вече не бяха на разположение и без преки свидетели на единственото конкретно обвинение, по което Павел беше обвинен (вижте гл. 24:5, 6), делото срещу него трябваше да бъде прекратено.

20. Нека тези. Ако обвинителите от Азия не се явят (ст. 19), Павел предизвиква присъстващите юдеи да изложат конкретни обвинения, за които са знаели лично или за които биха могли да представят приемливи доказателства.

В мен. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тази фраза. Тогава твърдението би гласяло „какво неправилно действие са открили“.

Преди събора. Върховният съвет на евреите не успя да се споразумее за обвинения срещу него; всъщност много членове на съвета бяха застанали на негова страна и по този начин бяха предизвикали почти бунт (гл. 23:1–10). Ако много от юдейските водачи смятаха Павел за невинен и бяха готови да използват сила, за да го защитят, какво биха могли да представят настоящите обвинители на Павел пред Феликс?

21. Освен това. Някои са разтълкували в твърдението на стих 21 идеята, че това, което Павел казва тук представлява признание за неправомерно поведение. Това не е така. Ако в декларацията му пред съвета (гл. 23:6) имаше нещо осъдително, обвинителите му със сигурност щяха да го подчертаят. Вместо това те старателно избягваха да споменават инцидента, който всъщност ги смущаваше. Не само това, разказът за инцидента би доказал, че самите те са разделени относно вината или невинността на Павел и че истинският въпрос е въпрос на юдейска теология. Ако Павел разкажеше целия инцидент, както е вероятно, той по този начин доказваше, че нямат никакво обвинение срещу него, което римски съд дори би разгледал. За реакцията на Феликс вижте стих 22.

22. Когато. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на думите „когато“ и „чух тези неща“. Контекстът обаче ясно показва, че това е смисълът на пасажа. Свидетелството на Павел (ст. 10–21) ясно показва, че обвинителите му нямат обвинения срещу него и затова Феликс оттеглил делото. Той обаче искал да чуе какво още Лисий би могъл да каже за Павел.

По-съвършено знание. Феликс е служил в Палестина няколко години (виж стих 10) и сигурно е научил много както за юдаизма, така и за християнството през това време. Също така съпругата му Друзила, сестра на Ирод Агрипа II (виж стих 24), е била еврейка (виж гл. 23:24).

По този начин. Това е християнската вяра (вижте гл. 9:2; 24:14).

Той отложи. Без повече информация Феликс не можеше да вземе интелигентно решение и затова продължи делото.

Ще знам. Тоест, ще разбере или ще определя.

23. Стотник. Буквално „стотникът“, вероятно един от двамата, които са ескортирали Павел от Йерусалим.

Да пазя. Гръцки *tēreō*, „грижа се за“, „пазя“, „пазя“. Глаголът не означава непременно строго задържане, а съхранение. Феликс изглежда благосклонен към Павел, отчасти поради пробудена съвест (вж. ст. 14–16, 24, 25) и отчасти защото се е надявал на подкуп (ст. 26).

Имайте свобода. Тоест, привилегии, на които един обикновен затворник не би се радвал (вж. гл. 23:16, 17). Той ще бъде арестуван, но няма да изпитва неудобствата на обикновения затвор.

Познанство. Гръцки *idíoi*, „свои [роднини или близки приятели]“ (виж върху Йоан 1:11). Вероятно това биха били Филип (Деяния 21:8) и други християни, живеещи в околностите на Кесария, и евентуално Лука, който е придружил Павел до Йерусалим (ст. 17).

Да служа. Гръцки *hupēreteō*, „да услужвам“, буквално „да подчинявам“ (вижте на гл. 13:5). Това би включвало любезността на социалния контакт, удобството на дрехите и храната, както и предаването на съобщения. Може би Феликс е възнамерявал също така да улесни Павел в уговарянето на договорки с приятелите си за осигуряване на откуп (виж гл. 24:26).

Или ела. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тези думи.

24. Определени дни. Вижте гл. 9:19.

Феликс дойде. Може би Феликс е отсъствал от Кесария за известно време и след завръщането си се е готвил да разпита Павел допълнително.

Друзила. Втората съпруга на Феликс. Тя беше дъщеря на Ирод Агрипа I, внук на Ирод Велики и Мариамна, от бившия еврейски царски дом, Хасмонеите (виж том V, стр. 40).

Следователно Ирод Агрипа II е бил неин брат, а Береника - нейна сестра.

Тя напуснала първия си съпруг, цар Азиз от Емеса, прозелит в юдаизма, за да се омъжи за Феликс („Йосиф Флавий“, Древности хх. 7. 1, 2). Вече била жена на около 22 години. Била на шест години, когато баща ѝ убил Яков (гл. 12:1, 2) и може би е знаела за това трагично събитие. Може би е знаела и за бягството на Петър от затвора (ст. 3–19) и със сигурност за нещастната смърт на баща си (ст. 21–23). Сложните ѝ брачни ситуации показват, че не е приемала насериозно еврейските скрупули. Може би е била любопитна да види и чуе този човек, когото еврейските водачи са се опитвали да убият.

Изпратен за Павел. Вероятно Феликс е възнамерявал да получи допълнителна информация, да задоволи любопитството на Друзила и да впечатли Павел с осъзнаването, че е готов да го освободи – срещу определена цена (виж стих 26).

Христос. Павел би настоявал за вяра в Месията и в Исус от Назарет като Месия (вижте върху Матей 1:1), в смъртта Му за грешниците и спасителната Му благодат, във възкресението Му, в сигурността на завръщането Му и в съда на всички хора. „Вяра в Христос“ тук означава нещата, в които „най-сигурно вярваме“ (Лука 1:1) относно Него.

25. Той разсъждаваше. Обучението на Павел, особено при Гамалиил в Йерусалим, нямаше Съмнението разви естествените сили на ума му и умението му да говори публично. Личният му контакт с Господа чрез видение, близо до Дамаск и в храма в Йерусалим (гл. 9:4–6; 22:17, 18), и ободряващата сила на Светия Дух му бяха дали ясна представа за истината, която направи възможно логичното представяне на жизненоважните евангелски истини, толкова скъпи на сърцето му. Годишният опит в проповядването бяха направили представянето на евангелието от негова страна мощна сила за спечелване на хора за Бога.

Праведност. Гръцки *dikaïosunē* (виж върху Рим. 1:17). Тук Павел несъмнено говори за правилно отношение и правилно поведение както към Бога, така и към ближните. С тази дума Лука обобщава Павеловото изложение на великите истини на закона и евангелието (виж върху Михей 6:8; Мат. 22:36–40). Съвестта на Феликс сигурно се е раздвижила неспокойно, докато е размишлявал върху собственото си поведение (виж върху Деяния 24:2). Не е чудно, че е треперел, когато Павел е говорил и си е представял, че стои пред Божия съд.

Въздържание. Гръцки *egkrateia*, „самоконтрол“ или овладяване на апетитите и страстите (вижте върху Галатяни 5:23). Тази черта на характера е от особено значение за един лидер и Павел несъмнено обяснил на Феликс как може да я постигне.

Съд. Гръцки *krima*, присъдата, произтичаща от съд (виж върху Йоан 9:39), тук, окончателният съд. Феликс сега седеше като съдия; след това щеше да застане като обвиняем пред Божия съд. Алчността, жестокостта и разточителството на Феликс (Тацит, Анали, xii. 54; История, ст. 9) правеха посланието на Павел особено уместно. Павел или познаваше характера на човека, на когото говореше, или беше воден от Светия Дух да подчертае точно нещата, от които Феликс се нуждаеше. Павел не беше просто етичен учител; той не се ограничаваше до абстрактни аргументи за красотата и полезността на справедливостта и въздържанието. Неговите

Думите бяха изключително практични и представляваха поканата на Небето към Феликс и съпругата му да се обърнат към истинския Бог.

Трепереше. Гръцки *emphobos*, „ужасен“, „уплашен“. Думата означава не физически, а психическо възмущение. Светият Дух действаше върху разтревожената съвест на прокуратора, изобличавайки го „за грях, за правда и за съд“ (Йоан 16:8). Подобно на бесовете, Феликс повярва и трепереше (Яков 2:19) – духом. Управителят, който отказваше на Павел правосъдие с надеждата да спечели подкуп за освобождаването му, трепереше при мисълта да се отчита за делата си пред Съдията на вселената.

Удобен момент. Феликс успокои съвестта си, като отложи лично решение. Той не отхвърлил категорично призива на Светия Дух, а колебаейки се пред правилното решение, бил решен да отложи мъчителната задача по поддръждането на личните си дела. Най-„удобното време“ за тази често неприятна задача винаги е настоящето, но за човека с гузна съвест настоящето винаги е най-неудобното и обезпокоително време.

Ще се обадя. Феликс се обаждал на Павел отново и отново (ст. 26), но никога не стигнал дотам, че решение. Той така и не намери „удобния сезон“, за който говореше.

26. Трябваше да бъде дадено. По-скоро „щеше да бъде дадено“. Ако Павел беше достатъчно важен За да предизвика толкова много съпротива от страна на еврейските водачи, Феликс си мислел, че свободата му трябва да струва значителен подкуп. Тъй като Павел е бил носител на дарове на ерусалимските евреи (ст. 17), Феликс е възможно да е заключил, че има богати приятели, които биха купили освобождаването му. Може би Феликс е смятал, че сред приятелите, на които е позволил да посетят Павел (ст. 23), може да има някои, които биха го направили.

За да го освободи. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тези думи. Контекстът обаче ясно показва, че това е било неговото намерение.

По-често. Феликс продължи да говори с Павел, защото все още чувстваше безпокойство от ум относно „правда, самообладание и правосъдие“ (ст. 25) и понеже се надяваше на подкуп – наистина странна комбинация от мотиви, Той не получи нито подкупа, нито душевен мир.

Причастен. Гръцката дума предполага приятелски разговор. Контрастът между Павел и Феликс е драматичен. Като Савел от Тарс, Павел се е стремил да угоди на онези, които го издигаха на висока позиция в собствения му народ. Но той обърна гръб на всичко, което един млад евреин би могъл да пожелае (вж. Фил. 3:8, 10), и вместо това се съюзи с омразна секта и изпита срама и страданията, които християните срещаха отвсякъде. Феликс, надявайки се да се издигне чрез зли методи сред своя народ, се оказва, че се отнася справедливо към презириания Павел и завижда на смелата честност на Павел в убежденията му. Той сигурно е размишлявал в сърцето си дали да не приема ученията на Павел сериозно, защото изглежда, че в известен смисъл се е радвал да разговаря с човек, толкова способен, пряк и съвестен като Павел.

27. След две години. Буквално „когато се навършиха две години“ или „бяха изминали“. Това изглежда, че чрез приобщаващо пресмятане се прави извод за две пълни години, а не за части от две години (виж том I, стр. 182; том VI, стр. 99, 101, 102).

Порций Фест. Вижте том V, стр. 71. Йосиф Флавий рисува характера на този прокуратор в по-приятни цветове от тези на Феликс („Война xi. 14. 1“), но го показва в същото затруднение с бунтовете и убийците, както и неговия предшественик („Древности xx. 8. 9, 10“).

Влезе в стаята на Феликс. Буквално „Феликс получи наследник“, тоест, Феликс беше наследен от Фест. Годината била около 60 г. сл. Хр. (виж стр. 102).

Оказвай на юдеите удоволствие. Буквално „спечели благоволенieto на юдеите“. Оставяйки Павел затворник, заложник на съдбата, Феликс се надяваше да облекчи оплакванията, които юдеите му отправяха в Рим. Дори в немилост той си играеше с късмета на Павел за своя лична изгода.

Вързан. Това е, в думата „връзки“, силен израз, предполагащ, че снизходителното отношение Павел, първоначално приет като затворник (виж стих 23), може да е прекратил службата си по заповед на управителя, преди заминаването си. Няма информация за това как Павел се е занимавал през двете години задържане от Феликс.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-3AA 419

1-27AA 419-427

5-10AA 420

12-21AA 421

14 1T 43

15 GK 544

16 CT 337; ML 216; TM 120; 2T 327, 585

22-24AA 422

25 AA 423; COL 224; CT 358, 393; FE 434; GC 164; 4T 108

25, 26 AA 426

25, 27 AA 427

ГЛАВА 25

2 Юдеите обвиняват Павел пред Фест. 8 Той се защитава сам 11 и се отзовава на Цезар. 14 След това Фест представя делото си на цар Агрипа 23 и той е доведен. 25 Фест го оправдава, че не е извършил нищо, достойно за смърт.

1. Фест. Вижте гл. 24:27.

Беше дошъл. Тоест, или в областта, която трябваше да управлява, или в офиса си, за да поеме отговорностите му. Вижте Йосиф Флавий, Древности хх. 8. 9; Война ii. 14. 1.

Кесария. Седалището на римската администрация в Палестина (виж гл. 8:40).

Към Йерусалим. Това беше метрополията на подпровинция Юдея. Фест несъмнено оглеждаше територията, на която беше станал прокуратор, решен да разбере проблемите ѝ. Фактът, че е оставил да минат само три дни, преди да тръгне на това пътешествие, говори добре за него като администратор. По способности и почтеност той изглежда е превъзхождал значително Феликс (виж том V, стр. 71).

2. Първосвещеник. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „първосвещеници“.

Исмаил вече е бил първосвещеник, след като наскоро е бил назначен от Агрипа II („Древности на Йосиф Флавий“ хх. 8. 8). Обвинителите на Павел възнамерявали да се възползват от Фест, преди той да е имал време да види еврейските дела в истинската им перспектива.

Началник. Или „водачи“, „първенци“. Най-богатите и видни евреи са били членове на съвета и в по-голямата си част са били садукееи. Изглежда, че именно садукееите, тъй като са отричали възкресението, са били главно отговорни за повдигането на обвиненията срещу Павел (вж. върху Деяния 23:6-9; вж. върху Йоан 11:46).

3. Желано благоволение. Те поискаха специално разглеждане на обвиненията срещу Павел. Те бяха сред великите мъже на нацията; Павел не беше. Тяхната чест и почтеност като водачи на народа бяха заложени на карта по този въпрос. Чрез враждебността си към Павел те се бяха поставили в трудно положение. Предполага се, че „благоволенieto“ (харис), което юдеите търсеха, може да е била официална заповед за прехвърляне на Павел под тяхна юрисдикция.

Чакане. По-ранният заговор срещу Павел (виж гл. 23:12–15) не беше изоставен. Еврейското обществено мнение и общото право одобряваха директни мерки при справяне с лица, за които се предполага, че са виновни за нарушаване на определени религиозни разпоредби (вж.

Мишна Санхедрин 9. 6, издание на Сончино на Талмуда, стр. 542). Може би някои членове на съвета също са се обвързали с клетва, както някои фанатици са направили две години по-рано.

4. Задържан. Тоест, под стража. Там Павел беше изпратен от Феликс, там беше безопасно в римски ръце и там щеше да остане, защото нямаше основателна причина да бъде преместен другаде.

Скоро. Тоест, около 10 дни по-късно.

5. Способен. Гръцки *dunatoi*, буквално „могъщи“, „силни“, т.е. мъже с власт или мъже със способности, мъже, квалифицирани да представляват еврейския народ. Същата дума е преведена като „могъщи“ в Лука 24:19; Деяния 7:22; 1 Кор. 1:26; Откр. 6:15. Те биха били мъже с лидерство и положение, вероятно членове на Синедриона.

Слезте с мен. Еврейските делегати трябва да са мъже, достойни да пътуват с Римският управител Фест почиташе тези водещи юдеи и същевременно признаваше важността на случая на Павел. Ревността на юдейските водачи срещу Павел не беше осезаемо угаснала през двете години след последното му изслушване (гл. 24:1, 27).

Всяко зло. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) тълкуването „всичко нередно“, „всяка нередност“, „всяко погрешно“. Думата за „зло“ не е в гръцкия текст, но очевидно е била добавена от преводачите от латинската Вулгата, която гласи *crimen*.

6. Повече от десет дни. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за четене. „не повече от осем или десет дни.“ Този текст подчертава по-скоро краткостта на престоя на Фест в Йерусалим (ст. 4), отколкото неговата продължителност. Несъмнено много проблеми, останали от управлението на Феликс, настояваха за внимание и Фест не можеше да отсъства от седалището на правителството (вижте ст. 1).

На следващия ден. Или „на другия ден“. Юдеите очевидно бяха убедили Фест, че правилното уреждане на случая на Павел е от изключителна важност за задоволителни отношения между римския управител на Палестина и еврейския народ.

На съдийския престол. Процедурата беше като на официален съдебен процес.

7. Юдеи, които дойдоха. Молбата на Фест за делегация от способни и влиятелни мъже беше изпълнена (ст. 5) и еврейските водачи бяха на място, когато Павел беше призован за изслушването.

Наоколо. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „наоколо него“. Някои от онези, които са подавали оплаквания срещу Павел, несъмнено са го познавали като ожесточен гонител на християните четвърт век по-рано и са го мразели като предател на еврейския народ.

Много и тежки оплаквания. През двете години, изминали между тях (гл. 24:27), евреите очевидно са били заети със събирането на всякакви доклади и слухове. Вероятно сега са имали много по-силни аргументи срещу него. Изглежда странно, че копие от този списък с подробности не е било предадено по-късно на евреите в Рим (виж гл. 28:21).

Срещу Павел. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) пропускането на тази фраза.

Не можа да докаже. За Фестус сигурно е било очевидно, че доказателствата по делото срещу Павел не би издържал в съда (вж. гл. 24:13, 19; вж. върху гл. 25:1). Очевидно той не е бил новак в подобни въпроси.

8. Докато той. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) прочитането „докато Павел“.

Отговорено. Буквално „изложи защитата си“. Вероятно той не е отговорил подробно на тривиалните обвинения, цитирани срещу него (ст. 7), а само на тези, които, ако бъдат потвърдени, биха били повдигнати срещу него дори от римски съд. Това са предполагаемите му оскверняване на Храма и презрение към еврейския закон, както и предполагаемите му участие в бунтовни бунтове. Рим е забелязал подобни неща и Фест е можел да бъде подведен да сметне Павел за виновен във въстание срещу римската власт. Лука съобщава за защитата на Павел по тези три точки.

Против закона. Може би юдейските водачи са знаели за учението на Павел, че обрязването е просто символичен акт (вж Рим. 2:23–29), и са го тълкували като опит за нарушаване на закона. Те са повдигнали това обвинение срещу Исус (вж Мат. 2:23–29). 5:17; Марк 2:16; 7:1–5). Юдеите никога не са оспорвали Павел относно съботата, както преди са оспорвали Исус (Йоан 5:16–18).

Срещу храма. Старото обвинение за въвеждане на езичници в Храма (гл. 21:27, 28) вероятно е било преразгледано по време на изслушването.

Срещу Цезар. Ако Павел не беше направил нищо „срещу Цезар“, никой римски съд не би го осъдил. Повърхностността на обвиненията и откровеността на защитата на Павел сигурно са впечатлили Фест, един способен и честен администратор (вж том V, стр. 71).

9. Удоволствие. Или „благоволение“ (вижте на гл. 24:27). Отначало Фест отказал юдейското искане Павел да бъде доведен в Йерусалим (гл. 25:3, 4). Независимо дали е бил повлиян от обвиненията срещу Павел, той поне е осъзнавал повече от преди силата на юдейските чувства срещу него. Всичко, което Фест би могъл разумно да направи, за да угоди на юдеите, разбира се, би допринесло за успеха на неговото управление.

„Ще отидеш ли?“ Беше очевидно, че обвиненията срещу Павел са свързани с юдейското, а не с римското право и затова на Фест му се стори разумно да разследва въпроса в Йерусалим, юдейската метрополия.

Пред мен. Присъствието на Фест на изслушването беше гаранция, че Павел все още ще бъде под римски арест и под римска защита. Еврейските водачи обаче щяха да отговарят за съдебната процедура, а Фест щеше да бъде по-скоро в ролята на заинтересован наблюдател. Той не прехвърляше Павел под юрисдикция на юдаизма, въпреки че предложението предполагаше колеблива готовност за такова прехвърляне. Това предложение на практика обявяваше Павел за невинен по отношение на всяко престъпление „срещу Цезар“. Всички обвинения, които евентуално заслужаваха внимание, бяха свързани с юдейския закон и обичай. Въпреки че като представител на Рим, Фест нямаше друг пряк интерес по делото, желанието му да спечели благоволението на водачите на новия си административен окръг го правеше готов да се съобрази с техните желания, доколкото е възможно. Очевидно предложението не се основаваше на подозрението, че Павел действително е виновен за някакво явно действие или за някакво намерение да извърши такова действие, а единствено като политическа цел.

10. Аз стоя. Буквално „Аз [стоях и] стоя.“ Още от самото начало Павел е бил задържан от римляните. Той е бил спасен от брутално бичуване, благодарение на факта, че е бил римски гражданин. Може би Павел е имал предвид божественото обещание от гл. 23:11, макар че тук не дава никакъв намек за него. Той е бил държан в затвора две години от римляни, действащи под властта на Цезар. За това той напомня на римския управител и отказва да бъде съден пред мъже, чието съучастие в заговор за убийството му вече е било известно (вж гл. 23:12–15, 30; 25:2, 3).

Съдилище. Или „трибунал“. Павел предпочита сравнителната справедливост на римското право към капризната враждебност на неговите разпалени сънародници, които не познаваха друг закон освен този на собствените си егоистични, безотговорни предразсъдъци.

Трябва да бъде съден. Тоест, като римски гражданин.

Към юдеите. Павел категорично отрече целия набор от обвинения срещу него. Заради него не беше нанесена никаква вреда на юдеите, тяхното имущество, характер или религия.

Ти много добре знаеш. Павел знае, че мотивът на Фест в предложението от стих 9 е бил да помири юдеите.

11. Защото, ако. Буквално „ако наистина тогава“. Павел вече е отрекъл всякакво прегрешение срещу евреи, и като предложи да го подвергне на еврейски съд, Фест намекна, че той е невинен по отношение на римското право. Но ако въпреки това е имало някакво оставащо подозрение, че Павел е виновен за някакво престъпление, той е избрал да упражни прерогатива си на римски гражданин да бъде съден съгласно римското право.

Отказвам да не умра. Буквално „Не се моля да предотвратя смъртта“. Сравнете Йосиф Флавий Живот 29. Павел заявява готовността си да се изправи пред резултатите от справедлив процес, каквато и да е присъдата.

Избявам. Гръцки *charizomai*, „да направя услуга“, „да угоди“. Павел не желаше да бъде предаден на обвинителите си само като услуга към тях. Той знаеше, че Фест се опитва да спечели благоволенieto на юдеите. Той отказа да се откаже от правата си на римски гражданин само за да угоди на обвинителите си и да им улесни постигането на злите им планове срещу живота му. Той добре знаеше, че Синедрионът няма да му отдаде нито справедливост, нито милост.

Обръщам се към Цезаря. Павел завършва обжалването си с още едно твърдение за правата си (вж. в гл. 22:25–29). Той е готов да рискува обвиненията, които могат да му бъдат повдигнати в Рим, и справедливостта на Цезар при вземането на решение въз основа на доказателствата. Той отдавна е възнамерявал да посети Рим, макар и не във връзки (Рим. 1:9–12; 15:23, 24). Императорът е бил последната инстанция, която е апелативна инстанция срещу всички подчинени трибунали в цялата империя.

Още от назначаването си за апостол на езичниците, Павел страдаше и неговите Служението му е било възпрепятствано както от юдеи, така и от езичници (виж 2 Кор. 11:24–27). Той доброволно понасял това противопоставяне, ако чрез него Христовото дело можело да се подпомогне (Деяния 20:22–25; 2 Кор. 4:5–18; Гал. 6:14; Фил. 1:12). Въпреки това, той вече бил затворен в Кесария две години, неосъден и без перспектива за нов съдебен процес. Лизий (Деяния 22:29), Феликс (виж гл. 24:23–27) и Фест (виж гл. 25:8, 9, 25) били заключили, че той е невинен за каквото и да е нарушение на римския закон. Въпреки това Феликс задържал Павел по лични причини и за да угоди на юдеите, а Фест очевидно предложил да продължи политиката на помирение с юдеите за сметка на Павел. По този начин, докато Павел оставаше под юрисдикцията на римския прокуратор на Юдея, изглеждаше, че няма изгледи за оправдаване и освобождаване и нямаше голямо значение дали е бил задържан като осъден затворник или просто като политическа пешка. Така или иначе, той не беше свободен да проповядва евангелието, а за някой, за когото животът нямаше други амбиции или интереси, подобна перспектива сигурно е изглеждала непоносима. Други посланици на кръста несъмнено са намирали служението си за възпрепятствано по подобен начин.

В новозаветните времена християнството не се е ползвало със статут на призната религия пред римското право и практикуването и разпространяването на непризнати религии е било забранено.

Рим толерирал християнството само защото първоначално то било смятано за секта на юдаизма, което било признато. Като настоявал срещу Павел и християнството,

Евреите евентуално биха могли да ги лишат дори от тази привилегия и да направят положението им правно несъстоятелно съгласно римското право. Вижте стр. 47, 93.

Предполага се, че като е обжалвал случая си пред Цезар, Павел е целял не само да да осигури решение по собствения си случай, който беше в застой, но също така, може би, да осигури поне известна степен на признание за християнството като самостоятелна законна религия. Можеше да се очаква, че това ще даде на посланиците на кръста по-голяма свобода, където и да отидат, и ще преодолее по-лесно местната опозиция. Дори докато Павел все още беше в затвора в Рим, самият факт, че не му беше възпрепятствано да проповядва евангелието в императорския двор и че поне някои „от Цезаревия дом“ (Фил. 4:22) станаха християни, имаше ефекта да направи други християнски работници „много по-смели да говорят словото без страх“ (вижте Фил. 1:12–14). И когато стане известно, че императорът е постановил оправдаването на най-видния християнски евангелизатор, ще има по-голяма свобода в цялата империя да се проповядва евангелието. Оправданието на Павел от ръцете на императора по този начин ще представлява или поне ще подготви пътя за официално разрешение за проповядване на евангелието.

12. Съвет. Гръцки *sumboulion*, „групата съветници“ на самия прокуратор. Лука

последователно използва думата *sunedrion*, когато говори за еврейския „съвет“, Синедриона (Деяния 5:21; 6:12; 22:30; 23:1; 24:20; и др.). Апелът до Цезар не е бил автоматично удовлетворен, но консултацията потвърждава факта, че тъй като Павел е бил римски гражданин, апелът му не може да бъде отхвърлен.

13. Определени дни. Ясно е, че става дума за кратък период от време (вижте на гл. 9:19).

Цар Агрипа. Тоест, Ирод Агрипа II, син на Ирод Агрипа I (чиято смърт е описана в гл. 12:20–23) и следователно правнук на Ирод Велики (виж том V, стр. 39, 69, 234). Подобно на сестра си Друзила (виж гл. 24:24), този монарх е бил евреин по произход от съпругата на Ирод Велики, Мариамна. Агрипа II е смятан за твърде млад, за да поеме царския престол на Палестина, когато баща му умира (44 г. сл. Хр.; Йосиф Флавий „Древности“, хх. 9. 2), но след смъртта на чичо си скоро след това, той се утешава с управлението на Халкида (пак там хх. 5. 2). По-късно Агрипа получава провинциите на север, преди това под управлението на Филип и Лизаний (пак там 7. 1), с титлата цар. Още по-късно Нерон му дава и някои други градове. В еврейската война от 68–73 г. сл. Хр. Агрипа застава на страната на римляните срещу евреите, които се опитва да разубеди от бунт (Йосиф Флавий „Война“, ii. 16. 4 [345–

401]). Той се оттегля в Рим, където умира през 100 г. сл. Хр. Фест естествено се обръща към Агрипа II за съвет относно разглеждането на случая на Павел. Агрипа е пазил храмовото съкровище и е имал привилегията да назначава първосвещеника. Следователно в известен смисъл той е бил религиозен колега на римския управител и е бил в позиция да даде разумен съвет по отношение на случая.

Берника. Или Береника; най-голямата дъщеря на Агрипа I и сестра на Агрипа II и на Друзила, съпруга на Феликс. Първоначално тя била омъжена за чичо си, Ирод, цар на Халкида (виж том V, стр. 40), когото Агрипа II наследил (виж том V, стр. 234). Както еврейските, така и римските писатели говорят за отношенията ѝ с брат ѝ Агрипа II като за греховни. По-късно тя се омъжила за Полемон, цар на Киликия, но скоро го напуснала и отишла в Рим, за да бъде с брат си. Тя станала любовница на император Тит, който много скърбел, когато Сенатът го принудил да я уволни (Светоний, Тит, vii. 2; Тацит, История, ii. 81; Йосиф Флавий, Древности, хх. 7. 3).

Да поздравя Фест. Това беше първото учтиво посещение на Агрипа II при новия прокуратор, с цел да го посрещне. Агрипа II, разбира се, е бил васален цар на Рим.

14. Много дни. Павел беше доведен пред Агрипа и Береника, когато продължителното им Престоят даде възможност за това. Фест спомена случая на Павел не толкова като въпрос от взаимен интерес, а по-скоро в хода на разговора.

15. Главни свещеници. Вижте стих 2.

Желание за съд. Вижте стихове 1–3.

16. Избавям. Гръцки *charizomai* (виж на стих 11). Римският чиновник не е трябвало да предава обвиняем човек на други за наказание, а само като услуга. Обаче точно това е направил Пилат с Христос. Досието на Фест е било по-почтено (виж том V, стр. 71).

Да умреш. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи. Значението не се променя.

Разрешение. Гръцко *toros*, буквално „място“, което означава „възможност“, а не „разрешително“ в смисъл на разрешение (виж Рим. 15:23). Фест беше решен да даде възможност на Павел да се защити.

17. Ела тук. Вижте стихове 6, 7.

18. Неща. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) тълкуването „зли неща“.

19. Някои въпроси. Тоест, спорни точки, а не запитвания, които трябва да бъдат повдигнати и отговорено. Вижте стихове 7, 8.

Свои. Този израз може да се преведе и като „негови собствени“, като в този случай би се отнасял за Павел.

Суеверие. Гръцки *deisidaimonia*, „почит към боговете“, „религия“ и понякога макар че вероятно не тук, „суеверие“, освен ако не се прави препратка към религията на Павел. Фест едва ли би могъл да опише юдаизма като „суеверие“, без да обиди Агрипа, който самият той номинално е евреин.

Исус. Това е първото записано директно споменаване на Исус в интервюта с Феликс или Фест, но би било невероятно да си помислим, че името Му не е било споменато по-рано. Павел е говорил за възкресението, за което преживяването на Христос е било единствената голяма триумфална илюстрация, и е „разсъждавал за правда, въздържание и бъдещ съд“ (гл. 24:25). Следователно Павел не би могъл да говори, без да спомене за Христос. Като назовава Исус, Фест отразява свидетелството на Павел за Спасителя.

20. Съмнявах се. Фест признава невежеството си относно еврейските вярвания и обичаи. В Йерусалим, седалището на юдаизма, вероятно би било по-лесно да се установят фактите по религиозните въпроси (виж ст. 9). Но Павел отказа да отиде в Йерусалим (виж ст. 10). Когато Павел отиде в Рим, щеше да е необходимо Фест да изпрати със себе си доклад по случая си, а Агрипа, един осведомен юдеин, би могъл да помогне на прокуратора да разбере какво да каже. Освен това, тази молба към Агрипа носеше в себе си подразбиращ се комплимент, който би бил ценен за Фест в бъдещи отношения с Агрипа.

21. Запазено. Гръцки *tereo* (виж гл. 24:23).

Слух. Гръцката дума *diagnosis*, буквално „чрез познание“, показва задълбочено изпит. Вероятно е било технически правен термин. Вижте гл. 23:35.

Август. Гр. Себастос, „почитаем“, „почтен“, „почтен“, еквивалентно на латинското *Augustus*, „величествен“, „августов“, „достоеен за почит“ (виж том V, стр. 37, 38; том VI, стр. 72). Това не е Цезар Август, който е управлявал от 27 г. пр.н.е. до 14 г. сл.н.е. (виж том V, стр.

234), но титла, еквивалентна на Цезар. Римляните са говорили за своя владетел като Август, а не като император.

Цезар. Император по това време е Нерон (54–68 г. сл. Хр.). Вижте стр. 81–84.

22. Бих... чул. Тоест, желал да чуе. Агрипа очевидно беше чувал за Павел и бил любопитен за него и неговите учения. Сравнете желанието на прачичото на Агрипа, Ирод Антипа, да види Исус (Лука 23:8).

23. С голяма помпозност. Може би за да впечатли Фест и да внуши страхопочитание на Павел. Това беше първата възможност на Павел да засвидетелства вярата си пред кралското семейство (виж гл. 9:15).

Място за изслушване. Гръцки akroatērion, „зала за аудиенции“. Това вероятно е било голяма стая, отделена за специални аудиенции от повече или по-малко публичен характер.

Главни капитани. Вижте гл. 22:24. Такъв беше Лизий, който арестува Павел.

Фест събра висшите офицери от гарнизона за тази специална аудиенция, може би за да придаде колорит и важност на събитието в чест на Агрипа.

Видните мъже. Тоест, видните мъже от Кесария.

24. Множеството от евреи. Тоест, еврейският народ като нация, представен, разбира се, от главните свещеници и членовете на Синедриона.

Разправи се с мен. Или „угоди ми“, „помоли ме“, „ходатайстваше пред мен“ (виж Рим. 8:27, 34; 11:2; Евр. 7:25).

Също и тук. Лидерите на Йерусалим очевидно бяха разпалили анти-Павелова партия в Кесария, която се беше присъединила към настояването на новия управител да убие Павел.

Плач. Молбите на юдеите Павел да бъде убит очевидно бяха яростни и шумни (вж. гл. 22:22, 23).

25. Нищо, достойно за смърт. Вижте стих 11. Римлянинът би сметнал за възмутително идея да се осъди човек на смърт за прегрешение срещу юдейската религия. Но Павел се беше обърнал към Цезар и Фест би приветствал предложения за подготовка на доклада си до императора.

Август. Вижте стих 21.

26. Няма нищо сигурно. Фест знаеше толкова малко за юдейската религия, че се чувстваше объркан. да знае как да представи информирано обвинение срещу Павел по обвинение, отнасящо се изключително до въпроси на юдейската религия.

Да пише. Фест трябва да изпрати подробен опис на императорския трон.

Господарю мой. Гръцки ho kurios, „господарят [или „моят“]“, тук императорът Нерон. Когато се използва за императорите, както когато се прилага към Христос, тази титла носи намек за божественост. Август е забранил на когото и да било да го нарича господар, както е направил и неговият наследник Тиберий (Светоний Август iii. 53. 1; Тиберий ххvii), но техните по-нескромни наследници приели титлата от приятели и ласкатели.

Калигула се самопровъзгласил за dominus, латинският еквивалент на kurios, а Домициан приел титлата dominus deus, „господар бог“. Плиний Млади често се обръщал към своя покровител, император Траян, като dominus. Вижте стр. 61, 62.

Особено пред теб. Фест търсеше от Агрипа специална помощ за разрешаването на този труден случай. В същото време Агрипа би бил доволен, ако съветът му бъде уважаван.

27. Неразумно. Римското правосъдие е било справедливо по принцип, въпреки че съдиите, които са го разпореждали, са били твърде често продажни. Фест е бил човек с известна почтеност (вижте върху стих 1).

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–27AA 428–435

6–9AA 429

10–12AA 430

13–15AA 433

16 AA 428

18, 19, 22, 23, AA 434

24–27AA 435

ГЛАВА 26

20

2 Павел, в присъствието на Агрипа, разказва за живота си от детството си, 12 и как по чудо той се обърнал във вярата и бил призван за апостолство. 24 Фест го обвинил в лудост, на което той отговорил скромно. 28 Агрипа почти бил убеден, че е християнин. 31 Цялата компания го обявила за невинен.

1. Агрипа. Вижте гл. 25:13. Младият цар е в ярък контраст с Павел. Това Последен наследник на разложена линия от еврейски царе, Макавеите, и от дома на Ирод, Агрипа се е обявил за евреин, но в сърцето си е бил римлянин. Неговото царуване бележи края на една династия и на една епоха. От самото начало Иродовата династия е била в плен на Рим и със сигурност не е оставила блестящи следи. Пред него стои Павел, вече стар, но силен в убежденията си и уверен въпреки обстоятелствата. Агрипа е циничен, безразличен към истинските ценности; Павел е пламенен за истината, независимо от цената, която му струва.

Протегна ръка. Споменаването на този спонтанен жест подсказва, че Лука може да е бил очевидец (вж. гл. 21:40).

Отговорено. Тоест, направи своята защита (виж гл. 25:8). Правейки тази защита пред Агрипа, Павел се обръща към човек, който номинално е юдеин, но очевидно не е враждебно настроен. Уверен, че ще бъде по-добре разбран, той несъмнено говори с по-голяма свобода и може би по-подробно, отколкото при предишното си изслушване пред Феликс и Фест.

2. Щастлив. Гръцки μακάριος, „щастлив“, „щастлив“, „блажен“ (вижте върху Матей 5:3). Павел е по-спокоен с Агрипа, отколкото с когото и да било, пред когото се е явявал след ареста си. Агрипа можел да оцени много по-точно и бързо от езически магистрат емоциите, изпитвани както от обвинителите, така и от обвиняемите. Павел несъмнено се надявал да достигне до римския ум на Фест чрез този на Агрипа. Въпреки че Павел говорил в своя защита, мислите му несъмнено били главно да провъзгласи Христос на събралите се пред него.

Тяхното обръщане във вярата, тяхното освобождаване от оковите на греха, щеше да означава повече за него, отколкото неговото собствено освобождаване от веригите, които го обвързваха (вижте Деяния 26:29). Павел беше напълно искрен в началното си изказване: „Мисля, че съм блажен.“

Докосващ. Или „относно“.

3. Особено. Тази дума вероятно се отнася до щастието на Павел (ст. 2) да разкаже всичко на Агрипа, а не до това, че Агрипа е експерт над други видни и добре осведомени евреи (вж. гл. 25:26).

Обичаи и въпроси. Вижте гл. 6:14; 21:21.

4. Начин на живот. Поведението на Павел, неговите жизнени принципи и неговата житейска философия.

20Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 23:35). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

В началото. По-скоро „от самото начало“. Павел бил дошъл в Йерусалим като младеж. Още в Тарс, от детството си, той беше потопен в еврейския начин на живот. В Йерусалим беше прекарал годините, в които така оформяше характера си, и всички, които го познаваха оттогава, можеха да свидетелстват за начина му на живот сред тях.

В Йерусалим. Или „и в Йерусалим“. Този превод би подсказал, че дори в Тарс Павел е общувал предимно със собствения си народ, който несъмнено е образувал самостоятелна колония в този езически град (вижте гл. 9:11). Павел е бил дълбоко пропит с еврейските обичаи и предразсъдъци и е малко вероятно да им се противопостави. По-нататъшното му обучение в Йерусалим като младеж би задълбочило детския му опит и лоялност.

Познавайте всички юдеи. Много видни юдеи познаваха Павел, а още повече знаеха за него, главно като млад мъж, приет в Синедриона (гл. 8:1, 3; АА 102) и поради репутацията, която си е спечелил като пламенен гонител на омразната назарянска секта. Поради доверието на водачите в него, му е била поверена специалната мисия в Дамаск (гл. 9:1, 2).

5. От началото. Или „от самото начало“ – израз, който Лука използва по подобен начин относно познанията си за евангелската история (Лука 1:3).

Ако биха свидетелствали. Но те не искаха да говорят в полза на Павел нещата, които лично знаех, че е истина.

Най-строг. Буквално „най-строг“. Гръцката дума няма двойната препратка. превъзходен. Сравнете Фил. 3:4–6.

Секта. Думата може да означава или „ерес“, или „секта“ (вижте гл. 5:17; 15:5; 24:14). Тук това определя фарисеите като секта.

Фарисей. Вижте том V, стр. 51, 52.

6. Съден съм. Или „да бъда съден“, тоест въпреки лоялността си към основните принципи на юдаизма (ст. 4, 5). Като християнин, Павел не вярваше „в нищо друго освен в това, което пророците и Моисей предсказаха, че ще стане“ (ст. 22).

Обещанието. Тоест, обещанието за идващия Месия, в което всички други обещания към Израел, което дванадесетте племена винаги са очаквали и което Павел заявява, че е намерило своето изпълнение в Исус. В обещанието за Месия е имплицитно заложено Неговото възкресение (вижте Исая 53:10–12), защото от каква помощ би могъл да бъде мъртъв Месия на Израел? За Павел възкресението на Исус е бил великият централен факт, който е оправдавал всичките му надежди за бъдещето (1 Кор. 15:12–23; Фил. 3:10, 11; 1 Сол. 4:13–18; Тит 2:13). Основната трудност с юдейската мисъл относно Месията е била, че евреите са се концентрирали толкова много върху старозаветните обещания за национално величие и идването на Месия, предопределен да победи враговете им – всичко това, несъмнено, е било предвидено от пророците (вж. том IV, стр. 27–32) – че са загубили от поглед факта, че Месията първо трябва да страда и да умре за греховете им (вижте върху Лука 4:19). Павел е знаел, че обещанията за слава ще бъдат изпълнени при второто пришествие на Христос (1 Кор. 15:51–54; Евр. 9:28).

Нашите бащи. Включително, по-специално, Авраам, Исаак и Яков.

7. Към кое обещание. Тоест, благословието, обещано на Авраам (Битие 12:1–3) и повтаряно на потомците му от поколение на поколение. За Павел Исус е бил олицетворение, инструмент и осъществяване на тази благословия (Рим. 4:12, 13; 1 Кор. 1:30).

Дванадесет племена. Въпреки че десет от племената бяха разпръснати до голяма степен сред народите, където бяха прогонени като пленници, те все пак бяха смятани за наследници на обещанията. Без съмнение остатък от тези племена беше останал верен

към Бога (вж. 1 Царе 19:18). Яков адресира посланието си „до дванадесетте племена, които са разпръснати“ (Яков 1:1). Пророчицата Анна беше от племето на Асир (Лука 2:36). През годините след възстановяването много от изгнаниците сигурно са се върнали в родината си. В Талмуда (Беракот 20а, изд. Сончино, стр. 120) се казва, че равин Йоханан е „от потомството на Йосиф“.

Мигновено. Гръцки *en ekteneia*, „сериозно“. Думата „мигновено“ вече не предава значението, изразено от гръцки.

Ден и нощ. Този израз засилва идеята за пламенността и искреността с които благочестиви евреи са практикували своята религия.

Агрипа. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тази дума.

Обвинен съм. Павел е бил оспорван за два основни аспекта на месианската надежда: (1) че Исус е Месията и (2) че Месията е възкръснал от мъртвите (вижте на стих 1).

б). Павел, евреин от евреите и фарисей от фарисеите, е обвинен от своите сънародници въз основа на самата надежда, върху която се основава юдаизмът. Той, най-строгий от строгите, е заклеймен като отстъпник - най-пламенният патриот е обявен за предател!

На евреите. Тоест, от евреите. Те от всички хора е трябвало да защитават Неговото кауза пред езичниците, вместо да се явяват в ролята на обвинители!

8. Нещо невероятно. За Павел, фарисей и християнин, вярата във възкресението на мъртвите като цяло, и Исус в частност, беше неизбежно. Без надеждата за възкресение цялата тъкан на юдейската вяра (виж гл. 24:15) - да не говорим за тази на християнството (виж 1 Кор. 15:12-22) - се разпада. Без надеждата за възкресение, вярата в Бога губи смисъла си (виж върху Мат. 22:32; 1 Кор. 15:14, 17, 19).

Ти. Местоимението е в множествено число, като по този начин включва цялата аудитория.

9. Противно. След като Павел се е борил с християнството „с чиста съвест“ (гл. 23:1), но това беше съвест, станала нечувствителна от годините на еврейска среда и образование.

Името. Често срещан израз в Деянията, обозначаващ Възкръсналия (виж върху гл. 2:38), който всъщност е бил въплъщение на всички надежди на Израел (виж върху Йоан 1:14).

10. И аз го направих. Странно е да се мисли, че Павел, великият герой на ранната църква, апостол на езичниците и автор на почти една трета от Новия завет, е бил някога ярка звезда на небосвода на юдаизма, високо ценен сред евреите (виж гл. 7:58; 8:1; 9:1, 2; 22:4, 5). Някога той е бил повишен във висока чест (вж. АА 102) и му са били поверени важни отговорности (гл. 9:1, 2) от самите мъже, които сега толкова яростно го обвиняват, или от техните непосредствени наследници. Неговата работа като преследвач не е била резултат от изблик на гняв, а е била планирана кампания на благочестив човек, амбициозен да служи на своята нация и църква и напълно безмилостен в постигането на целите си. Освен това, тези дейности са били съсредоточени в Йерусалим, където враговете му, още по-огорчени, защото някога са били приятели, сега кроят планове да го убият (гл. 25:1-3).

Осъден на смърт. Лука споменава конкретно само смъртта на Стефан. Очевидно е имало и други, за чиято смърт Павел е бил отговорен.

Дадох гласа си. Тоест, гласувах.

11. Във всяка синагога. Очевидно ранните вярващи не са се отделили от синагогите, а са продължили да се покланят заедно със своите еврейски братя там и в Храма (гл. 2:46). За синагогите като места за наказание вижте Мат. 10:17; 23:34;

Марк 13:9; Лука 12:11; Том V, стр. 56. Около 205 г. сл. Хр. Тертулиан нарича еврейските синагоги извори на гонение (Скорпиак 10).

Принуден. Буквално „продължаваше да налага“ или „се опитваше да наложи“.

Да богохулстваш. Тоест, да се отречеш от вярата в Христос като Месия (вж. Лев. 24:11–16). Плиний (ок. 108 г. сл. Хр.) установява, че християните предпочитат смъртта, отколкото да осъждат Христос (Писма х. 96).

Луд. Буквално „ядосан“, „ядосан“. Павел е бил религиозен фанатик, може би отчасти в опит да се задушат молбите на Светия Дух (виж 1 Тим. 1:13).

Странни градове. Тоест, чужди градове, тоест градове отвъд границите на Палестина.

12. При което. Буквално „в [преследване на] кои неща“, което означава „по коя задача“.

С власт. Павел беше пътуващият комисар на Синедриона срещу ереста. Той беше генерален инквизитор на юдаизма.

13. По пладне. Ослепителната светлина не беше слънчева, защото Павел беше пътувал с часове под нарастващата му яркост, без да изпитва дискомфорт. При най-ярката слънчева светлина, свръхестествена светлина, дори по-ярка от тази на слънцето, го заслепи. В стихове 13–18 се обсъждат само моменти от разказа за обръщането на Павел, които не са коментирани в гл. 9:1–22 (виж стр. 228).

14. Глас, който говореше. Всички чува звука; само Павел разбра думите (вижте на Деяния 9:4, 5; вж. Дан. 10:7; Йоан 12:28, 29).

Ритай срещу остен. Изглежда, че това е била добре позната гръцка поговорка, която е могла да бъде разпространена сред всеки земеделски народ, дори сред евреите. Цифрата е извлечена от обичая на източния орач да използва железен остен, за да ускори бавния ход на воловете си. Възможно е сцената действително да се е разигравала край пътя за Дамаск и Господ да я е взел като подходяща илюстрация за посланието Си към преследвача. (За употребата на съвременни пословици от Исус вижте Лука 4:23.) Формата на глагола, преведена като „ритам“, може да се разбира като „да продължавам да ритам“, а думата, преведена като „убожда“ (kentra), означава „остени“ (вж. 1 Кор. 15:55, където се появява в единствено число и се превежда като „жили“). Божественото послание подсказва, че съвестта на Павел е съпротивлявала енергично на призивите на Светия Дух (вж. Деяния 8:1). Духът на Гамалиил, учителят на Павел (гл. 22:3), беше по-толерантен от този, който Павел проявяваше сега. Това образование, както и фактът, че преди обръщането си във вярата Павел вече е имал роднини, които са били християни (Рим. 16:7), несъмнено са били фактори за неговата духовна криза.

15. Аз съм Исус. Гръцки: egō eimi Iēsous (виж на гл. 9:5).

16. Направи те служител. Вижте гл. 9:10, 15, където Бог напътства Павел чрез Своите представители, Ананий от Дамаск.

Което си видял. Текстовите доказателства са разделени (вж. стр. 10) между това и прочита „в което си ме видял“. Павел действително е видял своя Господ (Деяния 22:17, 18; 1 Кор. 9:1; 15:8). Именно въз основа на това пряко поръчение Павел предявява претенцията си за апостолство. Той знае от личен опит, че Христос наистина е възкръснал (вж. Гал. 1:15–18; 1 Тим. 2:7). За да бъде истински, един свидетел трябва да има познания от първа ръка за това, за което свидетелства.

Ще се явя. Христос се явявал на Павел многократно, за да го напътства и да се намесва (виж Деяния 18:9, 10; 22:17–21; 23:11; 1 Кор. 11:23; 2 Кор. 12:1–5). Павел бил

очевидец на възкръсналия Господ и познавал от личен опит истината за възкресението.

17. Избавя те. Това и други подробности за преживяването не са споменати в предишни разкази (гл. 9:22). Това не е било обещание, че Господ ще предпази Павел от опасност, а че ще бъде с него във времена на опасност.

Хората. Тоест, юдеите, за разлика от езичниците (вж. ст. 23).

Изпращам те. Местоимението „аз“ е емфатично. Не по-малко личност от самия Исус упълномощава Павел с апостолство.

18. Отвори им очите. Вижте Лука 4:18. Обещание за успех в мисията му. Павел знаеше, че дяволът е заслепил духовните очи на хората (Римляни 1:20–32; 2 Коринтяни 4:4). Дори докато Исус му говореше, Павел страдаше от физическа слепота. Колко добре можеше да оцени нуждата от отваряне на очите!

Обърнете ги. Или „за да се обърнат“. Сега, след като очите им бяха отворени, те можеха да видят сигурна смърт в края на пътя, по който пътуваха. Това би трябвало да ги накара да се обърнат.

От тъмнина към светлина. Вижте Йоан 1:4–9.

Силата на Сатана. Сатана беше подвел всички хора към грях. Той наистина беше авторът на греха. Само превъзходната сила на Христос може да освободи хората от лапите му.

Прошка на греховете. Както евреите, така и езичниците не можеха да се отърват от греха. Евангелието им направи достъпна благата вест за прощението – изпращането – на греха (Йоан 1:7–9; 1 Петрово 2:24).

Наследство. Вместо суетите на този временен свят, остаряване в нечестие, Павел трябваше да предложи на езичниците „наследство нетленно, чисто и неувяхващо“ (1 Петрово 1:4).

Осветени чрез вяра. Павел често споменава освещението, процесът на трансформация на характера, през който светиите трябва да преминат. Към моменталното освобождаване от вината за греха, чрез оправдание (вижте върху Рим. 4:8), се добавя многократно и непрекъснато посвещаване на ума и живота на целта за съвършенство в Христос. Това е „дело... на цял живот“ (вижте АА 560–562). Вижте върху Мат. 5:48. Както всички християни, Павел изпитваше непрекъснато посвещаване, преминавайки от победа към победа в Христос (Фил. 3:12–14; вижте върху Рим. 8:1–4).

19. Не бях непокорен. Павел не „ритаху срещу бодлите“ (вижте на стих 14). Той се предаде напълно в отговор на видението, което Христос му даде. Това посвещение беше толкова пълно, че оттогава нататък той никога не се поколеба, след като пътят на дълга му стана ясен. Той поиска само да знае какво изисква неговият Господ и след това го направи (вижте гл. 16:6–12). През целия си живот единственият му въпрос беше: „Какво да правя, Господи?“ (гл. 22:10). Той все още можеше да избере да не се подчини, но „любовта Христова“ го ограничаваше (2 Кор. 5:14).

Небесното видение. Вижте гл. 9:3–7. Това не беше сън. Саул буквално срещна своя Господа на пътя за Дамаск и Го опознаха лично – в известен смисъл по-лично от онези, които Го познаваха плътски. За Павел това видение остана жива реалност. Павел знаеше в кого е повярвал (2 Тим. 1:12).

20. Изяви. Буквално „обяви“ или „обяви“. Павел беше Божият евангелист, Неговият вестител на добрата новина.

Тези от Дамаск. Павел се зае да работи веднага там, където се намираше по време на обръщането си във вярата, точно на мястото, където възнамеряваше да нанесе тежка вреда на църквата (вижте гл. 9:19–22).

В Йерусалим. Павел се завърна в Йерусалим около три години по-късно (Гал. 1:18). Там, в рисквайки живота си, той засвидетелствал с такава смелост, че евреите, особено елинистическите евреи (виж върху Деяния 6:1; 14:1), били вбесени (гл. 9:29).

Всички брегове. Тоест, целият регион. Точно когато Павел продължи тази евангелизация в Юдея не е ясна, въпреки че това е станало може би по време на едно или повече от неговите пътувания до Йерусалим (виж Деяния 11:29, 30; 12:25; 15:3, 4; 18:22; 21:8–15; вж. Гал. 1:22).

Езичниците. Мисията на Павел към езичниците започва около девет или десет години по-късно в Антиохия в Сирия (гл. 11:25, 26; 13:1–4).

Покайвам се. Гръцки μετανοεῖν, „да променя мнението си“ (виж върху Мат. 3:2; Деян. 3:19–21).

Вършете дела. Вижте Матей 3:8. Павел тук не защитава праведност чрез дела, а вида „дела“, които характеризират живот, постигнал праведност чрез вяра в Христос. Той няма предвид, че е възможно да се спечели праведност чрез извършване на определени дела, а по-скоро, че истинската праведност автоматично произвежда дела, съизмерими с и които свидетелстват за присъствието на Божията благодат в живота. Никой евангелист никога не е подчертавал повече от Павел славния факт на праведност чрез вяра чрез Божията спасителна благодат (Римляни 3:21, 22, 27; Ефесяни 2:5–8). Но когато Павел споменава безплатния дар на спасението, той също се спира, както тук, на добрите дела, които следват (вижте Римляни 8:1–4). Човекът на вярата установява закона (Римляни 3:31), защото е „сздаден в Христос Исус за добри дела“ (Ефесяни 2:10). Винаги, когато има истинска праведност чрез вяра, тази праведност е очевидна в добрите дела. „Вярата без дела е мъртва“ (вижте Яков 2:14–24).

21. Хвана ме. Вижте гл. 21:27–31.

22. Божията помощ. Вижте гл. 21:31, 32; 23:11, 12, 30. За човешките очи Лисий и неговите войници бяха спасили Павел, но той знаеше, че Бог е изпратил помощта (виж гл. 23:11).

Свидетелстване. Вижте гл. 9:15; 26:1.

Пророците и Моисей. Тоест, Старият завет (вижте върху Лука 24:44). Павел многократно потвърждава своята увереност и лоялност към Писанията (вижте върху Деяния 24:14). Пророчествата за Месията, изпълнени в Исус, са разпръснати из страниците на Стария завет.

23. Христос. Буквално „Христосът“ (вижте върху Матей 1:1).

Трябва да страда. Страданията, смъртта и възкресението на Христос бяха самите спорни точки между евреите и Павел. В юдейското месианско мислене нямаше място за страдащ и умиращ Месия и следователно нямаше причина Месията да възкръсне от мъртвите (вижте върху стих 6). Твърдението на Павел тук е почти идентично с това на Исус по пътя за Емаус (вижте върху Лука 24:25–27). „Разпнатият Христос“ винаги е бил „препятствие“ за евреите (1 Коринтяни 1:23). Вижте върху Деяния 13:27–37.

Първият, който трябва да възкръсне. Христос е „първият плод на починалите“ (1 Кор. 15:20), „първороден от мъртвите“ (Кол. 1:18). Той беше и първият, който прогласи, че мъртвите ще живеят чрез вяра в Него (Йоан 5:21–29; 11:23–26). Христос не беше първият по време, който възкръсна от мъртвите. Моисей е първи в този смисъл (Лука 9:28–30; Юда 9). Христос беше „първият“ по известност и като автор на живота (Кол. 1:15, 16; 3:4). След като победи смъртта (Деяния 2:24; Откр. 1:18), Той гарантира живот на всички, които се уповават на Него и на Неговата сила. Неговото възкресение беше залог за всеобщото възкресение на праведните (1 Кор. 15:12–22). Той е, Който „изведе наяве живот и безсмъртие“ (2 Тим. 1:10).

Покажете светлина. Или „провъзгласете светлина“. Евангелието, толкова старо, колкото и нуждата на човечеството от Спасител, се провъзгласява с нова сила в светлината на Неговата смърт и възкресение. Вижте върху Йоан 1:4–9.

Хората. Тоест, евреите. Симеон нарече младенеца Исус „светлина за просветление на езичниците и слава на“ Неговия „народ Израил“ (Лука 2:32).

Езичниците. За които Павел беше избраният пратеник на небето, за да провъзгласи светлината на истината (вижте гл. 9:15).

24. Говори за себе си. Тоест, представи се в защита.

каза Фест. Той беше чул повече, отколкото можеше да разбере или може би искаше да чуе. Протестът му беше шумен. Проповядването на кръста е „глупост“ за ушите, настроени към земята (1 Кор. 1:23).

Извън себе си. Тоест, луд, както по-късно тук и в стих 25. Фест вероятно е бил искрен в вярвайки, че обсебеността на Павел от възвишени теми е повлияла на ума му. Това, което Агрипа би могъл да разбере, ако искаше, беше напълно отвъд римлянина Фест.

25. Най-благороден. Тоест, отличен, почетна титла в обща употреба и подходяща за Високата длъжност на Фест (вижте върху Лука 1:3; Деяния 23:26; 24:3).

Трезвост. Противоположността на лудостта, в която го обвиняват.

26. Царят знае. Павел се обръща към Агрипа с молба да признае историческата точност на твърденията си относно Христос.

Говорете свободно. Разказът за обръщането на Павел, записан в тази глава, е даден подробно от версиите на същия разказ в гл. 9 и 22. Павел наистина говореше свободно, отчасти защото в лицето на цар Агрипа имаше информиран слушател, а може би отчасти защото осъзнаваше, че това вероятно е последното му изслушване в Палестина. Много зависеше от това, както за него самия, така и за неговите слушатели.

Нищо от тези неща. Тоест, животът и служението на Исус, Неговата смърт и възкресение, преживяването на Петдесетница, чудесата, извършени от Петър, Йоан и другите апостоли, удивителното обръщане на Павел във вярата, забележителните резултати, които последваха проповядването на евангелието.

Не е направено в ъгъла. Фарисеите се оплакваша, че „светът е изчезнал“ Исус (Йоан 12:19) и юдеите казали на магистратите в Солун, че апостолите са „обърнали света с главата надолу“ (Деяния 17:6). Интересът и възнението, както и споровете, които съпътстваха провъзгласяването на евангелието, потвърждават казаното от Павел.

27. Вярваш ли? Вероятно, като евреин, той е вярвал. Пророците са предсказали всичко това Павел разказва за Исус. Вижте стих 22.

Знам. Не желаейки нетактично да постави Агрипа в трудно положение, Павел предвижда отговора му. Агрипа осъзнава, че всичко, което Павел казва, е истина, но за него знанието и убеждението не успяват да доведат до действия (вж. върху Матей 7:21–27).

28. Почти. Гръцки *en oligō*, буквално „след малко“, вероятно „след малко [време]“, но никога „почти“. Неяснотата на гръцкия текст на този стих е довела до различни опити за превод и екзегеза. Коментаторите като цяло са заключили, че Агрипа е говорил с ирония, сякаш за да омаловажи сериозния апел на Павел от стихове 26, 27. Ако е така, иронията му е била маска, за да скрие истинските му чувства (виж АА 438). Подобно на Агрипа, онези, които са дълбоко убедени, често говорят и действат по безразличен начин, особено в присъствието на невярващи сътрудници. Въпреки че е дълбоко убеден, Агрипа може би е искал да създаде у събралите се в залата за аудиенции на прокуратора впечатлението, че смята Павел за наивен да мисли, че затворник може да обърне цар за толкова кратко време или с толкова кратко обяснение.

29. Не само ти. Нищо не се обезсърчи, Павел все още настоява за молбата си. Бяхме. Буквално „може би ще станем“.

И почти, и напълно. Буквално „дали в малко или в много“, с препратка към „в малко“ от възклицанието на Агрипа (ст. 28). Колкото и малко или много да е дал Павел като доказателства, те са достатъчни, за да се обоснове обжалването пред информиран юдеин като царя.

Освен тези окови. Докато Павел жестикулира с ръце, той си спомня веригите, с които е окован.

30. След като той каза това. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тези думи.

Царят се изправи. Разговорът завършва без видими резултати от умелото, но кратко представяне на Павел и неговата искрена молба. Колко дълбоко е било разочарованието на Павел, може само да се гадае.

31. Разговаряха помежду си. Вместо това, „те говореха помежду си“, обменяйки си мнения по случая на Пол.

Нищо, достойно за смърт. Павел може да е бил „луд“ (ст. 24, 25), но не е бил опасен. Фест и Агрипа очевидно са били склонни да признаят, че Павел е бил искрен, информиран и пламенен от ревност за Бога.

32. Пуснат на свобода. Вижте гл. 25:11.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1-3AA 435

1-32AA 435-438

5 ГК 213

8-19AA 436

9-11AA 103

10, 11 SC 41; 5T 641

12 AA 123

12-14AA 114

16-18AA 126

18 AA 159; МБ 109

20 AA 125

20-27AA 437

28 EW 207; GC 164

28, 29, изд. 67; SR 313

28-32AA 438

ГЛАВА 27

1 Павел плава към Рим, 10 предсказва опасността на пътуването, 11 но не е така повярваха. 14 Те са хвърляни напред-назад от бурята, 41 и претърпяват коработрушение, 22, 34, 44 но всички се връщат благополучно на сушата.

1. Отплаване към Италия. Накрая, макар и при много по-различни обстоятелства от тези, които е възнамерявал, Павел щял да осъществи дългоочакваното си желание да „види Рим“ (Деяния 19:21; виж Римляни 1:15; 15:22-24; карти стр. 444 и срещуположната стр. 33).

Те предадоха Павел. Войниците, които бяха надзиравали Павел по време на престоя му в Кесария, го предадоха на офицер за пътуването до Рим.

Други. Гръцка дума heteroi, означаваща клас затворници, различни по някакъв начин от тези на Павел.

Юлий. Характерно римско име.

Центурион. Римски офицер, командващ 100 души (виж гл. 10:1).

Група. Гръцки *spreiga*, „кохорта“. Римска помощна кохорта, каквато очевидно е била тази, вероятно се е състояла от 1000 мъже (виж гл. 21:31; 23:10). Правени са различни предположения относно самоличността на тази „банда“ от времето на Август. Има надписи, които показват, че кохорта на име Августа е била разположена в Сирия през първи век и кохортата, спомената тук, е възможно да бъде отъждествена с нея.

2. Влизане. Гръцки *eribainō*, тук технически термин, означаващ „качвам се“, „качвам се на борда“.

Адрамитиум. Морско пристанище на северозападния бряг на Мизия в Мала Азия, на 80 км източно от Троада. Било е търговски център с известно значение. Съвременното му име е Едремит. Това очевидно е било пристанището на кораба и крайната му цел по време на настоящото пътуване.

Значение „да отплавам“. Буквално „предстои да отплавам“, по отношение на кораба. Стотникът възнамерявал да спре в различни пристанища по пътя, докато намери кораб, пътуващ за Рим.

Аристарх. Спътник на Павел. Той е бил с Павел в Ефес (гл. 19:29), след това с него в Македония и Гърция (гл. 20:4). Той е бил с Павел по време на първото му затворничество в Рим (Кол. 4:10; Фил. 24).

Да бъдеш с нас. Тези думи предполагат, че и Аристарх, и Лука, авторът на повествованието, са били в компанията на Павел. Римският закон е предвиждал римските граждани, пътуващи като затворници, да бъдат придружавани от роб и личен лекар. Може би Аристарх е служил като слуга на Павел, а Лука като негов лекар.

Пътуването на Павел до Рим като затворник, ок. 60 г. сл. Хр. 61

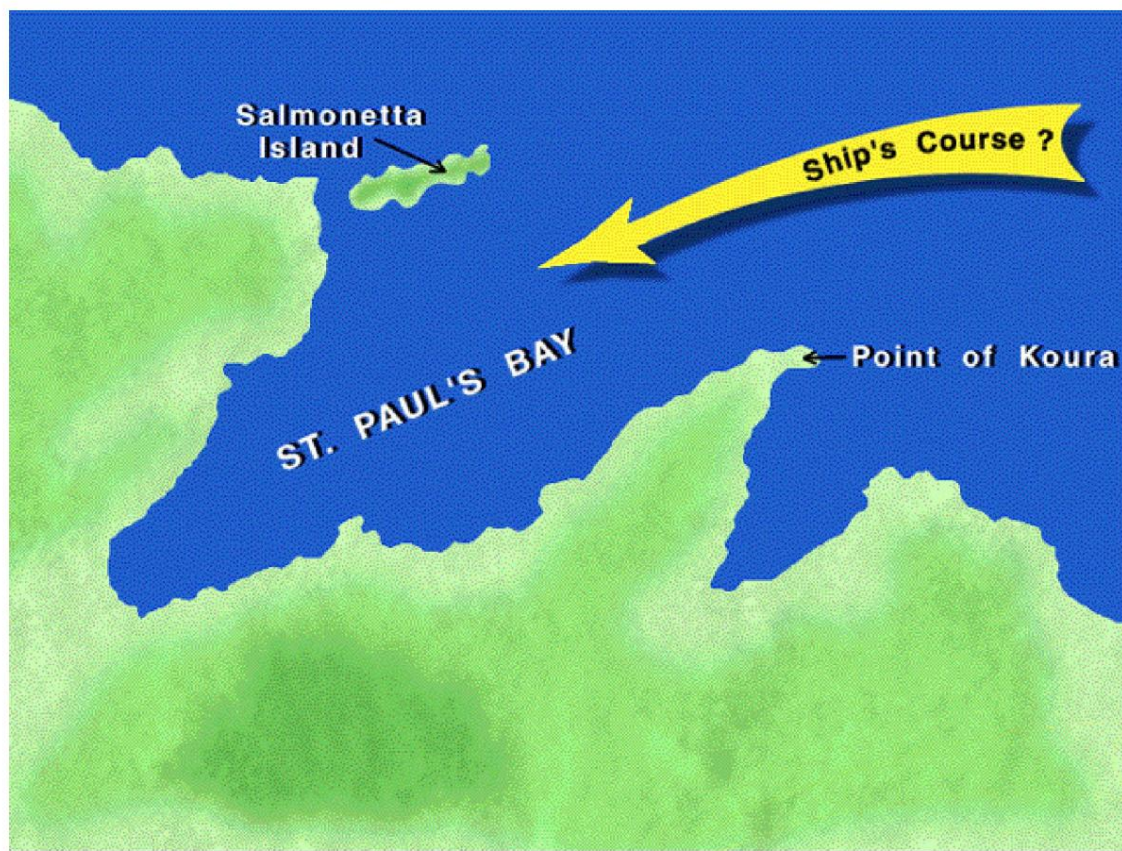
21

21 Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 26:1).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

Остров Малта, заливът Сейнт Полс.

3. Сидон. Известното морско пристанище на брега на Финикия, често споменавано с Тир (виж том II, стр. 67-69; виж на гл. 12:20).

Учтиво. Гр. *philanthrōpōs*, „човечно“, „любезно“.

Умолявах. Гръцки *chraomai*, „използвам“, „обработвам“, „леча“ (вж. гл. 7:19). Павел беше правеше благоприятно впечатление на всички, които бяха в близък контакт с него.

Да се освежи. Или „да получи гостоприемство“.

4. Спуснат на вода. Тоест, пуснат в морето, отплава (вж. Лука 5:4).

Под Кипър. Тоест, от страната на сушата или подветрената страна, между острова и континенталната част. При благоприятно време маршрутът несъмнено би бил малко на юг от Кипър (виж гл. 21:1-3).

5. Киликийско море. Или „морето край [бреговете на] Киликия и Памфилия“.

Мира. Град на около 3 км от брега, на река Мирос. Сега турците го наричат Дембре. Това не е било обичайно пристанище за кораби, плаващи от Палестина за Рим. Древен надпис посочва Мира като място за съхранение на зърно и корабът, тъй като е от Александрия, може да е бил насочен, за да разтовари зърно там (ст. 38). Египет е бил житницата на Римската империя.

6. Александрийски кораб. Мира е бил далеч от директния курс между Александрия и Рим.

7. Плавахме бавно. Очевидно заради силните насрещни ветрове.

Оскъдно. Гръцки *molis*, „с трудност“ (вж. ст. 8).

Книд. Тогава широк морско пристанище в крайния югозападен ъгъл на Мала Азия, сега в руини. Било е известно като център на поклонение на Афродита. Там е имало еврейска колония.

поне от времето на Макавеите (1 Макавеи 15:15–24). Ветровете очевидно са принудили кораба да се приближи до брега. Сега, навън в Егейско море, той усетил пълната сила на бурята и се насочил към Крит.

Страдание. Или „позволявайки ни“. През този сезон ветровете обикновено духаха от северозападно и са били известни като етезиански ветрове (виж обаче стих 14).

Под Крит. Тоест, подветрената страна на Крит, защитена от вятъра (вж. ст. 4). Тук морето щеше да е по-малко бурно.

Салмоне. Вероятно нос Сидеро, нос в източния край на Крит, откъдето корабът е бил защитен от вятъра.

8. Едва ли. Тоест, с мъка (вж. ст. 7).

Хубавите пристанища. В гръцкия език няма определителен член. Градът не се споменава другаде в литературата, но все пак носи същото име. Намира се на южния бряг на Крит, на около 8 км източно от нос Матала, главният нос на южния бряг на... остров. Сега е известен като Лименес Кали.

Ласея. Руините на този град са открити на няколко мили източно от Феър Хейвънс.

9. Много време беше прекарано. Тоест, в очакване на благоприятен вятър и обсъждане какво трябва да се направи.

Плаването вече беше опасно. Зимата наближаваше. Навигация по Средиземноморски опити са правени само при благоприятно време.

Постът. Очевидно Денят на изкуплението, на 10-ия ден от 7-ия месец от църковния календар, Тишри (виж том II, стр. 108; Йосиф Флавий, Древности iii. 10. 3 [240]). Вероятно беше втората половина на октомври и се очакваха силни бури.

10. Възприемам. Гръцки thebeōb, „да разпозная“ (вж. Йоан 4:19). Възприятието на Павел за заплашваща опасност не е било непременно чрез свръхестествено прозрение, а от собственото му наблюдение и преценка като опитен пътешественик. Той не е говорил като пророк. Обърнете внимание, че „вредата“, от която се е страхувал за живота на хората на борда, не се е случила (Деяния 27:44).

Нараняване и много щети. Или „нараняване и много загуби“. Павел очевидно е спечелил уважението на онези, които са управлявали кораба, за да се чувства свободен да дава съвети, както е правил. Той вече е направил редица пътувания по Средиземно и Егейско море. Няколко години преди това конкретно пътуване той е писал: „Три пъти претърпях коработрушение, нощ и ден бях в дълбините“ (2 Кор. 11:25). За обяснение на пътуването и коработрушението на Павел на остров Малта вижте Допълнителна бележка в края на главата.

11. Повярва. Буквално „беше убеден“. Когато ставаше дума за такива въпроси, стотникът имал повече доверие в капитана и корабособственика, отколкото в Павел. Като офицер от императорската гвардия, стотникът щеше да има влияние върху корабните моряци.

Майстор. Гръцки kubernētēs, „кормчанин“, „капитан на кораба“, този, който отговаря за управлението на кораба. Стотникът естествено предпочитал преценката на експерт-навигатор пред тази на пътуващ еврейски равин.

Собственикът. Вероятно както на кораба, така и на товара, който е бил египетска пшеница (ст. 38), пътуващ за Рим. Тази основна стока е представлявала голяма част от оживената и печеливша търговия между Александрия и Рим (вижте на стих 5).

12. Не е удобно. Или „не е подходящо“, „не е годно“. Може би пристанището не е изглеждало да осигуряват достатъчна защита за кораба през зимата, или може би Феър Хейвънс е твърде малко пристанище, за да осигури адекватни провизии.

Отплаване. Гръцко ἀναγῶ, тук означава „отплаване“.

Финикс. Или „Феникс“, обикновено идентифицирана със сегашното критско пристанище Лутро, Най-доброто целогодишно пристанище на южното крайбрежие на Крит. Споменава се от Страбон (География х. 4. 3), гръцкият географ. Наблизо е открита плочка, посветена на Серапис и Юпитер като благодарствен дар за опазването му в морето, от агент на кораб, отплаващ от Александрия.

Югозапад и северозапад. Клаузата гласи буквално „гледайки надолу по югозапад“ и северозападно.“ Пристанище Лутро е обърнато на изток и човек на борда на кораб, влизащ в пристанището, би бил обърнат на запад. От другата страна на носа, който образува пристанището на Лутро, е по-слабо защитеното пристанище Финека, което е обърнато на запад.

13. Южен вятър. Това би представлявало пълна промяна на времето, тъй като пилотът беше задържал курса на кораба на юг от Крит, за да избегне северния вятър (ст. 7, 8).

Постигнаха целта си. Тоест, изчакаха достатъчно дълго времето да се промени.

Отпускане оттам. Или „вдигане на котва“.

Плаваха. Буквално „плавахме“.

Близо. Гръцко ἄσπον, „по-близо“. Преди време смятана за топоним, тази дума сега обикновено се приема като „по-близо“. Не е установено такова място. Целта на капитана е била да остане близо до брега, докато стигне до Финике, на около 40 мили от... запад.

14. Вдигнаха се срещу него. Буквално „стоварени от него“, тоест от планинския остров Крит. Имаше друга рязка промяна, от лек южен вятър към силен северен вятър и това принуди кораба да се насочи на юг към остров Клавда (ст. 16; вижте Пътуването на Павел до Рим като затворник и Пътуванията на Павел).

Бурен. Гръцки τυφῶνικος, прилагателно, производно от името на бог Тифон, който олицетворявал бурните сили на природата и особено силните ветрове. Бързите промени във вятъра показват, че това е била голяма циклонна буря.

Евроклидон. Гръцки eurokludōn, от две думи, означаващи „източен вятър“ и „[голяма] вълна“ или „бурна вода“. Следователно Eurokludōn би означавало източен вятър, който вдига големи вълни. Могат да се цитират обаче и важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за четенето на euraulōn. Тази хибридна дума, първата част на която е гръцка, а втората латинска, показва източно-североизточен вятър.

15. Корабът беше заловен. Докато се движеше близо до брега на изток от нос Матала, той беше защитен от променящия се вятър. Но когато тръгна през открития залив по пътя си към Финикия, силният североизточен вятър удари с цялата си ярост и тласна кораба на югозапад, към Клавда.

Да се изправи срещу вятъра. Тоест, да не може да се изправи срещу вятъра.

Нека тя да управлява. Буквално „дадохме път [на вятъра] и бяхме отнесени“. Беше невъзможно да се управлява корабът. Нямаше какво друго да се направи, освен да се носи срещу вятъра, в югозападна посока.

16. Плаване под водата. Тоест, плаване подветрено от (виж на стих 4).

Клавда. Могат да се цитират текстови доказателства (вж. стр. 10) за четене на Кавда. Съвременното име на острова е Гоцо или Гаудо. Птолемей (География iii. 15. 8) го нарича Клавдос. Островчето се намира на около 72,5 км югозападно от нос Матала, близо до който североизточният вятър се е спускал към малкия кораб.

Ела с лодката. Архаичният идиом на тази клауза означава „с мъка успяхме да овладеем [спасителна] лодка [или „швертбот“]“. Тази малка лодка обикновено се е държала на теглене за аварийни случаи. В бурното море тя несъмнено бързо се е пълнила с вода и е ставала неуправляема. Екипажът се е опитвал да я качи на борда на кораба, за да не се изгуби.

17. Вдигнат. Или „издигнат“.

Помага. Здрави въжета, опънати изцяло около корпуса на кораба, за да се запазят гредите от разкъсване от силата на вятъра и вълните. Тази процедура за обшивка на дървен кораб е известна днес като фрапирание. Очевидно корабът едва ли е бил годин за плаване и сигурно е течал толкова силно, че шевовите в обшивката заплашвали да се разпукат. Корабът е бил в опасност от потъване в морето. Сравнете Тукидид (История I. 29. 3) и Хораций (Оди I. 14).

Падане. Гръцки *ekriptō*, тук означава „да бъде изхвърлен [на брега]“ или „да бъде изтласкан [върху]“.

Плуващи пясъци. Гръцки *surtis*, името на източния ръкав на големия залив, който вдлъбва северния бряг на африканския континент и е известен днес като Сиртис Голям, за да се различава от Сиртис Малък, западния ръкав на същия залив. Водите както на Сиртис Голям, така и на Сиртис Малък са плитки и крият пясъчни плитчини или плуващи пясъци, които са ги превърнали в гробище на безброй кораби от зората на мореплаването. Корабът на Павел е бил носен от вятъра в посока към Сиртис Голям. Вижте Лукан, Гражданската война ix. 303–310; вж. Милтън, Изгубеният рай ii. 939.

Слейк. Гръцки *chalaō*, „разхлабвам“, „спускам“, „спускам“.

Платно. Гръцки *skeuos*, „снаряжение“, „снаряжение“, „екипировка“, тук „такелажът“ на кораба. Екипажът свалил отгоре всичко, което можел да си позволи, особено тежкото главно платно и екипировката му. Очевидно са оставили достатъчно платна и екипировка, за да държат кораба под контрол и по този начин да избегнат Сиртис с неговите многострашни плитчини.

Различните предпазни мерки, взети (ст. 16, 17), били изпълнени, докато корабът се наслаждавал на моментно сравнително спокойствие откъм Клауда. За описание на тази част от пътуването вижте Допълнителна бележка в края на главата.

И така. Или „по този начин“, тоест с лодката на борда, с кабели, закрепени около корпуса на корабът и несъщественото оборудване са премахнати.

Бяха отблъснати. След ден-два североизточният вятър щеше да отведе кораба на запад-югозапад към Сиртис. За да избегнат това, моряците такелажирали кораба за бурно време, насочили го към водата и заели десен халс. По този начин, с нос на кораба, насочен почти на север, и североизточният вятър, удрящ кораба по десния му борд, той щял да бъде движен, предимно странично, в посока запад-северозапад. Разстоянието от Клавда до Малта е около 475 мили.

18. Изключително разтърсвана. Бурята се засили в ярост.

На следващия ден. Тоест, вторият ден от бурята. Корабът вече беше отминал моментно убежище, осигурено от остров Клауда.

Олекчаха кораба. Те започнаха да изхвърлят товара пшеница (ст. 38) зад борда. Корабът все още течеше силно, въпреки въжетата, закрепени около корпуса му, за да не се разпадне (вижте стих 17).

19. Справяне с проблеми. Или „екипировка“.

Ние изгонваме. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) прочита „те изгонват“.

Нашите собствени ръце. Буквално „собствени ръце“, тоест ръцете на екипажа (вижте предишния коментар). Екипировката не е била изхвърлена зад борда или отнесена от вятъра, а умишлено изхвърлена зад борда.

Справяне с кораба. Вижте на стих 17. Цялото оборудване, което може да бъде свалено от кораба, особено това, което беше на палубата, беше изхвърлено зад борда.

20. Нито слънце, нито звезди. Преди изобретяването на компаса, мореплавателите в открито море са били зависими от наблюдението на слънцето през деня и звездите през нощта, за да определят посоката си и да знаят местоположението си. От стих 27 е видно, че офицерите на кораба не са знаели морското си местоположение. Те са се изгубили.

Много дни. Близо две седмици, както се развиха събитията (ст. 27).

Тогава. Гръцко *loipon*, „най-накрая“, „най-накрая“. Тъй като бурята продължаваше да прави позиционните наблюдения невъзможни и с моментна опасност от потъване в морето или разбиване на кораба в Сирт или на скалист бряг, екипажът най-накрая изостави надежда.

21. Дълго въздържание. Тоест, от страна на екипажа и вероятно и на повечето пътници, както ясно посочва гъркът. Вълнението и трудността при управлението на кораба по време на бурята са затруднили редовното приготвяне и консумация на храна. Без съмнение мнозина са страдали и от морска болест.

Павел се открояваше. След като съветът му беше отхвърлен, докато беше в Хубавите пристанища, очевидно Пол и неговите спътници бяха оставили капитана и екипажа на произвола на съдбата.

Вслуша ме. Павел каза „Аз ви казах“ не с укор или неприятно заяждане, а за да убеди корабните офицери да се вслушат в това, което той щеше да каже. Ако съветът му (ст. 10) беше последван, опасността и страхът от последните няколко дни можеха да бъдат избегнати. Те биха направили добре, ако се вслушаха в допълнителния съвет, който той сега имаше да даде.

Спечелен. Или „понесен“.

Вреда и загуба. Те бяха загубили товара и такелажа на кораба (ст. 18, 19) и сега изглеждаха на път да загубят самия кораб и собствения си живот (ст. 20).

22. Дерзайте. Или „дерзайте“, „обладейте духом“. В нужното време всичко ще бъде наред. Сравнете думите на Павел за смелост със загубата на „всякаква надежда“ (ст. 20). Сравнете Йоан 16:33; Деяния 23:11. Отношението и тонът на гласа на Павел сигурно са били в съответствие с неговото ободряващо увещание. Така трябва да бъде и с християнина, който носи добрата новина за спасение чрез Христос Исус на един разтревожен свят.

Животът на всеки човек. По-рано Павел лично е очаквал, че може да бъдат загубени човешки животи (ст. 10), но Бог разкри, че няма да има загуба на живот.

На кораба. Тоест, само на кораба.

23. Стоеше до мен. Павел несъмнено си спомняше посещението на ангела в затворническата му килия в Йерусалим, когато му било казано, че все още ще се яви пред Цезар (гл. 23:11).

Ангелът. Буквално „ангел“. За намесата на ангели от името на Божиите деца виж Деяния 5:19; 8:26; 12:7; вж. Евр. 1:13, 14.

Чийто съм аз. Религията е лично нещо, лично посвещение, поклонение и служение, отдадени на личен Бог. На страхливите езичници на обречения кораб с него, Павел носи силно свидетелство. Той познава Бога, който е на път да се намеси в полза на онези на борда на кораба, защото Той принадлежи на Павел и Павел на Него във взаимното общение на служба. Павел беше поел върху себе си игото на службата и се беше запознал отблизо със своя божествен съдружник (виж Матей 11:28–30; срв. Рим. 1:9; 2 Тим. 1:3, 12).

24. Не бойте се. Колко често небесни посетители са поздравявали човешките същества с тези думи (вижте Лука 1:13, 30; 2:10; Откр. 1:17).

Доведен пред Цезар. Подновяване на предишно обещание (гл. 23:11), което винаги е било оттогава подкрепяше апостола. Павел щеше да премине през изпитанието благополучно и в крайна сметка да стигне до Рим.

Дадено ти е. Тоест, дадено ти е, вероятно като отговор на молитва. Павел сигурно често е бил в молитва през това време на опасност. Всички на борда на кораба сигурно вече са знаели, че техният спътник не е обикновен затворник. Павел и неговите християнски спътници се доказаха като „животворно благоухание за живот“ (2 Кор. 2:16; вж. Бит. 18:23–32; Мат. 5:13).

25. Вярвам в Бога. Вярата на Павел се засилваше с нарастването на опасността и безнадеждността на ситуацията. Всякакви основания за доверие в здравината на кораба или в уменията на капитана и екипажа отдавна бяха изчезнали (вж. ст. 20).

26. Един остров. Мелита (гл. 28:1) или Малта.

27. Четиринадесета нощ. Последният акт в бурната драма настъпи в края на две седмици (вж. ст. 18, 19, 33). През това време те се носеха безпомощно по течението, без да знаят нищо за местоположението си в морето. Бяха изминали разстояние от около 475 мили, със скорост около 36 мили на ден (вижте Допълнителната бележка в края на главата).

Адрия. Тоест, Адриатическо море, или по-точно, онази част от Средиземно море, разположена на юг от това, което днес е известно като Адриатическо море (вж. Страбон, География ii. 5. 20; Житие на Йосиф Флавий 3 [15]).

Корабарите размишляваха. Може би са доловили пръските на вълните, разбиващи се в скалите на нос Кура, в източния край на залива Сейнт Пол, на североизточния бряг на остров Малта (гл. 28:1). Вижте остров Малта.

28. Звучат. Буквално „издърпване [на оловото]“. Те звучат с помощта на тежест, може би олово, окачено на края на въже. В древността това е бил единственият метод за определяне на положението на кораба спрямо брега през нощта или в мъгла.

Двадесет фатома. Гръцката „фатома“ се е считала за дължината на протегнатите ръце, от върха до върха на протегнатите пръсти, и е била приблизително равна на английската „фатома“ от 6 фута (вижте том V, стр. 50). Следователно, дълбочината на измерване е била около 120 фута (36 метра). Дълбочината на морето на 1/4 миля от нос Коура (виж на стих 27) е 120 фута (виж допълнителната забележка в края на главата).

Отиде малко по-далеч. Буквално „малко пространство между тях“.

Петнадесет фатома. Или около 90 фута. Толкова забележимо намаляване на дълбочината след толкова кратък интервал от време и разстояние показваше, че корабът бързо се приближава към брега.

29. Скали. Буквално „неравни места“ (вижте на стих 27).

Хвърли четири котви. Тъмнината на нощта правеше невъзможно да се избере най-добрата част от брегът, на който да се изтегли корабът. Котвите бяха хвърлени от кърмата, за да се държи носа на кораба към брега.

Пожелали. Буквално „се молеха“ (вж. Йона 1:4, 5).

30. Бяха на път да избягат. По-скоро „се опитваха да избягат“. За да спасят живота си, екипажът беше решил да изостави кораба и пътниците му. Това свидетелства за очевидната безнадеждност на ситуацията.

Цвят. Гръцки *prophasis*, „претекст“, „външен вид“.

31. Павел каза. Той имаше достатъчно опит в морето (виж на стих 10), за да знае, че предложената операция е ненужна и съответно предположи, че моряците не биха могли да имат друго намерение, освен да напуснат кораба.

Освен тези, които остават. Само моряците са имали уменията, необходими за изтласкване на кораба на брега и спасяване на пътниците.

32. Лодката. Тоест, лодката, изтеглена на борда близо до остров Клавда две седмици по-рано (виж на стих 16).

33. Докато денят. Беше около шест часа от момента, в който моряците усетиха тяхното близост до сушата (ст. 27–29) до зори. Нищо не можеше да се направи в тъмнината.

Месо. Гръцки τροφή, „храна“ от всякакъв вид (вижте върху Матей 3:4). Храненето е било от съществено значение в предвид усилията и опасността, които всички със сигурност щяха да изпитат, когато напуснат кораба.

Четиринадесетият ден. Вижте стих 27.

Продължение. Буквално „бавиш“ или „чакаше“.

Без да са взели нищо. Вероятно става дума за редовно хранене. Рутината на живота на борда на кораба беше напълно нарушена и беше невъзможно да се получи повече от откъслечни порции храна от време на време. Без съмнение също така мнозина бяха страдали от морска болест.

34. Месо. Вижте на стих 33.

Здраве. Гръцки σῶτήρια, „спасение“, тук във физически смисъл (вж. ст. 31).

Няма да падне и косъм. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) текста „нито косъм няма да падне да се изгуби“ или „нито косъм няма да погине“. Тази фигура на речта е познат библейски израз за пълно избавление (виж Лука 21:18; срв. 1 Царе 14:45; 2 Царе 14:11; 3 Царе 1:52).

35. Благодарни. Павел призна Бога като дарител на храна и пазител на живот. След това той даде пример, съответстващ на увещанието си към своите колеги по кораба.

36. Добро настроение. Надеждата, вярата и смелостта на Павел бяха заразителни. Всички взеха сърце, въпреки осъзнаването на опасността, която дебнеше по скалите по брега.
Месо. Вижте на стих 33.

37. В кораба. Корабът сигурно е бил със значителни размери. Известно е, че кораби с дължина над 200 фута са плавали по Средиземно море по времето на Павел. Смята се, че този кораб е бил с тегло около 1200 тона (вижте Допълнителната бележка в края на главата).
Фактът, че корабът е имал четири котви на кърмата (ст. 29) и други на носа (ст. 30), предполага голям кораб. Тъй като броят на хората на борда е посочен на този етап и за първи път, е възможно преброяването да е било направено в очакване на изоставянето на кораба.

38. Олекчава кораба. Вероятно голяма част или целият товар е бил изхвърлен зад борда.
(ст. 18). Такелажът вече беше сведен до минимум (вижте на ст. 17) и всичко от палубата и частите на кораба също беше изхвърлено (ст. 19). Сега направиха същото с това, което може би е останало от товара, а също и с излишната храна.

Изхвърлете житото. Това очевидно е бил египетски кораб за пшеница на път за Рим. Хората в Италия, и особено в Рим, са били зависими от доставките на египетска пшеница (Ювенал Сатири ст. 118, 119; вижте ст. 5).

39. Не познаваха земята. Едва след като стигнаха до брега, те научиха кой е островът (гл. 28:1). Малта (Мелита), разбира се, беше достатъчно добре позната. Но заливът Сейнт Пол, вероятно мястото на десанта, беше отдалечен от обичайното пристанище и следователно не беше добре познат.

Залив. Гръцки κόλπος, „залив“, „залив“, буквално „пазуха“. Английската дума „gulf“ (залив) произлиза от κόλπος през френския и италианския език. Тук имаше пролука в скалистия бряг.

от които толкова много се страхуваха, и възможност да извадят кораба на брега със сравнителна безопасност. Вижте илюстрацията срещу стр. 448.

Бяхме целеустремени. Буквално „преднамерени“ или „планирани“.

Да се напъхаш. Тоест, да вкараш кораба навътре.

40. Вдигна котвите. Буквално „вдигна [разхлаби] котвите“, тук вероятно означава просто „вдигна котва“.

Поели са ангажимент. Думата „себе си“ е предоставена. Може да се направи препратка да е на котвите, ако са били откъснати, в противен случай вероятно на самия кораб.

Лентите на кормилото. Тоест, въжетата, които са повдигали кормилата от водата и са ги закрепвали към страните на кораба. Корабите от онова време често са имали два кормила, по едно от всяка страна. Сега, за да насочат кораба към плажа, кормилата се спускат отново в... вода.

Главно платно. Гръцки *artemōn*, „предно платно“. Изглежда, че главното платно, заедно с такъла си, беше отхвърлен (виж стихове 17, 19).

41. Където две морета са се срещали. Вероятно насрещните течения са принудили кораба да заседне, въпреки на действието на кормилата.

Задната част беше счупена. Или „кърмата започна да се разпада“. Докато носът на кораба беше здраво задържан, силните напречни течения постепенно разкъсваха кърмата.

За вълните. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) пропускането на тази фраза. Очевидно обаче това се има предвид.

42. Убийте затворниците. Вижте гл. 12:19; 16:27.

43. Желание да спаси. Буквално „желаещ да спаси“. Стотникът изпитвал голямо лично уважение към Павел и неговите спътници. Той осъзнавал също, че всички на борда дължат живота си на Павел (виж стихове 9, 10, 21–26, 31, 34–36).

Тези, които можеха да плуват. Корабът очевидно е заседнал близо до брега. На тези, които можеха да плуват, е било позволено да доплуват първи до брега, оставяйки наличните обшивки на кораба за тези, които не можеха да плуват.

44. Някои на дъски. Буквално „някои на всякакви [части]“. Това е живо описание на бягство от потъващ кораб, на оцелели, които грабват парчета от кораба, докато той се разбива на парчета във вълните или докато е разкъсван на ръка.

Всички се спасиха. Тоест, всички се спасиха, в съответствие с Божието обещание към Павел и уверението на Павел към онези на кораба (ст. 24).

ДОПЪЛНИТЕЛНА БЕЛЕЖКА ОТНОСНО ГЛАВА 27

Различни подробности от повествованието за бурята и корабокрушението в глава 27 са били неясни, защото: (1) точното техническо значение на някои морски термини остава неясно и (2) малцина, ако изобщо има такива, библейски коментатори са имали адекватни лични познания по морски въпроси. Очевидно е, че човек, способен да съчетае известна компетентност в новозаветния гръцки език с личен опит в навигацията, особено в региона на Средиземно море, който формира мястото на действието на повествованието, би могло да се очаква да даде по-интелигентно обяснение от някой, който не притежава тези качества.

Такъв човек беше лейтенант Едуин Смит, свещеник на презвитерианската църква в Авондейл. църквата в Тилсънбърг, Онтарио, Канада, който е служил като военноморски офицер в Средиземно море през 1918 и 1919 г. В „Homiletic Review“ за август 1919 г. (том...) LXXVIII, № 2, стр. 101–110), лейтенант Смит обясни разказа за корабокрушението в Деяния 27 от гледна точка на своя опит и наблюдения като военноморски офицер на служба в Средиземно море. Тази статия, озаглавена „Последното пътуване и корабокрушението на Свети Павел“,

е написано на борда на кораба му в пристанището на Валета, на остров Малта, на около 8 мили от традиционното място на корабокрушението - залива Сейнт Полс.

Без непременно да одобрява всяко твърдение в статията, този коментар го възпроизвежда частично. Цитираните факти и заключенията, основани на тях, потвърждават библейското повествование и свидетелстват, че Лука е бил информиран, точен и надежден историк.

Авторът започва, като отбелязва необходимостта от използване на знания за древните кораби, навигацията и мореплавателството, за водите, пристанищата и земите, съседни на региона, както и за Павел и Лука, за да се разкаже за корабокрушението. След това той прави общо изявление за знанията на древните за „излизането в морето“. След това отбелязва, че описанието на Лука за това какво са направили капитанът и екипажът, за да се справят с различните възникнали извънредни ситуации, „е почти дума по дума това, което най-съвременните трудове по мореплавателство ни казват, че трябва да правим, ако се окажем в подобни обстоятелства“.

След като споменава описанието на александрийски кораб за зърно от гръцкия автор Лукиан, от времето на император Комод (180–192 г. сл. Хр.), авторът продължава: „Кой би се сетил да отиде в Помпей, за да разбере нещо за корабите на древните или за корабите на Свети Павел от сравнително съвременното му време? И все пак, именно там получаваме най-истинската помощ, защото мраморите и стенописите на Помпей предоставят ценни подробности и имат допълнителното предимство да се синхронизират перфектно с пътуването на Свети Павел; катастрофата, на която дължат запазването си, се е случила по-малко от двадесет години след корабокрушението му.“

„След това ще се опитам да реконструирам един от тези древни кораби, като се надявам, че ще дам сравнително точна представа за търговски кораб от първия век на християнската ера.“

„В общи линии те не се различаваха толкова много от платноходките отпреди петдесет години, особено в подводните си части, с изключение на това, че носът и кърмата бяха много сходни. Очертанията на горните бордове бяха почти прави в средата, но извити високо в двата края, като кърмата и кърмовият стълб се издигаха на значителна височина и завършваха с някакъв орнамент, обикновено глава и шия на водоплаваща птица, извити назад. Лукиан, описвайки александрийския кораб, споменава, че кърмата се е издигала постепенно в извивка, увенчана със златен хенискус [издатък с гъша шия], и че носът е бил повдигнат по подобен начин. Фреската на кораба върху гробницата на Неволія Тихе в Помпей показва кораб с подобна конструкция, като високият му нос завършва с главата на Минерва.“

„Фалшбордовете са били отворени парапети, а в двата края са били построени вагони или галерии. В кораба на Тезей, изобразен на една от картините, открити в Херкуланум, виждаме шпил с въже, увито около него; а във фигура на кораба на Одисей (за която се твърди, че е взета от древен мрамор) в издание на Вергилий (3 тома, Рим, 1765 г.) виждаме въжето, навито около лебедка.“

„Може би най-голямата разлика между тези древни кораби и всички класове съвременни кораби е в кормилното управление. Древните кораби не са били управлявани както тези в днешно време, с един кормилен пулт, закрепен на панти към кърмата, а с две големи гребла или лопатки (παβῶλα), по едно от всяка страна на кърмата; откъдето идва и споменаването им в множествено число от Свети Лука. Те са били управлявани през два отвора за клюз, по един от всяка страна, които са били използвани и за въжетата, когато корабите са били закотвени за кърмата. Всъщност едва около края на тринадесети век съвременният кормилен пулт с панти влиза в обща употреба.“

„Но най-интересният момент във връзка с тези древни кораби е техният размер. Много от корабите за превоз на пшеница, плаващи между Египет и Италия по времето на Свети Павел, сигурно са били товароносимост над хиляда тона. Смятаме, че те трябва да са били със значителни размери, за да се изплатят. Малките кораби са печеливши само за кратки пътувания. Но не сме оставени на собствените си разсъждения, без да се подпомогнем от факти, като например корабът, с който Лука и Павел са плавали по този повод, е имал товар пшеница и общо 276 души. Ако екипажът е бил 26, списъкът с пътници все още би бил 250. За да може да побере толкова много хора на борда в продължение на седмици, в допълнение към товара и екипажа, корабът трябва да е значително по-голям от обикновен риболовен кораб. Корабът, с който Йосиф Флавий е претърпял корабокрушение по време на пътуването си до Италия, е съдържал шестстотин души, много добър списък с пътници за трансатлантически лайнер с товароносимост от пет или шест хиляди тона от днешно време. Но най-добрият разказ, който имаме за размера на някои от тези кораби, е даден от дърводелеца.“ (ναυπηγός) на Изида, александрийския кораб за превоз на пшеница, който е бил теглен от насрещни ветрове към Атина. Според предоставените данни и след пълно отчитане на разликата в конструкцията, това

Корабът трябва да е имал товар между единадесет и хиляда и двеста тона. Според мен някои автори, използващи същите данни, биха го определили като над 1300 тона.

„Такаловото оборудване на тези древни кораби е било много просто. В по-голямата си част се е състояло от една главна мачта, която е носила много дълъг рея, вероятно колкото самия кораб, разпъвайки голямо квадратно платно, което е било навито на рея нагоре. Тези големи царевични кораби, освен това, са носили и топсели. Те обикновено са имали друга по-малка мачта близо до носа, върху която са разпъвали малко квадратно платно, наречено артемон. Освен това са носили триъгълни платна, за да улеснят управлението на кораба при различни обстоятелства, както и за „поправяне“ или „износване на кораба“. Те са били използвани и при буря, когато е трябвало да се приберат по-големите платна.“

„Не трябва да забравяме, че корабът, с който е плавал Свети Павел, е бил пригоден и за аварийни ситуации. Неразбирането на конструкцията и такелаж на тези кораби е причината толкова много коментатори да са допуснали такива неприятни грешки, когато са разглеждали инцидентите, записани в тази двадесет и седма глава на Деяния.“ „Какво знаем за предишния морски опит на Лука или Павел, или и на двамата? Не са необходими други доказателства освен двадесет и седма и двадесет и осма глава на Деяния на апостолите, за да се докаже окончателно, че Лука, авторът на евангелието, носещо неговото име, както и на Деянията на апостолите, е имал задълбочени познания за корабите и управлението на корабите, които биха могли да бъдат придобити само по един начин, а именно чрез опит. Никакво количество четене или наблюдение на кораби от брега не би го направило подходящ за написването на разказа за коработрушението на Свети Павел и неговото собствено. Такива знания и прозрение, каквито са показани тук, идват само чрез опит. Не искам да кажа, че той трябва да е следвал морето като моряк, всъщност същите доказателства показват, че не го е направил, но че въпреки това е отишъл в морето, и то за повече от две или три кратки пътувания. ...

„А за Пол, моето мнение е, че и той е имал значителен опит в плаването; Пол, ще забележите, не е чак толкова сдържан за себе си и миналото си, колкото Люк. ...

„Обърнете се към **2 Кор. 11:25**: „Три пъти претърпях коработрушение.“ Човек не претърпява коработрушение при всяко пътуване и споменаването на три коработрушения сякаш показва, че той е имал не само дълъг, но и горчив опит с морето. ...

„Ще пропуснем подробностите за пътуването, докато корабът не пристигне в Хубавите пристанища на южния бряг на Крит. Именно от това пристанище корабът отплава за това, което се оказва последното му пътуване, разказът за което сега възнамерявам да разгледам.“

„Въпреки че Свети Лука не споменава състоянието на кораба, пропуск, който истински моряк не би направил, аз съм убеден, че състоянието му не е било особено добро, по причини, които ще станат ясни по-нататък. От разказа разбираме, че след дълго и досадно пътуване по крайбрежието те са останали обзети от вятъра в Добрите Пристанища за известно време. Сезонът се закъснявал и нощите щяли да бъдат тъмни и облачни, така че нямало да е лесно да се управлява корабът на разстояние от близо шестстотин английски мили до Месинския проток без компас; следователно капитанът решил да се откажат от идеята да продължат пътуването и да прекарат зимата на остров Крит. Павел, изглежда, е подкрепил това решение. Но когато малко по-късно капитанът обявил намерението си да излезе в морето и да се движи по крайбрежието около тридесет и осем или четиридесет мили до Финикия, защото казал, че пристанището е по-добро за зимуване, т.е. по-безопасно за кораба, виждаме Павел да възразява и да ги призовава да останат там, където са. Той ги уверил, че подобно движение е изпълнено с опасност.“ „не само на товара и кораба, но и на живота ни.“ Казано ни е, че това е било, когато „южният вятър е духал леко“, така че опасността не се е проявила в заплашителното състояние на времето; но можем да бъдем сигурни, че тъй като предложеното от капитана действие е обещавало по-голяма безопасност и комфорт на всички, св.

Павел не би се противопоставил без основателни причини. Не са посочени обаче никакви причини – друга характеристика на разказа на Свети Лука и второ доказателство, че той все пак не е бил истински моряк, защото истинският моряк никога не пропуска да посочи своите причини; всъщност, той е склонен да стане досаден в това отношение. Въпреки това, никой моряк не може да прочете този разказ и да не открие какви са били тези причини. Накратко, мисля, че те бяха следните: Корабът не беше особено безопасен дори при най-хубаво време и той самият не би рискувал да бъде хванат от буря в него през това време на годината, ако можеше да се избегне. Павел беше на този кораб вече няколко седмици; бяха имали силен удар от вятъра, докато се спускаха към Крит, и през тези седмици Павел беше направил някои наблюдения и се беше отдал на някои размисли. Той забеляза например, че корабът значително течеше, а когато шквалите духаха най-силно, той също забеляза, че корабът се напругаше и работеше по начин, далеч от успокояващ. ... Твърдението на Павел тогава беше просто следното: „Макар че признавам, че Финикия (днешен Лутро) е по-добро пристанище от Добрите Пристанища за зимуване, все пак твърдя, че рискът, който поемаме, като излизаме в морето по това време на годината с този кораб, е твърде голям, за да си струва; и освен това, аз

Не обичам да виждам този мек южен вятър през този сезон, защото обикновено се връща на изток-североизток и духа бурен вятър, а ако ни застигне, докато прекосяваме залива Месара, ще ни отнесе от сушата напълно и тогава...!

„Но стотникът обърна повече внимание на мнението на собственика и господаря, „нежели на казаното от Павел“, и затова те отплаваха, когато се случи точно това, от което свети Павел се страхуваше.“

„След като напуснаха пристанището, курсът им, докато не подминаха нос Матала, беше близо до сушата. От котвеното място във Феър Хейвънс до нос Матала разстоянието е три или четири мили; и тъй като курсът е западно-северозападен, южният вятър беше благоприятен, намирайки се на два градуса зад траверса. Следователно имаха всички изгледи да стигнат до целта си за няколко часа. Не бяха отишли далеч обаче, когато настъпи внезапна промяна във времето. ...

„Корабът беше пометен от тифонична буря, която духаше с такава сила, че те не можеха да ѝ се изправят и бяха принудени да бягат пред нея. Знаем, че тя ги е отклонила от курса им към остров Клавда, на около двадесет и три мили западно-югозападно от Крит. Следователно, ако знаем къде се е намирал корабът, когато бурята го е застигнала, можем да направим приемлива оценка за посоката на вятъра, който ги е отвел натам.“

„Според разказа, не след дълго (οὐ πολὺ) след като са напуснали Хубавите Пристанища, бурята се надигнала срещу нея. Граматичите ни казват, че терминът οὐ πολὺ е относителен термин и означава по-малко от половината. Следователно корабът трябва да е бил някъде между нос Матала и точка в океана, разположена на запад-северозапад, на седемнадесет мили. ...

„Първото нещо, което трябва да се направи, е корабът да е удобен за преминаване през бурята. Голямото квадратно платно трябва да се съгне нагоре и да се вдигнат щормови платна; а след това те трябва незабавно да прибегнат до стягане на кораба. Какво пък, вече са стягали подпорите! Уви! Тогава най-лошите опасения на Свети Павел сега се потвърждават. Корабът е слаб и показва признаци на прекомерно натоварване, макар че ще забележите, че са плавали преди него само около три часа: не бива да се губи време за укрепването му. Добре известно е, че тези тифонични ветрове подлагат корпуса на кораба на голямо натоварване. Плиний например ги нарича „главната напаст за моряците, разрушителна не само за рангоутите, но и за самия корпус“.“ Чудите ли се тогава, че Павел е имал скрупули относно отплаването през зимния сезон с кораб, за който е знаел, че е почти негоден за плаване? Свети Лука ни казва, че са го „фрапирали“, след като е изминал само двадесет и пет мили – сигурен индикатор, че се е напрягал и е течал силно. Не би било трудно да се умножат случаи, в които този начин на укрепване на кораби е бил прилаган на практика в сравнително съвременни времена, но във всеки случай това е било там, където корабът е бил стар и слаб или вследствие на някакви повреди.

„Искам да отбележа тук това, което почти всички коментатори не са успели да разпознаят, което обаче е от изключителна важност, а именно, че истинската опасност пред кораба, с който Лука и Павел са плавали, е била опасността от потъване в средата на океана поради течащото състояние на кораба, и че ако не бяха стигнали до сушата и по този начин не бяха успели да спасят живота си, като изкарат кораба на брега, той би трябвало да потъне в морето и всички на борда да загинат.“

„След това ни се казва, че тъй като се страхували да не бъдат отнесени към Сирт, „те свалили екипировката“ (вижте [RV, стих 17](#)). Не е лесно да си представим по-погрешен превод от този, даден в нашия или AV, „Страхувайки се да не паднат в плаващите пясъци, спуснали платната и така били тласнати“. Това наистина би било фатално. Това е равносилно на това да се каже, че страхувайки се от определена опасност, те са се лишили от единствения възможен начин да я избегнат. Не чрез удряне на мачтата или платната трябва да се избегнат подобни опасности. Да спуснат платната и да се плъзгат под голите пръти би означавало да се движат в посоката, в която духа вятърът. Но, както видяхме, когато разглеждахме посоката на вятъра и курса, който корабът е поел, когато е тичал пред него към Клавда, това би означавало да се движат право в посока на Сирт – точно това, което Лука казва, че са толкова нетърпеливи да избегнат. Обърнете внимание, че според AV Лука казва: „Страхувайки се да не паднат в плаващите пясъци, спуснали платната и така били тласнати“.“ Е, ако това беше направено, щяха да попаднат в тях за около един ден и тази история вероятно никога нямаше да бъде написана; защото Сиртис се намираще на запад-югозапад, т.е. директно пред тях и на около двеста мили разстояние.

„Тъй като сега знаем, че не са паднали в плаващите пясъци, сме сигурни, че не са вдигнали платната и не са избягали пред бурята, а са възприели някакъв друг план. Дори моите читатели, които не знаят нищо за морето, ще последват логиката ми тук. ...

„С кораб, поставен при обстоятелствата, в които се е намирал този кораб, знам само две неща, които капитанът би могъл да направи: първото е да го закотви там, където е бил, а другото е да го издърпа на противощтурмов такелаж и по този начин да промени посоката на дрейфа му, за да се отдалечи от опасността, вместо да се движи право към нея. От разказа знаем, че първият метод не е бил възприет и фактът, че корабът е избегнал опасността, е достатъчно доказателство, въпреки дразнещото мълчание на Свети Лука, че именно вторият план е бил възприет. Когато корабът е наклонен към брега, той има склонност да се движи напред в...”

посоката, в която сочи, „насочване на главата“ – моряците го наричат – но основното ѝ движение ще бъде дрейфът, тоест разстоянието, което ще измине в посока борд, и което, сравнително казано, няма да е голямо. Когато кораб се движи „надолу“, в близост до опасност, правилното нещо, което трябва да направите, е да го насочите на халс, който, като се има предвид движението му напред, винаги ще го отдалечава от опасността, а не към нея. В този случай те биха насочили кораба на десен халс, тоест с дясната му страна, обърната към вятъра. По този начин той би се насочил на север, тоест далеч от африканския бряг и Сирт, и всяко движение, което би направил, докато се движи „надолу“, би го отвело по курса му към Италия, докато движението му борд би било, най-общо казано, на запад. Почти всички коментатори са допуснали грешката да вярват, че изразът в Превода на Август „наклонено платно“ е начинът, по който Лука изразява наместването на платната в този случай, докато изразът, който Лука използва, изобщо няма връзка с платната, както ще покажа по-късно. Самото повдигане на кораба при такива обстоятелства е било толкова необходимо и толкова често срещано, че Лука, с обичайния си навик да споменава само най-важните характеристики, го пропуска напълно и продължава да ни разказва за по-нататъшните стъпки, които са били предприети, за да се накара корабът да лежи правилно, да не падне в морето и да се облекчи максимално натоварването на корпуса му. И първата стъпка е това, което в Превода на Август се нарича „наклонено платно“, но което в Превода на Рим се превежда като „свалил екипировката“. Ах! това е по-добре. Като откриха, че дори докато корабът се движи с катерене, той се люлее силно в морето и тежестта на големия реар с вече навитото платно, заедно с допълнителната тежест на всички въжета, блокове и т.н., които бяха прикрепени към него, причинява твърде голямо напрежение, те веднага решиха, че той трябва да бъде свален и настанен на палубата. ...

„Разбираме тогава, че когато Свети Лука ни съобщава, че са били понесени по този начин (οὕτως ἔειποντο), това е било не само с кораба, снабден с подпрезърнати и удобно прикрепен, но и с правилното му задържане на десния халс, което е бил единственият курс, по който е можел да избегне падане в Сиртис. С това известие завършва първият изпълнен със събития ден.“

„На следващия ден, тъй като бурята продължаваше с неутихание, „те облекчиха кораба“. Всяка стъпка, предприета досега, показва умело мореплавателство и затова тук, тъй като всички трудове по мореплавателство препоръчват това като едно от нещата, които трябва да се направят. Палубният товар трябва да бъде изхвърлен зад борда заедно с всички останали принадлежности, които не са необходими сега за работата на кораба. На третия ден те изхвърлиха зад борда „корабните такъли“ (стих 19) и от израза „със собствените си ръце“ разбираме, че това означава „принадлежностите“, които бяха спуснати – големият грот с прикрепени платна, блокове и т.н., което вероятно би изисквало обединените усилия на пътниците и екипажа, за да се изхвърли зад борда. Облекчението, което корабът би изпитал от това, би било същото, както когато военен кораб хвърли оръдията си зад борда, а именно, той би плавал по-леко и би произвеждал по-малко вода.“ „Следва мрачен интервал от единадесет дни; бурята продължава с неутолима ярост; не могат да се видят нито слънце, нито звезди; и накрая ни казват, че „всяка надежда за спасение е била отнета“. Но защо е била отнета всяка надежда? Древен кораб без компас и без небесни наблюдения не е имал средства за водене на сметка. Това несъмнено е било ситуация на опасност, но не непременно на отчаяние, защото е възможно да се е носил на безопасно място. Истинското обяснение, както вече посочих, е следното: усилията им да поправят теча са били напразни; те не са могли да каят накъде да се насочат към най-близката суша, за да изкарат кораба си на брега, единственият изход за потъващ кораб; но ако не стигнат до сушата, ще потънат в морето. Следователно опасенията им са били причинени не толкова от яростта на бурята, колкото от състоянието на кораба. ...

„Накрая, на четиринадесетата нощ, след като бяха тласнати през Адриатическо море, към полунощ, моряците заподозряха, че наблизо е земя. Свети Лука не ни казва какви са били признаците, но по всяка вероятност са видели вълните, разбиващи се на брега, защото при силен вятър от сушата и скалист бряг те биха били видими от доста голямо разстояние дори в беззвездна нощ в морето.“

„Ако приемем залива Сейнт Пол, Малта, за действителното място на коработрушението, няма да имаме затруднения да определим какви са били тези признаци. Никой кораб не може да влезе в него от изток, без да мине на по-малко от четвърт миля от носа Кура; но преди да достигне тази точка, сушата е твърде ниска и твърде далеч от пътя на корабите, водени от изток, за да бъде видяна в тъмна нощ. Когато се приближи на това разстояние, е невъзможно да не се наблюдават вълните, разбиващи се от вълните; защото при североизточните бури морето се разбива в него с такава сила, че човек си спомня за цитата на Кембъл...“

„Бялата вълна се разпенва към далечното небе.“ Писателят наскоро посети мястото, където прекара цяла нощ. В ход беше кораб „Евроаквилон“ и белите пръски се издигаха от двадесет до петдесет фута във въздуха, а на брега шумът беше оглушителен. Никой кораб не би могъл да влезе в залива Сейнт Пол онази тъмна нощ, без корабните моряци да са видели тези разбиващи се вълни на брега.

„По време на второто си посещение той взел лодка и отплавал в залива, където направил допълнителни наблюдения от морето и провел редица измервания, в резултат на което сега няма никакво съмнение в собственото си съзнание, че носът Кура е земята, която се е приближила до тях през онази знаменателна нощ.“

„Но можеха ли моряците да видят вълните в тъмна нощ на четвърт миля? След това, което видях със собствените си очи на самото място, бих казал, че можеха, а може би и да ги чуят по време на затишието на бурята.“

„В архивите на Адмиралтейството имаме някои доказателства, които потвърждават моето мнение. В една тъмна нощ, на 10 август 1810 г., фрегатата „Лайвли“ е претърпяла корабкрушение точно на този нос Коура. В показанията си под клетва по време на военния съд на нейните офицери, квартирмейстерът на наблюдение, който е предупредил за скали от подветрената страна, казва, че не е видял сушата, а „къдравото море“ върху скалите, на разстояние около четвърт миля; и мога да добавя, че по това време е духал само обикновен бриз, а не буря като тази, която е била в ход, когато Люк и Пол са минавали оттам. ...

„Свети Лука казва, че са претърпели корабкрушение на Малта (Мелита), и аз показах, че течението ѝ би я отвело в тази посока.“

„Следващият момент е интересен. Колко далеч би се отдалечила от Клауда около полунощ, когато е настъпила четиринадесетата нощ? Отговорът на този въпрос зависи от скоростта на отклонение и изминалото време.“

Откакто дойдох в Малта, интервюирах доста капитани, плавали в Средиземно море в продължение на много години, а по време на войната редовно плаваха между Малта и Крит, за да разбере колко далеч би се отклонявал кораб, какъвто предполагам, че е този на Павел, на час. Общото мнение беше от една до две мили в час, вероятно миля и половина в час, или тридесет и шест мили за двадесет и четири часа.

„Стигам сега до изминалото време. Свети Лука брои времето от деня, в който корабът е напуснал Феър Хейвънс. Чуваме за третия ден, [стих 19](#); предходният ден е наречен „следващият ден“, което ни води до „първия“ ден както на бурята, така и на пътуването. Изглежда, че събитията, описани през първия ден, са заели значителна част от него. Времето, прекарано в пътуване през Адриатическо море от момента, в който са напуснали остров Клавда, докато са осъзнали близостта на сушата в полунощ на четиринадесетия ден, е следователно тринадесет пълни дни и част от един ден. Вземайки изчислената скорост на дрейф от тридесет и шест мили на ден и изминалото време, да речем, 13 1/4 дни, всичко, което трябва да направим, е да умножим 36 по 13 1/4, за да получим изчисления дрейф, който е 477 мили, и курса, както е посочено по-горе N. 82 W.“

„Как това се сравнява с действителния курс и разстояние между остров Клауда и входа на залива Сейнт Пол, Малта, както би ги определил съвременен навигатор? Вземайки всяка скорошна адмиралтейска карта на Средиземно море, откриваме, че курсът от точка „под течението на Клауда“ до Сейнт Пол“

Заливът Сейнт Пол, Малта, е с координати N 82, 17 W, а разстоянието е 476,6 мили. Следователно, според тези изчисления, кораб, тръгващ късно вечерта от Клауда, до полунощ на четиринадесетия ден би бил на разстояние от една четвърт миля до една миля от входа на залива Сейнт Пол, Малта. Признавам, че това толкова близко съвпадение може да е до известна степен случайно, но това е случайност, която не би могла да се случи, ако е имало някаква неточност от страна на автора на повествованието по отношение на многобройните случаи, на които се основават изчисленията, или ако корабът е бил разрушен някъде другаде освен в Малта, защото няма друго място, което да съответства нито по име, нито по описание в рамките на границите, до които сме ограничени от изчисленията, основани на повествованието.

„Корабът се приближава към края на своето катастрофално пътуване. Брегът все още не е забелязан, но за бдителните сетива на „корабарите“ звукът или появата на вълни им подсказва, че е близо, или на морския език на Свети Лука, че се приближава. Такива индикации са обичайните предвестници на разрушение; тук те призовават за демонстрация на присъствие на духа, бързина и моряшки умения, които не биха могли да бъдат надминати в наши дни, и по този начин, по Провидение, животът на всички на борда беше спасен. Надеждата, която беше отнета, сега е възстановена. Сега те могат да се възползват от последния ресурс на потъващ кораб и да го изтеглят на брега; но да направят това преди да се е съмняло, би означавало да се втурнат към сигурна гибел. Те трябва да пуснат кораба на котва, ако е възможно, и да се задържат до разсъмване, когато може би ще открият някой залив, в който биха могли да тласнат кораба. ...“

„Когато се зазори, те не разпознаха сушата, но като видяха залив, решиха, ако е възможно, да тласнат кораба в него; сега те прерязаха въжетата си и оставиха котвите си в морето; и като разхлабиха въжетата на кормилото и вдигнаха артемона (предното платно), се приготвиха да извадят кораба на брега.“

Избирайки място, където „две морета се срещат“, те заседнаха с носа на кораба, което обяснява „закотвянето на кърмата“, тъй като това е държало кораба в правилната позиция за акостиране на брега. ...

„Сега, след като всички са се приземили благополучно, остава само да се види дали мястото отговаря на описанието на Свети Лука. Първото споменато обстоятелство е, че в полунощ корабоплавателите са подозирали близостта на сушата, очевидно без да я виждат. Сега, кораб, плаващ по този курс, при влизане в залива на Свети Павел, би минал навътре.“

Четвърт миля от нисък скалист връх, който стърчи и образува източния му вход, на който разбиващите се вълни можеха да се видят от това разстояние, всъщност бяха видени от това разстояние от квартирмейстера на „Лайвли“, въпреки че сушата не можеше да се види.

„Страхувайки се да не се разбият на скали, които вече бяха близо до подветрената страна, те хвърлиха котва откъм кърмата и зачакаха деня. В този, както и в другите случаи, се проявиха добри моряшки умения и мъдра далновидност, защото когато се зазори, всичко, което трябваше да направят, беше да вдигнат предното платно, да отрежат котвените въжета и корабът беше под управление и можеше лесно да бъде изваден на брега. Мястото, където двете морета се срещаха, несъмнено беше отворът между остров Салмонет и континента и двете морета продължават да се срещат там и до днес.“

„Второто обстоятелство, споменато от Свети Лука, беше дълбочината на водата по времето, когато те прецениха, че са близо до някаква земя. Те измериха дълбочината и откриха двадесет разтега, а малко по-късно измериха отново и откриха петнадесет разтега. Авторът откри двадесет разтега от носа Кура, на мястото, където се предполагаше, че корабът е трябвало да бъде, и по курса си, петнадесет разтега на четвърт миля от брега, на мястото, където хвърлиха котва на кораба с кърмата. ...

„В нашето проучване видяхме, че всяко твърдение относно движението на този кораб от времето, когато е напуснал Феър Хейвънс, до момента, в който е бил акостиран на брега на Малта, както е посочено от Свети Лука, е потвърдено от външни и независими доказателства с най-точен и задоволителен характер; и че неговите твърдения относно времето, през което корабът е останал в морето, съответстват на изминатото разстояние; и накрая, че описанието на мястото, до което е пристигнал, е в съответствие с мястото такова, каквото е, всичко това доказва, че Лука действително е извършил пътуването, както е описано, и освен това се е показал като човек, чиито наблюдения и твърдения могат да се приемат за надеждни и достоверни в най-висока степен. Двадесет и седма глава на Деянията на апостолите е просто изложение на фактите. Следователно, заключавам с Брес: „Или няма морална сигурност в историческите факти, или трябва да се признае, че Свети Павел е претърпял корабкрушение в Малта.“

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1, 2 AA 439
1–44AA 439–445
3–9AA 440
10–17AA 441
18–20AA 442
21–30AA 443
22–24CG 43; Изд. 256
22–26ML 334
31–41AA 444
34 CG 43; Изд. 256
43, 44 AA 445
44 CG 43; Изд. 256

ГЛАВА 28

1 След корабкрушението си Павел е любезно посрещнат от варварите. 5 Ехидна на ръката му не му вреди. 8 Той лекува много болести на острова. 11 Те отпътуват за Рим. 17 Той обявява на юдеите причината за идването си. 24 След проповедта Му някои се убеждаваха, а други не вярваха. 30 И все пак Той проповядва там две години.

1. Те бяха избягали. Текстови доказателства потвърждават (вж. стр. 10) четенията „ние бяхме избяга“ и „ние знаехме“.

Мелита. Тоест, Малта, малък остров югоизточно от Сицилия. Някои отдават корабкрушението на остров Меледа в Адриатическо море, близо до югославския (илирийски) бряг. Те смятат, че споменаването на Адрия в гл. 27:27 показва, че корабът е напуснал Средиземно море и се е намирал в това, което днес е известно като Адриатическо море. Те отбелязват също, че по това време жителите на Меледа са били неримляни и негърци и следователно варвари (виж гл. 28:2) и че днес на Малта не се срещат ехидни. Може би е

достатъчно е да се отбележи, че това обяснение е крайно неправдоподобно и не се приема сериозно от никой компетентен учен днес. Вижте по-нататък гл. 27:27; 28:2.

2. Варварски народ. Гръцки *barbaroi*, ономатопеична дума, използвана за хора, чиято реч – за гръцките и римските уши – е звучала като грубо бърборене (виж върху Рим. 1:14). Местните жители на Малта може да са били роднини на финикийците или, в резултат на контакт с тях, да са говорили диалект на финикийския език, който от своя страна е бил роднина на еврейския. Остров Малта е бил управляван от римляните още от Втората пуническа война (виж том V, стр. 27; Ливий *Анали* xxi. 51), когато те го превземат от картагенците.

Не малка. Или „необикновена“ доброта. Вижте гл. 19:11, където същият гръцки израз се превежда като „специален“.

Приеха ни. Тоест, приветстваха ни. Времето очевидно продължаваше да е дъждовно и ветровито.

3. Павел се беше събрал. Отново Павел активно се стараяше да настани спътниците си.

Пръчки. Хвърчила, може би и плавей.

Пепелянка. Твърди се, че змиите вече не съществуват на Малта, но това не е доказателство, че са съществували. не и по времето на Павел. През последните години например змиите бяха премахнати от Хавайските острови.

Далеч от жегата. Вцепенена от студа, може би вече спяща в зимен сън, змията сега стана активен и осъзна опасността.

4. Отровен звяр. Буквално „същество“.

Дръж се за ръката му. Змията не само беше ухапала ръката на Павел, но и остана да виси там.

Отмъщение. Гръцки *dikē*, „справедливост“, „наказание“. За малтийците Павел е бил престъпник, когато боговете сега наказвали със смъртоносното ухапване от змия.

5. Той се отърси. Пол остана спокоен и хладнокръвен в присъствието на този нов опасност. Не беше ли обещал Бог, че ще се яви пред Цезар?

Нямаше вреда. Той не е преживял никакви лоши последици, нито психологически, нито физически. Вижте Марк 16:18; Лука 10:19.

6. Изглеждаше доста дълго. Островитяните чакаха момента, в който отровената плът на Пол щеше да започне да се подува, но нищо не се случи.

Той беше бог. Вижте гл. 14:11.

7. В същите помещения. Тоест, в тази околност.

Притежания. Тоест, земя.

Върховен човек. Гръцки *prōtos*, или „първи“, т.е. примат. Тази титла е засвидетелствана в надписи като обозначаващ римския владетел на острова, въпреки че самата титла изглежда не е с римски произход.

Публий. Чисто римско име.

Прие ни. Вероятно предстоятелят е приел стотника, от уважение към ранга му, а с него и Павел.

Настани ни три дни. Гостоприемството на примата продължи до по-трайно биха могли да се направят уговорки.

8. Това се случи. Вероятно по-късно през зимата.

Кървав поток. Гр. *disenteria*, „дизентерия“.

Молил се. Вижте Яков 5:14, 15. Това обаче изглежда е проявление на дара на изцелението (1 Кор. 12:9).

Изцели го. Павел беше проявил същата сила на Духа в Листра (гл. 14:8-10), във Филипи (гл. 16:18), в Ефес (гл. 19:11, 12) и в Троада (гл. 20:9, 10).

9. И други също. Това са други островитяни.

10. Много почести. Не като хонорари, а като подаръци, може би пари, храна и дрехи, подходящо за нуждите на мъжете, които бяха загубили целия си багаж.

Отплава. Гръцко απαγο, тук означава „отплавах“ (вж. гл. 27:12).

Натовариха ни. Тоест, „качиха ни на борда“. Наградата вероятно е била открита от Публий и други последвали примера му.

11. След три месеца. Тоест, след като бурният сезон беше отминал и беше безопасно да се възобнови пътуването.

Александрийски кораб. Вероятно друг египетски кораб за превоз на зърно (вж. гл. 27:6, 38).

Зимувал е на острова. Вероятно в пристанището на Валета, на около 8 мили югоизточно от залива Сейнт Полс.

Знак. Вероятно препратка към фигурата на носа на кораба, под бушприта.

Кастор и Полукс. Гр. Диоскурои, буквално „Близнаците“, легендарните синове на Юпитер, родени му от Леда. Латинските имена на двете момчета са Кастор и Полукс, които са били наричани Близнаци.

12. Кацане. Корабът отплава на север към Сицилия, като следващото му пристанище е древногръцкият град Сиракуза.

Сиракуза. Главният град на Сицилия, на югоизточния бряг на острова. Някога е бил гръцка колония и място на голяма атинска морска катастрофа по време на Пелопонеската война. Вероятно трите дни са били прекарани тук в очакване на благоприятни ветрове.

13. Донесъл компас. Гръцки περιερχομαι, буквално „да обикалям“, „да направя обиколка“, тук вероятно маневра за окачване, за да се постигне напредък срещу неблагоприятни ветрове.

Региум. Съвременният Реджо, в южния край на Италия, на Месинския проток. Император Клавдий някога е планирал да построи тук пристанищни съоръжения за разтоварване на египетски кораби с пшеница, но проектът така и не е реализиран.

Южен вятър. Вече беше възможно да се плава директно на север, вместо да се прави по оверцаг, както беше преди. необходими от Сиракуза до Регий.

Путеоли. Съвременният Поцуоли, близо до Неапол, Италия. Въпреки че се е намирал на около 224 км южно от столицата, по това време е бил главно пристанище за Рим, особено за корабите с пшеница от Египет. Остия, в устието на Тибър, по-късно го е заменила (вж. стр. 80).

14. Намерили братя. Окуражаващо е да се знае, че само около 30 години след разпятието, група християнски вярващи се е намирала в далечния Путеоли, важно пристанище за град Рим. Там е имало голяма еврейска колония и е вероятно поне някои от тези християни да са били евреи, обърнати във вярата. Липсвайки точна информация, можем основателно да предположим, че тази църква, подобно на тази в самия Рим, е била издигната в резултат на труда на италиански евреи, обърнати във вярата, може би на Петдесетница през 31 г. сл. Хр. или при някакво по-късно поклонение в Палестина.

Бяха желани. Тоест, бяха умолявани или подтиквани. Павел остана с църквата в Путеоли една седмица и по този начин прекарал там поне една събота.

Тръгнахме към Рим. По-скоро „стигнахме до Рим“.

15. Чуха за нас. Седмичната пауза в ПUTEоли даде време вестта за пристигането на Павел да достигне до вярващите в Рим, с който ПUTEоли, като морско пристанище, беше в постоянна връзка. Пристигането на корабите щяха да бъде своевременно докладвано, несъмнено с информация както за товара, така и за списъците с пътниците.

Дойдоха да ни посрещнат. Според Рим. 16:3–15 Павел имаше както роднини, така и приятели сред вярващите в Рим. Несъмнено някои от онези, чиито имена са записани там, бяха на разположение да поздравят Павел.

Форум на Апий. Буквално „пазарът на Апий“, от чието семейство произлиза известният Виа Апия, Апиевият път, който минава от Рим до Брундиизиум, е наречен Виа Апия. Латинската дума *forum*, „пазар“, се е превърнала в близко до английската дума „borough“ („-burgh“), обозначаваща град. Името на града и пътя вероятно се отнасят до Апий Клавдий, известния римски цензор. Апиевият форум се е намирал на Апиевия път, на около 64 км южно от Рим. Хораций говори пренебрежително за мястото като изобилстващо от кръчмари с лоша репутация и посещавано от моряци (Сатири i. 5, 3, 4). Тук делегация от Рим очаквала Павел.

Три кръчми. Латинското „*taberna*“ означаваше повече от „салон“ или „кръчма“; то включваше магазини от всякакъв вид. Местоположението на това село не е сигурно, но се казва, че е било на около 48 км южно от Рим (виж стр. 50). Тук друга група християни срещнала Павел, вероятно напуснали Рим по-късно от първата група. Този малък град е споменат от Цицерон („Писма до Атик, II, 10“).

Благодарих на Бога. Благодарността на Павел за безопасното пътуване може лесно да бъде оценена от всички. Християни, които са преминали през трудни преживявания.

Събра смелост. Гдини наред Павел копнееше да посети Рим и да проповядва евангелието там. (Рим. 1:11–13). Той сигурно е размишлявал върху резкия контраст между това нетърпеливо очакване и реалностите на пристигането си. Но в шокиращия контраст Павел намери причина да се осмели и нова увереност в Божието ръководство. Павел беше умел в намирането на причини за голяма надежда в обстоятелствата, които изглеждаха най-обезкуражаващи (виж 2 Кор. 4:7–10; АА 449). Той беше убеден и неизлечим християнски оптимист.

16. Дойде в Рим. Читателят на последната глава на книгата Деяния на апостолите силно желае да е даден по-пълнен разказ за преживяванията на Павел в Рим. Може би Лука е възнамерявал да добави допълнителни подробности или да започне друг том с пристигането на Павел там.

Стотникът произнесе речта. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускане на цялото изречение, започващо с тези думи. Посоченият факт обаче със сигурност е верен.

Капитан на гвардията. Вероятно *praefectus praetorii*, началникът на преторианската или императорската гвардия. Негово задължение е било да поема отговорност за доведените от провинциите, за да се явят пред императора (вижте Писма на Плиний, т. 57). По това време преториански префект е бил Бур, човек с добра репутация. През 62 г. сл. Хр., докато Павел несъмнено е все още затворник, мястото на Бур е заето от Тигелин, печално известен любимец на Нерон.

Да живее сам. Вниманието, проявено при настаняването на Павел, несъмнено се дължи отчасти на стотника Юлий, който вероятно все още е отговарял за Павел по време на пристигането му в Рим. Павел до голяма степен е бил отговорен за успеха на аварийното десантиране в Малта и това, заедно с други доказателства за неговия висок характер, бележи мъдрост и

духовна сила, му беше спечелила благоволенieto и благодарността на стотника. Всичко това несъмнено беше включено в доклада за Павел, заедно с изложението на неговия случай от Фест.

Пазил го. Тоест, пазил го. Войникът вероятно би бил окован за Павел (виж стих 20), като веригите са вързани от китката на стражата до китката на Павел. Павел често споменава тази верига в посланията, написани по време на затвора му в Рим: Еф. 6:20; Фил. 1:7, 13, 14, 16; Кол. 4:3, 18; вж. Деяния 28:20. Какво ли е било въздействието върху един езически войник, че е бил окован час след час за апостол Павел? Какво би било въздействието върху езичник, по този начин окован за един от нас? Тъй като стражите често са се сменяли, каквото и въздействие да е оказал животът на Павел през двете години на затвора му, сигурно се е разпространило широко върху целия корпус на стражите (вж. върху Фил. 1:13).

17. След три дни. Без съмнение Павел за първи път поднови старото си познатство с християните. Той се беше запознал и си беше създал нови приятели в общността на вярващите в Рим. След това той пожела да се срещне с нехристиянските римски евреи.

Началник на юдеите. Управлението на Павел винаги е било „първо към юдеина“ (Рим. 1:16; 2:9; вж. Деяния 13:5, 14, 46; 17:1, 2, 10; 18:4; и др.). Сега той кани старейшините на юдеите да чуят директен разказ за това как се е озовал в Рим. Очевидно декретът на Клавдий за изгонване на всички евреи от Рим (гл. 18:2) е бил отменен или по друг начин е станал неефективен.

Братя и мъже. Вижте гл. 1:16.

Не е извършил нищо. Павел повтаря пледирането за невинност, което вече беше направил в Йерусалим и Кесария (виж гл. 23:1; 24:12, 13; 25:8, 11; 26:4–7).

Срещу народа. Трудностите, с които се сблъскваше Павел, обикновено бяха причинени от самите юдеи, както в Антиохия Писидийска (гл. 13:50), в Листра (гл. 14:19), в Солун (гл. 17:5–8), в Берия (гл. 17:13, 14) и в Коринт (гл. 18:12–17).

Обичаите на нашите бащи. Павел искрено вярвал, че това, което проповядвал като евангелието на Исус Христос, е правилно тълкуване на истините на юдаизма (вж. върху гл. 23:1, 6; 24:14–16; 26:5–7). Сравнете обвинението срещу Стефан (гл. 6:13, 14).

Предаден затворник. Без да дава подробности за всичко, което се е случило след бунта в Йерусалим (гл. 21:27–36), Павел посочва унижителния и разочароващ резултат. През последните две години и повече той е бил затворник на римляните и във връзки. Юдеите са довели до ареста му и продължаващите им обвинения са го държали затворник.

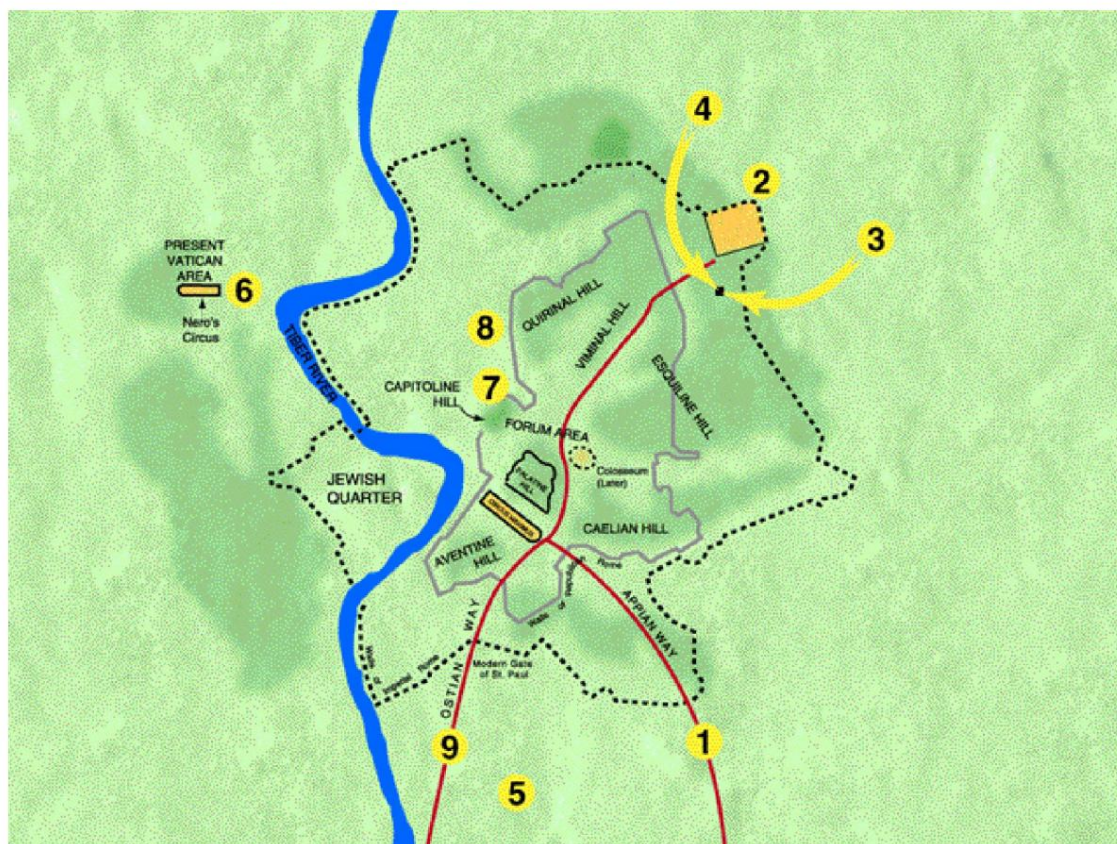
18. Пусни ме. Или „освободи ме“. Сравни гл. 25:25; 26:32. Ако бяха дадени подкупи както се надяваше Феликс, този корумпиран управител несъмнено би освободил Павел (гл. 24:26). Всички служители, пред които Павел беше стоял, и несъмнено трибуните на стражата, бяха убедени в неговата невинност.

Павел в Рим

22

22 Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 27:3).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

19. Трябва да обвинява. Павел обичаше еврейския народ (виж Рим. 9:1–3; 10:1) и привързаността му към тях не беше намаляла от страданията му от тяхна страна. Въпреки несправедливостта, която беше претърпял, той не ги обвиняваше, нито пък някога ги беше обвинявал. Той се беше обърнал към Цезар, не за да създава проблеми на юдеите в Рим или другаде, а единствено защото нямаше друг изход.

20. Повиках те. Той не можеше да отиде при юдеите в синагогите им, нито насаме, но както беше обичайно за него, той първо се стремеше да установи разбирателство с тях. Затова той ги поканил да дойдат при него (вижте на стих 17).

Надеждата на Израел. Тоест, очакването на Месията. Павел вярвал, че Исус е пълното изпълнение на това очакване. Неговата вяра била вярата на всички евреи. Единственият проблем, и то най-големият, бил прилагането на тази вяра към Исус от Назарет.

Окован с тази верига. Всъщност именно твърдата му вяра в юдаизма беше причината за ареста му. Той предпочиташе да страда от окови и смърт, отколкото да се откаже от надеждата на Израел.

21. Нито един от двамата не е получил писма. Това не е било странно. Никой кораб, напускащ Кесария, след като Павел се е обърнал към Цезар, вероятно не е пристигнал в Рим преди него. Следователно умовете им не са били предубедени срещу него. Лука не дава никакъв намек за пристигането на писма от Йерусалим срещу Павел през двете години (ст. 30), които е прекарал в Рим, или за други възможни стъпки, които еврейските водачи може да са предприели срещу него (вж. АА 453).

22. Желаем да чуем. Може би това изявление за непредубеденост е било напълно искрено. Римските евреи несъмнено са чували малко за Павел и неговото послание и са били нетърпеливи да чуят повече.

Тази секта. Вижте гл. 5:17; 24:5, 14.

Знаем. В Рим вече е имало няколко християни (вижте на стих 15), чрез които ограничени знания несъмнено са достигнали до еврейските водачи там. Несъмнено е имало и сведения, или поне слухове, от Юдея, донесени от завръщащи се поклонници.

Говорено против. Сред евреите сигурно е имало много недобри сведения за християните. Тацит пише най-пренебрежително за новата секта (Анали xv. 44), а Светоний (Нерон xvi. 2) е също толкова осъдителен. Юстин Мъченик (починал около 165 г. сл. Хр.) говори за клевети срещу християните, очевидно от еврейски източници (Диалог с Трифон 17). Може би тези римски евреи са чували не само за различни ситуации, в които християните са били замесени, и слухове за злия им характер, но и за удивителното им увеличение на броя. Но досега нищо, което тези римски евреи бяха чули, не ги е предубедило напълно срещу християните като такива и те бяха

повече.

23. Много. Буквално „повече“. На следващата среща евреите присъстваха в по-голямо число, отколкото при първия случай.

Неговото жилище. Вижте стих 16; вж. стих 30.

Тълкувано. Въпреки че бил вързан, Павел все още можел да проповядва евангелието на своите юдейски слушатели. Това сигурно е било внимателно обмислено богословско представяне, сравнимо с това, направено от Стефан (гл. 7:2–53) и с проповедта на самия Павел в Антиохия Писидийска (гл. 13:14–41).

Свидетелства. Той свидетелства за месианската надежда, сега възплътена в Исус, и за сигурността във завръщането на Христос.

Божието Царство. Вижте върху Мат. 3:2; 4:17; 5:2; Лука 4:19; Деяния 8:12.

Моисей. Вижте Лука 24:27, 44.

От сутрин до вечер. Очевидно някои от юдеите твърдо се съпротивляваха на евангелието, а други жадуваха за още от словото на истината. Така по различни причини юдеите останаха по цял ден.

24. Някои повярваха. Обичайният отговор на проповедите на Павел (виж гл. 14:4; 17:4; 19:9). Това наистина е опитът на всеки християнски евангелист. Признавайки, че съвестта на всеки човек е свободна, той трябва да благодари на Бога за онези, които са повярвали, и никога да не губи кураж поради факта, че „някои не са повярвали“.

25. Не съм съгласен. Възможно е някои да са подкрепяли садукееите, а други фарисеите (вж. гл. 23:6–10).

Исая. Тоест, пророк Исая.

Нашите бащи. Текстовите доказателства подкрепят (вж. стр. 10) тълкуването „вашите бащи“. Невярващите юдеи несъмнено са потвърдили придържането си към „бащите“. Павел тук ги предизвиква да признаят факта, че същите тези „бащи“ са осъждали неверието, което сега са проявявали (вж. върху Лука 16:31; Йоан 8:39, 56).

26. Казвайки. Павел цитира Исая 6:9, който самият Исус е използвал срещу юдеите (Мат. 13:14; Марк 4:12; Лука 8:10; Йоан 12:40).

Слушане. За коментар върху този старозаветен пасаж вижте Исая 6:9, 10; вж. Матей 7:21–27.

27. Обърнете се. Буквално „обърнете се“ (вижте върху Матей 3:2; Деяния 2:38; 3:19, 20).

28. Спасение от Бога. Тоест, както е било разкрито чрез Исус Христос (вижте Матей 1:21).

Те ще чуят. Павел се обръща по-специално към онези юдеи, които отказаха да „чуят“ (вижте стихове 24–26). Когато юдеите отказали по този начин, Павел се обърна към езичниците.

29. И кога. Могат да се цитират важни текстови доказателства (вж. стр. 10) за пропускането на стих 29. Посоченият факт обаче е безспорен.

30. Две цели години. Изглежда, че Лука не е бил воден от Духа или от собственото си желание да опише събитията от тези две години. Може би е планирал да напише трети том, който да допълни Лука и Деяния. Единствената ни информация за тези две години е от четирите така наречени затворнически послания, за които обикновено се смята, че са написани от Рим през този период: Ефесяни, Филипяни, Колосяни и Филимон. Знаем, че Павел е чувствал бремето на затвора, както психологически, така и физически (Ефесяни 3:1; 4:1; Фил. 1:16; Кол. 4:18; Филимон 1, 9, 10). Той изпитвал загриженост за изхода на процеса си (Фил. 1:1). 2:23, 24). Знаем, че Лука и Аристарх (Деяния 27:2) са били с него, както и Тихик (Еф. 6:21), който е отнесъл посланието до Ефес, и Тимотей, чието име е съчетано с неговото в писмата до Филипи (Фил. 1:1), до Колоса (Кол. 1:1) и до обърналия се робовладелец Филимон (Фил. 1). Епафродит донесъл на Павел материална помощ от Филипи (Фил. 4:18). Онисим, който бил избягал от господаря си Филимон, се запознал с Павел, докато той бил в Рим (Кол. 4:9; Филимон 10). Марк, роднината на Варнава, и Исус, наречен Юст, обърнат във вратата, и Епафрас от Колоса също били с Павел (Кол. 4:10–12). Димас също бил там (Кол. 4:14; вж. 2 Тим. 4:10). Въпреки че беше затворник, свидетелството на Павел за евангелието беше толкова ефективно през тези години, че вероятно към края на затвора си той можеше да заяви, че „нещата, които ми се случиха, по-скоро послужиха за напредъка на евангелието“ (Фил. 1:12).

Собствена наета къща. Финансовата подкрепа вероятно е дошла от приятели в Рим и от други места, може би особено от Филипи (Фил. 4:18), защото Павел вече не е можел да работи с ръцете си, за да покрива личните си разходи.

Всичко, което се случваше, идваше. Пол се радваше на свобода на полов акт.

31. Божието царство. От самото начало християнското послание е било за „царството“ (Матей 3:2; Марк 1:14). „Загрижете се за Господ Исус.“ Това беше центърът и периферията на всички разговори на Павел.

Увереност. Буквално „свобода“, „безстрашна увереност“, „весела смелост“.

Никой не му е забранявал. Нито император, нито трибун, нито стражар, нито юдеин са забранили на Павел да провъзгласяват евангелието. Самият евангелист беше вързан, но не и евангелското послание.

С това се завършва библийската история на ранната църква. Ако Лука е написал още един разказ, той вече не е съществуващо. За годините след освобождаването на Павел и за второто му затворничество и смърт имаме само намеци в така наречените пастирски послания, 1 Тимотей, 2 Тимотей и Тит, както и в раннохристиянската традиция. Вижте също стр. 101, 102, 107.

КОМЕНТАРИ НА ЕЛЪН Г. УАЙТ

1–31AA 445–453

2, 3 AA 445

2–5 мл 334

4–10AA 446

11–14AA 447

15 AA 448, 449

16 AA 485

16–20AA 450

22, 23 AA 451

30, 31 AA 453; ГК 208

23Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 28:19).
Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.